

T. C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SINIF İÇERİSİNDE İSTENMEYEN DAVRANIŞLARA KARŞI
ÖĞRETMENLERİN BAŞEDEBİLME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Cazibe KILIÇOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

MERSİN, 2015

T.C.
TOROS ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İŞLETME YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

SINIF İÇERİSİNDE İSTENMEYEN DAVRANIŞLARA KARŞI
ÖĞRETMENLERİN BAŞEDEBİLME YÖNTEM VE TEKNİKLERİ

Cazibe KILIÇOĞLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Kamuran ELBEYOĞLU

MERSİN 2015

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	I
ÖZET	IV
ABSTRACT	V
GİRİŞ	1
1.1. Problem Cümlesi	4
1.2. Amaç	4
1.3. Alt Problemler	4
1.4. Önem	5
1.5. Varsayımlar	5
1.6. Sınırlılıklar	5
1.7. Tanım	6
2. BÖLÜM	7
SINIF YÖNETİMİNE İLİŞKİN KURAMSAL AÇIKLAMALAR İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR	7
2.1. Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önlemeye Dönük Disiplin Modelleri	10
2.1.1. Skinner'ın Davranış Değişikliği Modeli	11
2.1.2. Glasser Modeli	13
2.1.3. Kounin Modeli	14
2.1.4. Öğretmen Etkililiği Eğitim Modeli (TET)	17
2.1.5. Canter Modeli	20
2.1.6. Geddes Modeli	22
2.1.7. Dreikurs'un Yaklaşımı	23
2.1.8. Ginott'un Yaklaşımı	24
2.1.9. Jones'un Yaklaşımı	25
2.2. Sınıf Yönetimi Modelleri	27
2.2.1. Tepkisel Model	28
2.2.2. Önlemsel Model	29
2.2.3. Gelişimsel Model	29
2.2.4. Bütünsel Sınıf Modeli	30
2.3. Sınıf Yönetiminin Boyutları	31
2.3.1. Sınıf Ortamının Fiziksel Düzenine İlişkin Etkinlikler	31
2.3.2. Plan Program Etkinlikleri	32

2.3.3.Zaman Yönetimine İlişkin Etkinlikler.....	33
2.3.4.Sınıfta İlişkilerin Düzenlenmesine İlişkin Etkinlikler	34
2.3.5.Davranış Düzenlemelerine İlişkin İlişkiler.....	35
2.4. Sınıf Yönetimine Etki Eden Değişkenler.....	36
2.4.1. Sınıf Dışı Etkenler	37
2.4.1.1.Okul.....	37
2.4.1.2.Çevre	38
2.4.1.3.Aile.....	40
2.4.2.Sınıf İçi Etkenler	42
2.4.2.1.Öğretmenden Kaynaklanan Nedenler	43
2.4.2.2.Öğrenciden Kaynaklanan Nedenler	44
3.BÖLÜM	46
SINIF YÖNETİMİNDE İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINI ÖNLEMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER	46
3.1. İstenmeyen Öğrenci Davranışları	46
3.2. Sınıf Yönetiminde İstenmeyen Davranışlarla Baş Edebilme Yöntemleri	50
3.2.1. Planlı çalışmak	52
3.2.2. Akıcı Etkinlik	52
3.2.3. Tutarlılık.....	53
3.2.4. Öğretmen Kontrolü.....	53
3.2.5. Kurallar belirlemek.....	54
3.3. Öğretmenin Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışların Önlenmesinde Kullanabileceği Yöntem ve Teknikler	55
3.3.1.Fiziksel Yakınlık	55
3.3.2. Sözel Olmayan Uyarıları Kullanmak	56
3.3.3. Görmezden Gelmek.....	57
3.3.4.Öğrenciyle Birebir Görüşme	57
3.3.5.Sorumluluk Vermek	59
3.3.6.Ders Anlatım Yönteminde Değişiklik Yapma.....	59
3.3.7.Okul Yönetimi ve Ailesiyle İlişki Kurmak.....	60
3.3.8. Ceza.....	60
4. BÖLÜM	64
YÖNTEM VE ANALİZ	64
4.1.Araştırmanın Modeli.....	64
4.2.Evren ve Örneklem	64

4.3.Verilerin Toplanması.....	68
4.4.Verilerin Analizi	69
5.BÖLÜM	70
BULGULAR VE TARTIŞMA.....	70
5.1. Madde Analizi	70
5.2. Hipotez Testleri	73
SONUÇ VE ÖNERİLER.....	80
KAYNAKÇA:	84
EKLER	87
EK -1 İzin Belgesi.....	87
EK -2 Anket Formu	89
ÖZGEÇMİŞ	92

ÖZET

İstenmeyen öğrenci davranışları, öğretmenlerin eğitim- öğretim süreci hedefleri açısından birer engel niteliği taşımaktadır. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etme yöntemleri ise büyük farklılıklar göstermektedir. Bu yöntem ve teknikler, sınıfta etkili bir eğitim-öğretim için gerekli atmosferin sağlanması açısından oldukça önemlidir.

Bu araştırmanın amacı, öğrencilerin sınıfta istenmeyen davranışlarını tespit etmek ve sınıf öğretmenlerinin bu istenmeyen davranışlarıyla baş etme yöntemlerini belirlemektir. Araştırmanın örneklemi Hatay ilinden seçilen 120 sınıf öğretmeninden oluşmaktadır ve öğretmenlerin seçiminde tesadüfî örnekleme modeli kullanılmıştır. Öğretmenlerin yöntem ve teknik tercihlerini belirlemek amacıyla, birinci eğitim bölgesinden Hatay Nizamettin Özkan İlkokulu, Vali Teoman İlkokulu; ikinci eğitim bölgesinden Vali Utku Acun İlkokulu, Şehoğlu İlkokulu'ndan toplam 120 sınıf öğretmenini kapsayan bir anket uygulanmıştır.

Yapılan madde analizine göre, öğretmenlerin olumsuz davranış en az tekrarlandığında kullandıkları üç yöntem; “olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek gösteririm, öğrenciyi derse katmaya çalışırım, öğrenciyi onore eden sözlerle derse devam ederim” olarak öne çıkmaktadır. İstenmeyen davranış en fazla tekrarlandığında kullandıkları üç yöntemin ise, “öğrenciyi hafifçe dokunurum, öğrenciyeye fiziksel şiddet uygularım, bütün sınıfı cezalandırırım” olduğu görülmektedir. Demografik özelliklerin bu altı yöntemle etkisi incelendiğinde; yaşın “bütün sınıfı cezalandırırım” ve “öğrenciyi derse katmaya çalışırım” maddelerini etkilediği tespit edilmiştir. Bölge faktörünün ise, “bütün sınıfı cezalandırırım” ve “öğrenciyi derse katmaya çalışırım” maddelerini etkilediği görülmüştür. Kıdem yılının ise, “Öğrenciyeye hafifçe dokunurum” ve “Öğrenciyi derse katmaya çalışırımı” etkilediği görülmüştür. Fakat demografik özelliklerden cinsiyetin, hiçbir davranış şeklini etkilemediği tespit edilmiştir.

Anahtar kelimeler: sınıf yönetimi, istenmeyen öğrenci davranışları, öğretmenlerin istenmeyen davranış değiştirme yöntemleri

ABSTRACT

Unwanted student behaviors are considered to be an obstacle from the point of the aims of the education process. The methods class-room teachers use in order to prevent unwanted student behaviors vary considerably. These methods and techniques are important for providing a necessary atmosphere for an efficient education in the classroom.

The aim of this research is to identify the unwanted student behaviors in the classroom and to determine the methods used by classroom teachers in order to cope with these behaviors. The sample of the research is 120 teachers chosen by the random sampling from the first and second education districts in the province of Hatay. A questionnaire about teachers' coping methods for unwanted student behaviors in class were administered to these 120 teachers working in Hatay Nizamettin Elementary School and Vali Teoman Elementary School in the first education district and Vali Utku Acun Elementary School and Şehoğlu Elementary School in the second education district.

As a result of item analysis, the three methods teachers use when unwanted behavior is repeated the least are mainly "show the student who behave in a good manner as an example", "I try to persuade the student to participate in the class" and "I continue my lecture after some soothing words to the student". On the other hand, the three methods teachers use when unwanted behavior is repeated the most are mainly "I touch the student lightly", "I use physical punishment" and "I punish the whole classroom". When these six methods are investigated in terms of demographic factors, the age factor is found to be effected in the items "I punish the whole classroom" and "I try to persuade the student to participate in the class". The district factor, namely being in the first or the second education district, is also found to be effected in the same items. On the other hand, seniority factor is found to be effected in the items "I touch the student lightly" and "I try to persuade the student to participate in the class". None of these items are affected by the teachers' sex.

Key Words: classroom management, unwanted student behaviors, the methods teachers use to change unwanted student behaviors

1. BÖLÜM

GİRİŞ

Sınıf yönetimi, öğretmenlerin sınıf içerisinde istenmeyen davranışları önlemede etkin rol oynar. Etkili bir sınıf yönetimiyle olumsuz davranış içerisinde olan öğrencileri olumlu davranış sürecine yönlendirmek için öğretmenler, bazı yöntem ve teknikler kullanmaktadır. Öğretmenlere bu konuda iki önemli görev düşer; hem sınıfı yönetmek hem de öğreticilik görevini yapmaktır. Öğretmenin öğreticilik rolünü başarıyla sürdürebilmesinin en önemli yolu sınıf yönetimidir. Etkili yönetilen bir sınıfta öğrenme etkinliklerine daha fazla zaman ayrıldığından öğrencilerin ders etkinliklerine daha aktif katıldığı ve öğrencilerin başarısının arttığı görülür. Öğretmen; öğrenci, program, mekân, teknoloji ve yöntem arasında koordinasyon sağlayarak öğrenmeye ve etkilemeye yönelik bir sınıf yönetimi geliştirir, dolayısıyla sınıfta olumlu bir öğrenme iklimi oluşur.

Sınıf yönetiminin davranış yönetimi boyutu; öğretmene öğrenci ile yakından ilgilenme, sorun yaratıcı davranışları olumlu davranışlarla değiştirme ve düzeltme sorumluluğu yüklemektedir. Öğrenci davranışları yöntemi, sınıf yönetimi çerçevesinde sürekli olarak ilgilenilmesi gereken alandır. Sınıfta istenmeyen davranışların doğru bir biçimde tanımlanması ve davranışların uygun yöntem ve tekniklerle ortadan kaldırılması eğitim ve öğretim bakımından önemlidir.

Bu çalışmanın amacı, ilkokul öğretmenlerinin, öğrencilerin sınıftaki istenmeyen davranışlarını etkin bir şekilde yönetmek için hangi yöntem ve teknikleri tercih ettiklerini araştırmaktır. Bu çerçevede, konuyla ilgili literatür araştırılarak, öğretmenlerin hangi yöntem ve teknikleri uygulayabilecekleri belirlenmiş ve bu teknikleri kapsayan 50 maddelik bir ölçek kullanılmıştır. Ölçek, bir anket şeklinde birinci bölge ve ikinci bölgede görev yapan devlet okullarındaki öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlar karşısında uyguladıkları metot ve teknikleri ve bu metot ve teknikleri ne sıklık (davranış tekrarı) karşısında uyguladıkları araştırılmıştır. Uygulama okulları olarak Hatay birinci eğitim bölgesinden Hatay Nizamettin Özkan İlkokulu, Vali Teoman İlkokulu; ikinci eğitim bölgesinden ise Vali Utku Acun İlkokulu ve Şehoğlu İlkokulu'ndan toplamda 120 sınıf öğretmene uygulanmıştır.

Anket değerlendirmelerinden hareketle օęretmenlerin konu hakkındaki tercihleri belirlenmeye çalışılmıştır.

Eğitim ve օęretiminin temellerini okul ve օęretmen oluşturur. ֖ęrencilerin dersleri sevmesi, çalışma metotları, benimseyeceği değer yargıları, tutum ve davranışları açısından değeri büyüktür (Sadık, 1999: 24). İnsan hayatı boyunca eğitim sürecinden geçerken bir sınıf ortamında bulunur. ֖ęretmenler için sınıf eğitim ve օęretimin yaşandığı bir yaşama alanlarını oluşturur. Yapılan araştırmalardan çıkan sonuca bakıldığında; sınıf օęretmenlerinin etkili bir օęretim için sınıfını iyi organize etme ve kazanımlar çerçevesinde օęrencileri belirlenen hedefler doğrultunda yօnlendirmelerin şart olduğu ortaya çıkmıştır.

Sınıf ortak օzeliklerinden օtr bir araya getirilmiş օęrenci gruplarından oluşur. Sınıflarda farklı beklenti, tutum ve davranışların karmaşası gօrlr. Bu çok farklı beklentiler karmaşa içerisinde օęretmen, belli bir օęretim disiplini ile օęrencileri biçimsel amaçlara yօnlendirebilmektedir (Türnüklü, 2000: 68).

Sınıflar okul çatısı altında eğitim ve օęretimin gerçekleştiği օęretmen ve օęrencinin bir arada bulunduğu ortamlardır. Her sınıf kendi içinde incelendikçe farklılıklar ve değişik nitelikler taşır.

Sınıf kendine օzg niteliğiyle eğitimsel amaçların gerçekleştirilmesi için yapılandırılmış bir ortamdır. Sınıf օęretmenin rehberliğinde, օęrencinin kendi yaşadığı çevresiyle օęrenme hedeflerini baz alan, etkileşim kurduğu, en օnemli ortamdır.

Sınıflar, eğitim օęretim etkinliğinin sürdürüldüğü yerdir. ֖ęretmen ise okul-sınıf ortamını canlandıran, օęretimi zevkli hale getiren, օęrencileri ve velileriyle, sağlıklı ilişkiler kurarak sınıfta en etkili yօntem ve teknikleri ile ders işleyerek, en etkili stratejileri başarıyla kullanarak, օęrencilerini օęrenmeye teşvik eden bir sanatkrdır. Sınıf yօnetimi her eğitimcinin her gün sınıf ortamında karşılaştığı bir durumdur. ֖ęretmenler etkili bir sınıf yօnetimi için çeşitli ortamlar hazırlayarak sınıfı yօnetirler. Bunlar dersi planlama, güvenli bir sınıf ortamı hazırlama, օęretimde; sınıf ortamında oluşan davranış problemlerine uygun doğru davranışlarla karşılık vermektен oluşan işlevlerden oluşur.

Davranış, belli bir uyarana karşı verilen duygusal, düşünsel ve devinimsel tepkilerden oluşan bir bütünlük ayrıca davranış dış ve iç uyaranlara karşı uyum sağlamak amacıyla, organizma tarafından geliştirilen her tür tepkidir (Aydın, 2000: 85).

Öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlar karşısında uygulanmak üzere birçok stratejiler uygulanmaktadır. Öğretmenlerin kullandıkları metot, teknik stratejiler sistemsiz, kararsız ve tutarsızlık gösterdiği zaman sınıfta oluşan davranış bozuklukların üstesinden gelmede zorluklar yaşamaları olasıdır. Öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlara karşı, davranış değiştirme ilkelerini sistemli bir şekilde uygulamaya başladıkları zaman uzmanlara da başvurmaları gerekir. Bu dayanışma olası davranış sorunlarını da engelleyebilir (Özyürek, 2000: 16).

Öğretmenin sınıf içinde oluşan öğrenci davranışlarını başarıyla yönetebilmesi için öncelikle, öğrenci davranışları ile ilgili konuları iyi tanımlayıp o davranışın nedenleri hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. İnsan davranışları karmaşıklık içerdiği için zıt görüşlerin savunulduğu ortamı içerir. Bu durumda öğretmenin, insan davranışları konusuna hâkim bir şekilde davranışları sınıfta sergilemelidirler. Öğretmenin öğrencilere olan tavırları olumsuz ise bu durum öğrencileri doğrudan etkiler ve onları olumsuz davranışlara yönlendirebilir (Erdoğan, 2001: 94).

Öğretmen alan hâkimiyeti ile öğrenci seviyesini yakalayıp derse öğrenciyi katmalı ve sınıf içi lider davranışları ve planlama ile kurduğu pozitif iletişimle, öğrencinin davranışının sorumluluğunu taşımasını sağlamalıdır. Böylece öğretmenler öğrencilerin kişiliğine değil de öğrencilerin yaptıkları davranışlarına odaklanıp, değerlendirmelerini davranışlara göre yapabilmektedirler.

Yapılan araştırmalarda; öğretmenlerin otorite kurmak için sınıfı gereğinden fazla sıkı kontrol altında tutmaya çalıştıkları disiplin ile cezayı birbirine karıştırdıkları görülmüştür. Disiplin ile problemin kendi tanımladığı problemin

öğrenci gözünden nasıl algılandığını sorgulamadıkları, ortaya çıkan problemin öğrenci açısından problem olarak algılanıp algılanmadığının bilmedikleri, kişiyi zedeleyici uygulamalara girdikleri, aşırı katı kurallar koydukları, öğrencilerin disipline gönderdikleri ve azarladıkları görülmüştür (Keleş, 2010: 4).

Bu araştırma, sınıf öğretmenlerinin sınıf içerisinde istenmeyen davranışlara karşı uyguladıkları metot ve teknikleri incelemek ve 1. 2. eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerinin en çok hangi tekniği tercih ettiklerini tespit etmektir.

1.1. Problem Cümlesi

Devlet okullarında görev yapan, 1. ve 2. eğitim bölgesi sınıf öğretmenleri, istenmeyen davranışlara karşı hangi yöntem ve teknikleri, hangi sıklıkla kullanmaktadırlar?

1.2. Amaç

Devlet okullarındaki öğretmenlerin buldukları bölgeye göre, sınıf içerisinde istenmeyen davranışla ilgili hangi sıklıkta karşılaştığı ve önlemede hangi metot ve teknikleri kullandığını belirlemektir.

1.3. Alt Problemler

1.Sınıf öğretmenlerinin öğrencilerin istenmeyen davranışlarını önlemek için kullandıkları yöntem ve teknikler 1. ve 2. eğitim bölgesinde olmalarına göre farklılık göstermekte midir?

2. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarını önlemek için kullandıkları yöntem ve teknikler cinsiyete göre farklılık göstermekte midir?

3. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarını önlemek için kullandıkları yöntem ve teknikler öğretmenin yaşına bağlı olarak farklılık göstermekte midir?

4. Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlarını önlemek için kullandıkları yöntem ve teknikler öğretmenin kıdemine bağlı olarak farklılık göstermekte midir?

1.4. Önem

Devlet okullarındaki sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlar karşısında öğretmenlerin aldıkları önlemlerde; eğitimin mi, cinsiyetin mi, kıdem mi, yaşın mı? Önemli olduğunu belirlemek.

1.5.Varsayımlar

1- Veri toplama aracı, araştırmanın amacını gerçekleştirmeyi sağlayacak yeterli ve geçerli bilgileri yansıtacak niteliktedir.

2 - Literatür taraması ile elde edilen bilgiler yeterlidir.

3-Araştırmacı tarafsız davranmıştır.

1.6.Sınırlılıklar

1-Çalışma evreni Hatay ili ile sınırlıdır. Araştırma, 2014-2015 eğitim öğretim yılında, Hatay Antakya’da çalışan 120 sınıf öğretmenine uygulanan anketin cevapları ile sınırlıdır.

2- Araştırma MEB’e bağlı resmi ilkokullarla sınırlı tutulmuş, özel okullar çalışmaya dâhil edilmemiştir.

3- Araştırma, nicel veri toplama araçlarından ve literatürden elde edilen verilerle sınırlıdır.

4-Katılımcıların yanıtlarına bağlı kalma zorunluluğu vardır. Katılımcılar ise ankete çeşitli etmenlerin etkisi altında kalarak yanıt verebilirler.

1.7.Tanım

Araştırma konusu olan 1. ve 2. eğitim bölgeleri yönergeye göre; mevcut idari yapıya göre nüfusu (belediye sınırları dâhilinde) 30.000 ‘den az olan her il/ile bir eğitim bölgesidir (Yn,1999:2506) Kasım.

2. BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNE İLİŞKİN KURAMSAL AÇIKLAMALAR İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Eğitim genel anlamıyla bir davranış değiştirme yöntemidir. Eğitim sürecinden geçen bireyin davranışlarında olumlu yönde değişim olması beklenir (Demirel, 1994: 1).

Eğitimin temelinde olumsuz davranışı düzelterek değiştirmenin yanında olumlu davranışlar kazandırma düşüncesi yatmaktadır. Eğitim ve öğretimi hedef davranışlara uygun bir şekilde yürütmenin ana hedefi, öğrencileri iyi tanınması ve öğrenci davranışları hakkında bilgi sahibi olması gerekir. Öğretmenin başarılı bir öğretim yapabilmesi için de sınıfı etkili bir şekilde yönetmesi gerekmektedir. Öğretmenin sınıf yönetimi açısından öncelikli görevi uygun bir sınıf düzeni kurmasıdır (Başar, 2006: 92).

Sınıf yönetimi; öğretmen, öğrenci, program, içerik, zaman, mekân, teknoloji, yöntem arasındaki etkili bir eşgüdümlüme gerçekleştirerek sınıfı öğrenmeye elverişli bir ortama dönüştürmeye yönelik etkinliklerin tümü olarak tanımlanabilir (Sarıtaş, 2003: 48).

Bu tanımlardan yola çıkarak sınıf yönetimi, sınıfta belirli hedeflere ulaşmak için öğrenme ve öğretme ortamlarının sağlanabilmesi, sınıf ortamını düzenlenmesi, öğrenci davranışlarını kontrol etmesi, öğrencilerin yaptıkları hangi etkinliklerin sonucunda davranış değişikliklerine sebep olan teknikler bütünüdür.

Bir başka yaklaşımla sınıf yönetimi sınıf kurallarının belirlenmesi, uygun bir sınıf düzeninin sağlanması, öğretim ve zamanın etkili bir biçimde yönetilmesi ve öğrenci davranışlarının denetlenerek, olumlu bir öğrenme ikliminin gerçekleştirilmesidir (Çelik, 2002: 2).

Sınıf içinde öğretmenin yönetmesi gereken etkinlikler; fiziksel ortamın yönetimi, ilişkilerin yönetimi, plan program etkinliklerin yönetimi, davranış yönetimi ve zaman yönetimi olmak üzere beş boyuttan oluşmaktadır (Başar; 2006: 14). Sınıf

öğretmenin davranış yönetimi boyutu öğretmene öğrenci davranışları ile yakından ilgilenme ve sorun yaratıcı davranışları olumluyla değiştirme ve düzeltme sorumluluğu yüklemektedir. Öğrenci davranışlarının yönetimi öğretmenin sınıf yönetimi çerçevesinde sürekli olarak ilgilenmesi gereken bir alandır (Ağaoğlu, 2002: 7).

Sınıfta istenmeyen davranışların doğru ve sağlıklı bir şekilde tanımlanması bu davranışların uygun yöntem ve tekniklerle değiştirilmesi ve sonuç olarak ortadan kaldırılması bakımından önemlidir (Aydın, 2000: 150). Sınıf yönetiminin amaçları; öğrencilerin dikkatini toparlayacak ve öğrencileri motive ederek düzenli bir öğrenmeyi sağlayan ortamı oluşturmaktır. Düzenli ve güven ortamı sağlanan bir sınıfta istenmeyen davranışların azaldığı fark edilir. Öğrencilerde sorumluluk bilincini geliştirmek ve davranışlarını düzenleyebilmeyi öğretmek, olumsuz davranışları değiştirmek biçiminde ifade edilebilir (Çelik, 2002: 6).

Sınıf yönetiminin başarılı bir şekilde gerçekleştirilmesi, öğretmenin sınıf yönetimi alanında yetişmiş olmasına bağlıdır (Tertemiz, 2006: 68).

İyi bir eğitim için öğretmenlerin eğitimcilik özellikleriyle beraber yöneticilik vasıflarının da geliştirilmesi gerekmektedir. Lemlech, etkili sınıf yöneticilerinin özelliklerini şöyle sıralar:

- Sınıfta uyulacak kuralları ve standartları belirlerler, bunları öğrencilere bildirirler,
- Öğrencilerin kurallar ve standartlarla ilgili şikâyetlerini dinlerler, öğrencilerin bunları anlaması ve pekiştirme için yardımcı olurlar,
- Öğretimi planlar, öğrencilerin materyallerle ilgili ihtiyaçlarını önceden kestirirler, öğrencilere yardımcı olurlar.
- Öğrencilerin gelişimlerini inceleyerek sorumluluklarını, öz değerlendirme ve öz kontrol becerilerini geliştirmelerini sağlarlar,
- Öğrencilerin görevlerini ve öğrenme deneyimlerini analiz ederek, ayıracağı zamanı, kısıtlamaları önceden belirlerler (Akt. Keleş,2010: 3,4).

Sınıf yönetimi, sınıf içi etkinlikleri öğrenme odaklı olarak etkili bir biçimde düzenleyip sürdürme ve öğrenci davranışlarına rehberlik etme sürecidir. Başka bir ifade ile sınıf yönetimi, sınıfta pozitif bir öğrenme iklimi oluşturma, öğrencilerin kendilerini özgürce ifade edebilmelerine ve potansiyellerini ortaya koyabilmelerine fırsat sağlama sürecidir (Akt. Turan, 2006: 2,3).

Önceleri sınıf yönetiminin, okulda ve sınıfta istenmeyen davranışın kontrolüne disiplin kullanımı üzerine yoğunlaştığı belirtilmektedir. Bu uygulama, işler gibi görülmekteydi. Bu yaklaşımda öğretmenler zamanlarının çoğunu sınıf disiplinine ayırıyor, sınıf problemlerini çözmekle uğraşüyor, sık sık derslerini kesip sınıf içindeki istenmeyen öğrenci davranışlarıyla ilgili konuşmalar yapmak zorunda kalıyorlardı. Zamanlarının ve enerjilerinin çoğunu öğretme süreçlerinden çok öğrencilerin davranışlarını kontrole harcıyorlardı ve bu yüzden öğrencilerin akademik başarıları konusunda onlara fazla yardımcı olamıyorlardı. Öğrencilerin etkin olduğu modern eğitim sistemlerinin uygulandığı okullardaki öğretmenler bile yeterli öğretme zamanı bulamadıklarından yakınıyorlardı (Tertemiz, 2006: 68).

Günümüzde ise sınıf yönetimine daha geniş bir çerçevede bakılmaktadır. Yalnızca öğretmenin otoritesinin sınıfta hâkim kılınması anlamında değil, daha çok öğrenmeyi sağlayıcı bir sınıf ortamının sağlanmasıyla açıklanmaktadır. Araştırmalar, etkili sınıf yönetimi becerilerinin öğrenci başarısı üzerinde olumlu etkisi olduğunu göstermektedir. Etkili sınıf yönetiminde öğrenciler öğrenme için daha çok zaman harcarken, öğrenme dışındaki davranışlarda azalma olmaktadır. Çünkü etkili sınıfta tüm etkinlikler amaçlıdır, düzenlidir ve disiplinli bir ortamda gerçekleştirilir.

Öğretmenler 180 gün boyunca öğrencilere belirli konuları öğretme üzere görevlendirilmişlerdir. Ancak sınıftaki bazı istenmeyen davranışlar yüzünden öğretmenler eğitimde amaçlarına ulaşamazlar (Tertemiz, 2006: 68).

Davranış yönetimiyle karşılaşılan güçlükler deneyimsiz ve deneyimli öğretmenleri de kapsar. Bu yüzden sınıf yönetimiyle ilgili yöntemlere ihtiyaç duyulur. Bunlar; sınıf liderliği, öğrenime ilişkin sınıf atmosferi ve disiplin öğelerinden oluşur.

2.1. Sınıfta İstenmeyen Öğrenci Davranışlarını Önlemeye Dönük Disiplin Modelleri

Öğretmenin etkili bir lider olması, onun olumlu sosyal, fiziksel ve entelektüel çevre sağlama becerileriyle ilgilenmesini gerektirir. Öğretmenin, öğrenciyle etkili iletişim kurması ve derslere motive etme becerisine sahip olmasıyla mümkündür.

Öğretmenin liderlik tarzları onun kişilik özelliklerini yansıtır. Öğretmenin emreden, tenkitçi, sert, teşvik edici, yumuşak, dikkatli, şakacı, serbest bırakmayı seven vb. gibi özellikleri, öğretilen konu, sınıf düzeyi, okulun politikası ve öğrencinin yetenekleri onun liderlik tarzını belirler. Öğretmenlerin liderlik tarzları sınıfın atmosferini ve öğrencilerin davranışlarını etkilediği gibi, öğretmenlerin hangi davranış modelini benimsediğiyle doğrudan ilişkilidir.

Ayrıca öğretmenlerin liderlik tarzları onların hangi, disiplin modelini benimsediğiyle de ilgilidir. Her öğretmenin disiplin anlayışı farklılık gösterir. Örneğin; öğretmen öğrencilere bir soru sorduğunda öğrenci ayağa kalkarak cevap verir, bu o öğretmenin sınıf yönetimiyle ilgilidir. Diğer sınıftaki öğretmen ise çocukların cevapları oturarak cevaplamasını ister. İkinci öğretmen için cevabın doğruluğu önemlidir. Her sınıf kendine özgüdür. Öğretmenlerin disiplin modellerinden haberdar olmaları gerekli ve kendilerine özgü disiplin anlayışı geliştirmelidir (Tertemiz, 2006: 53).

Sınıf yönetimi, sınıf yaşamının bir orkestra gibi yönetilip, öğrencileri sınıfta öğrenmenin gerçekleştirilmesi için öğrenme düzeninin ve kuralların sağlanıp, süreklilik sağlanmasıdır. Bu bağlamda öğretmenler sınıftaki düzeni sağlayan bazı öğeleri öğrencilere kavratarak öğrenme ortamını hazır hale getirirler. Her öğretmenin kuralları ve sınıf yönetimi farklılıklar gösterir.

Sınıf yönetiminin diğer önemli olan boyutu ise, disiplindir. Disiplin boyutu, aile ve yöneticileri doğrudan ilgilendirir. Disiplin kavramı ceza ile karıştırılmamalıdır. Ceza yıkıcı davranışa tepkidir. Disiplin ise yıkıcı davranışı ve

bundan doğan tepkiyi önlemedir. Bu boyut problemi önlemek için ne yaptığımızın yanında, problem oluştuğunda ne yaptığımızla da ilgilidir.

Disiplinde önemli ilke, bireyin kendi ihtiyaçlarını karşılamasından sorumlu oldukları, başka kişilerin davranışlarının bunu engellememesidir. Anlamlı etkinlikler, uygun çevre, grupla çalışma, kendi kendini kontrol gibi kavramlar da disiplin kavramı içinde düşünölmelidir. Cezasız ya da az ceza ile disiplin mümkündür.

Öğretmenlerin kendi sınıflarında sorun olan davranışlardan baş edebilmek için aşağıda belirtilen disiplin modellerinden de faydalanabilir. Bu davranış değiştirme modelleri sırasıyla aşağıda belirtilmiştir.

2.1.1. Skinner'ın Davranış Değişikliği Modeli

Bu modele göre, her türlü davranış öğrenme yoluyla kazanılır ve değiştirilir. Bu davranışlarının içgüdüsel olarak dürtü ve güdülerden çok, sosyal etkileşim yoluyla edinildiğini savunmuştur. Skinner gibi davranışçılar, öğrenmeyi bir uyarın-tepki eşleşmesi olarak kavramlaştırmaktadır. Dolayısıyla öğrencinin derse ilgi duyması ve öğretim yaşantılarına aktif bir şekilde katılım da öğretilbilir. Bunun için yapılması gereken ilk iş, uygun bir ödöl ceza sistemi oluşturmaktır. Ödöl istendik davranışların tekrar edilmesini sağlayan olumlu pekiştirici ceza ise istenmeyen davranışı ortadan kaldırmayı amaçlayan olumsuz pekiştirici tanımlamaktadır. Ödöl öğrenci için hoş, anlamlı ve çekici nitelikler taşıyan her tür sözel ya da davranışsal pekiştirici kapsar. Ceza ise, öğrenciyi istenmeyen davranıştan caydırmak için kullanılan her tür sıklama ve yasaklamalar işaret etmektedir (Aydın, 2004: 108,109).

Davranışı şekillendirmede cezadan çok, ödölün kullanılmasını öneren bu modele göre, ödöl neyin istendiğini gösterirken, ceza sadece neyin istenmediğini göstermektedir. İstenmeyen davranış sadece ceza vererek ortadan kaldırılması beklenemez. Bu model ödölün, özensiz ve rastgele olmaması gerekliliğini ve ödölün zamanlamasının önemli bir etken olduğunu savunur. Doğru davranış ortaya

çıktığında bir kez ödüllendirilmeli, daha sonra öğrencide ödül beklentisiyle benzer davranışlar tekrar etme eğilimi olacağından, düzenli ve düzensiz aralıklarla (örneğin her üç doğru davranıştan sonra veya değişik zaman dilimlerinde) ödül verilmelidir. Sürekli aynı şekilde ödüllendirmenin doğru davranışı, bir süre sonra pekiştireceği öngörür. Ödüllendirmede dikkat edilecek husus; ödülün, zamanlaması, niteliği ve türü önem taşır.

Bu modele göre, öğrencinin derse etkin katılımı öğrenim yaşantısı üzerinde duygusal ve düşünsel planda yoğunlaşmasına bağlıdır. Dolayısıyla doğru davranışı edinmede, sadece ödül ve ceza sistemine başvurmak yeterli değildir. Çünkü öğrenciye sürekli koşullanma yoluyla davranış kazandırma, sonuçta onları özgür iradede yoksun robotlar haline getirir. Bu bağlamda öğretmenin öncelikli görevi davranış belirleme ve örnek olmaktır. Bu bağlamda kişisel davranışları ile örnek bir model oluşturan öğretmenin, öğrencilerinin beğenisini kazanacağı ve onlar tarafından taklit edilecektir.

Model alma ya da taklit etme tekniğinde, davranışların öğretilmesinde ve öğrencilerin zarar verici davranışlarını uygun davranışlara çevirmelerinde yararlı bir teknik olarak kabul edilmektedir. Öğretmenler, öğrencilerin akranlarını ya da yetişkinleri model alarak kullanırlar. Grup önderi olan bir öğrenci kabul edilebilir davranış gösteriyorsa, model için ideal bir aday olabilir.

Bu modelde ödülün davranışlar üzerindeki olumlu etkilerini hemen gözlemlemek mümkündür. “Bu sistemin iyi bir yönü de öğretmenlerin bu sistemi diğer sistemlerden daha kolay kontrol edebilmeleridir. Çünkü öğretmenler öğrenci davranışlarına tam olarak ödül uygulayabilirler. Pekiştirici durumların uygulanmasından sonra, öğretmenler davranıştaki değişmeyi ölçerler ve ödülün etkisinin çifte kontrolü için yöntemi tersine çevirirler. Bu sistem neden-sonuç ilişkisine açıklık getirir ve sınıf disiplin çabalarındaki birçok kestirime dayalı işi ortadan kaldırır” (Celep, 2000: 115).

Celep'e göre bu modelin üstün ve zayıf yönleri aşağıda sıralanmıştır.

Bu modelin üstün yönlerinden bazıları şunlardır;

- Kullanımı çok basittir.
- Sonuçlar hemen alınmaktadır.
- Kontrol sürdürme konusunda çoğu öğretmenin isteğine uygun düşmektedir.
- Öğrenciler ödül elde ettiklerinde kendilerini başarılı hissederler.
- Standart davranışlar bütün öğrenciler için tek sürekli ve açıktır.
- Yaş dikkate alındığında bütün öğrenciler için kullanılabilir.
- İşlemler sürekli olarak çalışmak için, çok iyi araştırılmış ve bulunmuştur.

Bu modelin zayıf yönlerinden bazıları ise şunlardır;

- Bu modelin uygulanması ile elde edilen sonuçlar uzun süre kalıcı olmaz.
- Ödüllere sınırlandırma getirildiğinde öğrenciler istenilen başarıyı göstermeyebilirler
- Öğrenciler kendi davranışların nasıl yöneteceğini öğrenemeyebilirler.
- Bazı öğretmenler için, bu yaklaşım oldukça rüşvetçi bir durum olabilir.
- Ev, okul ve toplumdaki kaynaklanan sorunları, anlamaya önem verilmez.
- Demokratik toplumlarda bir kontrol olarak kullanımı ahlaki olmayabilir.
- Öğrenciler duygularını açığa vurma, çözümler üzerinde karar verme, yeteneklerini geliştirme fırsatını elde edemez.
- Ödüller içsel güdülenmeyi etkisiz kılar.
- Ödüller çocuğun okulda yaptığı işin kalitesini azaltır (Celep, 2000: 117).

2.1.2 Glasser Modeli

Glasser'in yaklaşımına göre, insanlar rasyonel canlılardır. Doğaları gereği çalışmaya ve bu amaçla işbirliği yapmaya hazırdırlar. Ayrıca insanların seçme, kendine yön verme, başarılı olma gibi sosyal gereksinimi vardır. Dolayısıyla öğrencilerin normal koşullarda öğrenmeye istekli olmaları ve bu yönde içtenlikli biçimde çaba göstermeleri gerekir. Eğer öğrenciler derse karşı ilgisiz ise bu durumun mutlaka nedeni vardır. Öğretmenin görevi bu tür olumsuz etmenleri belirleyerek ortadan kaldırmaktır (Aydın, 2004: 105).

Öğretmenler sadece ders içi etkinlikler sırasında değil, öğrencileri okul hayatı ve olanaklar çerçevesinde yakın sosyal çevresini de gözlemlemelidir. Öğretmenler, öğrencilerin ailesiyle de iletişim kurarak, öğrencinin derse karşı tutumlarında da olumlu yönde etkiler. Böylece öğrencinin önceki öğrenim yaşantıları hakkında, birlikte çalıştıkları öğretmenlerden bilgi toplamak mümkündür. Öğrenci hakkında bilgi toplamanın gayesi, öğrencinin gerçek performansını ve başarı standardını belirlemek içindir. Çünkü öğrencinin derse karşı ilgisiz ve duyarsız

kalmalarının nedeni, kendilerinden beklenen düşük veya yüksek başarı beklentileriyle ilişkili olduğu gözlemlenmektedir.

Öğrenci ile ilgili performans ve başarı standardını belirlemek, bir defada yapılacak bir işlem değildir. Öğretmenler her öğrencinin gelişmesinin ve öğrenmesinin farklı olduğu gerçeğinden hareketle, olanaklar ölçüsünde öğrenim yaşantıları bireyselleştirilmelidir. Öğretmen bu çalışmalarını yaparken ortak öğrenme gereksinimlerini karşılayacak nitelikte olmalıdır. Öğretmen, öğrencilerle toplantılar yaparak, hangi konuda öğrenme güçlüğü yaşadıklarını veya ilerleme kaydettiklerini objektif olarak saptamasını sağlar (Aydın, 2004: 106).

Öğretmen-öğrenci görüşmeleri duruma göre, genel ya da teke tek oturumlar halinde yapılabilir. Bu toplantıların amacı öğretmen ve öğrencilerin öğretme-öğrenme ortamında karşılaştıkları sorunları anlayıp tartışarak çözüm yolları bulmaktır. Bu toplantılar öğrencilerin öğrenim yaşantılarındaki sıkıntıların karşılıklı görüş ve öneriler alışverişi yaparak eğitim yaşantılarını iyileştirmektir. Bu toplantılar yapılmadan önce, gündemler belirlenip öğrencilere önceden yapılacaklar hakkında bilgilendirmelerin yapılması gerekir. Bu toplantılar gerek görüldüğü herhangi bir zaman diliminde yapılabilir.

Bu modelin en önemli özelliği, öğretmenlerin öğrencilerin görüş ve önerilerini dikkate alarak, öğretim yaşantılarına yansıtması, sınıfta olumlu bir öğrenme iklimi oluşturmasıdır. Öğrencilerin her zaman öğretmenleri tarafından her türlü konuda görüşmeye hazır olduklarını hissettikleri zaman, derslere katılmaya daha istekli olurlar. Bu karşılıklı iletişim ileride olabilecek olumsuz davranış engeller. Glasser, öğrenim zamanının verimli kullanımında, öğretmenin öğrencileriyle birlikte ortak amaçlar üzerinde odaklanmasının ve bu yönde işbirliği içinde olmasına odaklanmıştır.

2.1.3.Kounin Modeli

Kounin Modeli'ne göre, zamanın etkin kullanılması, önemli ölçüde öğretmenin göstereceği içindelik davranışı ile ilgilidir. İçindelik terimi, öğretmenin

sınıfta ne olup bitenden haberdar olması anlamındadır. Böyle bir duyarlılık ve algılama yeteneğine sahip olan öğretmenler, dersi olumsuz yönde etkileyen faktörleri önceden sezerek bunlara karşı gerekli önlemleri hızla alırlar. Öğretmen dersin akışına tamamen hâkim olduğundan, doğru zamanda doğru kişiye ulaşarak, sorun daha fazla büyümeden çözülebilir (Aydın, 2004: 98,99).

Kounin, öğretmenin sorun kaynağını iyi saptamasının önemli olduğunu vurgulayarak sınıfta etkili bir öğretimin yapılacağını vurgulamıştır. Sınıfta disiplin sorunu yapan öğrenciyi iyi tespit edip ona göre önlem alınmasının öğretmen yeterliliğinde önemli olduğunu belirtmiştir. Sınıfta iki disiplin sorunu çıktığı zaman öğretmenlerin önce önemli olan sorunu çözmesi gerektiğini, daha sonra ikinci sorunu çözmesi gerekliliği üzerinde durmuştur. Böylece sınıfta öğrenciler tarafından öğretmen yeterliliği kabul görür.

Bu modelde önemli bir etkende, öğretmenin sorunu yaratan öğrenciyle ilgilenme biçimi ve diğer öğrenciler üzerindeki etkileri üzerine yaptığı araştırmadır. Bu araştırmaya göre, disiplinsiz davranan öğrenciler de diğer öğrenciler gibi öncelikle neyin kabul edilemez olduğunu bilmek gereksinimdedirler. Bu sırada öğretmenin göstereceği hoşgörü ve anlayış, sorunun çözümünü kolaylaştıracağını önemli olduğunu vurgulanmıştır. Özellikle ilkokul çağındaki çocukların, öğretmenlerin soruna yaklaşım ve çözüm biçimlerinden etkilendiği bulunmuştur. Bir sorun karşısında sinirlenip sesini yükselten öğretmen sorun bu şekilde çözeceğini zanneder. Bu davranış şekli öğrencileri endişelendirip, sinirlendirebilir. Bu sorunun ileriki zamanlarda tekrar etmeyeceği anlamına gelmez. Aksine öğrenciler öğretmenin soruna yaklaşım biçimindeki yetersizlikten dolayı olumsuz bir şekilde etkilenecek, daha çok davranış bozukluğu göstermeye başlayabilirler. Çünkü kızgınlık ve öfke öğrenciler üzerinde daha çok dikkat bozucu ve yıkıcı etkiler yaratır. Bu tür baskıcı tutumlar, yüksek ses ile konuşma ve kızgın ifadeli bakışların eğitsel açıdan etkili olmadığı belirtilmiş, öğretmenlerin sorun çözerken; sabırlı, sevecen ve kararlı bir yaklaşım izlemeleri gerekliliğini vurgulanmıştır.

Bu yaklaşımda, zamanının kullanımında iki boyuttan bahsedilir. Bunlar zamanlama ve geçişler olarak belirtilir. Zamanlama ve geçişler, birbirleriyle yakından ilintilidir. Derse öğrencinin etkin şekilde katılımını sağlamak ve bunu sürdürmek için bir etkinlikten diğer etkinliğe geçişler pürüzsüz olmalıdır. Öğretmenin içtenlik yeterliliğini göstererek sınıfı yakından gözlemleyerek, tüm öğrencilerin hazır olduğu zamanda diğer etkinliğe geçmelidir. Örneğin bir grup öğrenci tahtadaki bilgileri defterine aktarmakla meşgulken, bu etkinliği tamamlayan öğrencilere sözlü sorular yöneltilmesi veya okuma çalışmalarına başlanması, bütün öğrencilerin dikkatini dağıtır. Gerçekte sınıfta bir etkinliği keserek, ikinci etkinliğe başlamak, daha sonra ikinciye de yarıda keserek üçüncüye başlamak ve en sonunda tekrar birinciye dönmekle sonuçlanır. Çünkü öğretim yaşantıları tüm öğrenciler tarafından kazanılmadıkça, gerçek anlamda bir ilerleme veya gelişme olmaz.

Sınıfta birden fazla etkinliği bir arada kullanmak, iyi planlanmış grup çalışmaları uygulanabilir. Bu çalışmalar; birkaç öğrenci okuma metninde sıfat ve isim tamlamalarını, diğer grup bilinmeyen kelimelerin anlamlarını, birkaç öğrenciye de kahramanların karakteristik özelliklerini veya olayların sebep-sonuç ilişkilerini belirleme konuları verilebilir. Bu çalışmaların sonucunda gruplarla birlikte yaptıkları çalışmaları sınıfta öğrenme olması için; paylaşılmalı ve gruplar arası etkileşim ile öğrenmeler sağlanmış olur.

Kounin, sınıfın bir bütün olarak veya gruplar düzeyindeki belli konular üzerinde yoğunlaşmasını, grup odaklı öğrenim olarak tanımlamaktadır. Grup odaklı öğrenimin başarılı olması için şu önerilerde bulunmaktadır (Aydın, 2004: 100).

- Öğretmen, öğrencilerin beklenti ve gereksinimlerini duyarlılık göstermelidir.
- Öğretmen öğrencilere dersin her aşamasında performanslarını geliştirmek için, düzenli dönütler vermelidir.
- Dersin farklı aşamalarında, öğrencilerin karşılaşılabilecekleri güçlükleri önceden sezerek zamanında gerekli önlemleri almalıdır.
- Bir etkinlikten diğerine mümkün olduğunca farklı yöntem teknikleri kullanarak geçilmelidir.
- Öğrencilerin dikkatlerini uyanık tutmak ve herkese başarılı olma şansını vermek için bütün öğrencilerin derse eşit biçimde katılmaları sağlanmalıdır.

2.1.4.Öğretmen Etkililiği Eğitim Modeli(TET)

Thomas Gordon'a göre her birey kendine özgü özellikler taşır ve her bireyi bu özelliklerini dikkate alarak yönetmek imkânsız gibidir. Önemli olan çocukların sorun çözme ve karar verme yetenekleri konusunda kendilerine güvenlerini sağlamaktır. Bu hedefleri geliştirmek için, öğretmen-öğrenci ilişkisi dikkate alınmalı ve bu öğretmen ve öğrenci tarafından sağlanmalıdır (Celep, 2000: 132).

Bu modelin kuramını Gordon, yönetim sorumluluklarını öğretmenden öğrenciye aktarılması şeklinde kavramsallaştırır. Gordon öğrencilere kendi davranışlarını düzenleme ve yönetmeye dayalı bir öğretimin önemini vurgular. Bunu yaparken de, öğrencileri esas güdeleyen unsurların değerini vurgular ve öğretmeni "ben mesajları" vermesi konusunda teşvik eder. Sınıftaki bir problemle ilgili konuşurken, "ben mesajlarının" öğrencinin neyi yanlış neyi farklı yapması gerektiğine değil onun duygularına ve perspektiflerine odaklanır (Gündüz, 2011: 37).

Bu modelde öğretmen, öğrencilerin kendi öğretim çevrelerini ve kendi davranışlarını kendilerinin düzenleyebilecekleri mantığına dayanır. Öğretmenlerin görevi ise öğrencilerin bu yanlarını güçlendirmek ve kendi sorunlarını çözmesine yardımcı olmaktır. Bu modelde öğrenci öğretmen arasındaki iletişim açıklık, şeffaflık üzerine dayanmalıdır. Öğretmen öğrencisiyle ilişkilerinde gerekli özeni göstermeli, öğrencinin bağımsız bir biçimde kendini ifade edebilmesi için gerekli fırsatı ona tanımalıdır. Her öğrencinin kendine özgü bir gelişim gösterdiği ve gereksinimlerin farklı olduğu öğretmen tarafından göz önünde bulundurulmalıdır. Öğretmenin öğrenciyle sağlıklı bir ilişki kurabilmesi ancak bu koşullarda gerçekleşecektir.

Öğretmenler öğrencilerle iletişimi açık ve içten olmalıdır. Etkin dinleme, soru sormayı özendirme, çocukların kendilerini ifade edebilecekleri ve genelde öğrenmeyi kolaylaştırmak için kullanılır. Öğretmenler ve öğrenciler birbirlerinin gereksinimlerini engellerse çatışmalar doğar. Öğretmen bu çatışmaları çözmek için güç ve kontrol uyguladığı sonucunda öğretmenin kazandığı "otoriter bir sınıf" ya da öğrencinin kazandığı "izin verici bir sınıf" ortamı oluşur.

Bu modelde üçüncü tercih olarak her iki tarafın kazandığı (win-win) bir yaklaşım olup, soruna çözüm buluncaya kadar iki tarafın da birlikte çalışmasını gerektirir. Celep'e göre öğretmen etkililiği eğitimin temel özelliklerinden bazıları şunlardır (Celep, 2000: 133).

A.Sorun Sahipliği

Öğrenciye yardım etmede sınıfta öğrencilerin karşılaştığı sorunları çözmez. Bu işlemde ilk basamak olarak, sorunu yaratanın kim olduğunu saptamaktır. Öğretmen öğrencilerin kabul ettikleri sorunlara göre öğrencileri değişime zorlar. Bu zorlamalar öğrencilerle iletişimi bozar. Aşağıda verilen maddeler öğrenci tarafından kabul edilmeyen fakat öğretmen için ise öğrencilerin sorunlarını çözmeye yarayan iletişim örnekleri verilmiştir.

Emretmek, yönetmek: "Şu anda yaptığın işi bırak ve ödevine başla."

Uyarma ve gözdağı verme:"Her gün ev ödevini iyi yapmalısın, yoksa sınıfta iyi not alamazsın."

Ahlak dersi vermek, ne yapması gerektiğini vurgulama:"Bu sınıfta nasıl davranılacağını öğrenmen önemlidir, yoksa iyi bir vatandaş olmayı hiç bekleme."

Öğüt vermek, çözüm ve öneri getirmek:"Yapmak için gereksinme duyduğun şeyi zamanında planlamadın. O zaman işini iyi yapabilirsin ve ödevini zamanında yapabilirsin."

Öğretmek, yazdırmak, mantıksal bakış açısı vermek:"Şimdi defterine bak 25 ödevden on ikisinin yanlış olduğunu göreceksin, kesin kes böyle gidersen başarılı olamazsın." Bu maddeler suçlayıcı ifadeler içerdiğinden öğrenciler bu ifadelere tavır alıp öğretmen iletişimlerini koparabilir. Ayrıca öğrenciler emir cümlelerinden hoşlanmayacağından bu tür cümlelere tepki verebilir.

Yargılamak, eleştirmek, anlaşmazlıkları belirtmek, suçlamak: "Ödevini her zaman bitirmeden bırakıyorsun, bu durumun sürekli sana engel oluşturmadığını ümit ederim." Bu madde de ben ifadesi olduğundan öğrencilerle iletişimlerini sağlar.

Diğerleri ise sorun olan davranışları çözmeye yarayan iletişimlidir.

Adlandırma, kalıp yargıya sokma, nitelendirme: “On yaşındaki çocuk gibi davranıyorsun.”

Övmek, anlamak olumlu bir değerlendirme yapmak:”Sürekli olarak bu kadar mantıklısın, bütün ödevlerini tamamlayacağından eminim.”

Yorumlamak, çözümlmek, tanı koymak: Bu sınıfta kasıtlı olarak sorun çıkarmaya çalışıyorsun. Arkadaşını nasıl rahatsız ettiğini görüyorum.”

Güven tazelemek, yakınlık göstermek, desteklemek:”Bu testin başarısızlığı konusundaki duygularında yalnız değilsin. Herkes bu konuda aynı başarısızlığı gösterdi Benimde bunda biraz payım var. Bundan dolayı yapamamış olabilirsiniz.”

Çekilmek, şaşırarak, alaycı olmak, gülünç olmak:”Bu sorunu sonra ele alırsın”.

Görüyorum ki bu konu hakkında hiçbir şeyi yapmaya hazır değilsin. Bu gece yeterince uyuyamadığını görüyorum.”

B.Öğrenci Gereksinimlerini Tanımlamak

Öğrenci bazen gereksinimlerini açık olarak ifade etmeyebilir. Bunu dolaylı yollarla söyleyebilir. Öğretmen, öğrencilerin gereksinimlerini tanımlamak zorundadır. Öğrencilerin “üzgünüm” demelerinin altında yatan sebebini araştırıp, gerekeni yapmaları beklenir.

C. Çevreyi Yönlendirmek

Çoğu zaman öğretmenler istenmeyen davranışların üstesinden gelmekten çok, sınıf çevresini değiştirirlerse etkili olur. Sıkıcı bir öğrenme çevresi, öğrencilerde istenmeyen davranışların doğmasına sebep olur.

D. Etkin Dinleme

Öğretmenler için en güç fikirleri anlama yollarından birisi de, öğrencileri dinleyerek onların sorunlarını çözmelerine yardım etmektir. Bunun için en önemli yol öğrencilerin duygularının da paylaşıldığı etkin dinlemedir.

E. Öğrencinin Uygunsuz Davranışına Karşı Ben İletisi Gönderme (Ben Sizin Yerinizde Olsaydım)

Öğretmen siz iletisi verirse, öğrencilere gönderilen ileti ile ilgili onların, suçlu olduğu iletisini vermiş olur. Aslında bu öğretmenin kendi sorunudur. Öğrenciyi suçlamaya gerek yoktur. Öğretmenler sorunu sahiplenmeli ve ben iletisi göndermelidir.

Bu kuramın üstün yönleri şunlardır;

- İyi öğretmen-öğrenci ilişkisini geliştirir.
- Öğrencilerin kişisel sorunlarını ve duygularını ele alır.
- Öğretmenlere öğrencilerin kendi davranışlarının diğerlerini nasıl etkilediğini değerlendirmesi için, gereksinimlerini tanıma konusunda yardım etmektedir.
- Öğretmenlerin gereksinimleri ve duygularını anlamaları konusunda öğrencilere yardım etmektedir.

Bu kuramın zayıf yönleri ise;

- Öğretmenler etkin dinleme rolünden öğrenciyi yönetme ve kontrol etme rolüne geçmedeler.
- Öğretmenin kendisi ve öğrenciler arasındaki farklı değerleri kabul etmede zorlanabilir(Celep, 2000: 138).

2.1.5.Canter Modeli

Bu davranış modelinde Canter, insanların karmaşa durumunda edilgen, düşmanca ve güvengen davranış gösterdiğini belirtmektedir. Güvengen disiplinde öğretmenler, öğrencilerin temel gereksinimlerini karşılama ve bir öğretmenin öğretme üzerinde odaklanmaktadır. Bu açıdan öğretmenler, sınıf çevresi içinde öğrenci disiplini üzerinde en üst düzeyde kontrol sergiler (Celep, 2000: 118).

Canter'a göre, öğretmenler, öğretmenlik konumlarında temel üç hakka sahip olmalıdır. Bu anlamda en temel hak sınıf düzeninin en yüksek öğrenme iklimi sağlayacak yapıya kavuşturulmasını isteme hakkıdır. İkinci olarak, öğrencilerin olumlu toplumsal ve eğitimsel gelişimlerini sağlayacak uygun davranışları belirleme ve bunları isteme hakkına sahiptir. Son olarak ise öğretmenin yetersiz kaldığı

durumlarda ailelerden, müdürden veya gerekli durumlarda rehberlik servislerinden destek alma hakkına sahip olmalıdır.

Bu modelin temelinde; öğretmenler bütün öğrencilere benzer biçimde davranmalı, aynı ölçütleri uygulamalı ve bütün öğrenciler için başarı beklentisi vardır. Öğretmenler kendi düşünceleri içinde öğrencileri hakkında hareket etmemelidir. Öğrenciler arasında farklı davranışlar sergilememelidir. Böyle farklı tutumlar etkili sınıf yönetimini engeller. Öğretmenler sınıfta istenmeyen bir davranış karşısında öğrencilere ceza vermek yerine, bu davranışı engelleyen bazı teknikleri izlerler. Carter'a göre, öncelikle öğretmenler yanlış davranan öğrenci üzerinde odaklanmadan sınıftaki bütün öğrencilere gizli bir ileti gönderirler. Bu şekilde hatalı davranan öğrencinin davranışını düzeltmesi için ona gerekli olan fırsatı vermiş olur. Eğer bu yöntem başarısız olursa, öğretmenler bu kez, o öğrenciye bir soru yönelterek onun dikkatini çekmeyi deneyebilir. Bu yöntem de başarısız olursa öğretmenler üçüncü sözel sınırlandırma veya ben iletisini kullanarak öğrenciyi belli bir biçimde davranış göstermeye yöneltir.

Bu koşullar altında öğretmenin takındığı tutum da önemlidir. Göz teması, el hareketleri, öğrenciye adıyla hitap etmesi ve dokunma, sözlü sınırlandırmaların uygulanmasında önemli öğelerdir. Ayrıca öğretmenler güvengen davranış sergilemede kararlı olduklarını iletmek için şu davranışları sergilemedirler; geri adım atmamalı, duygusal kontrolü kaybetmemeli, kabahatli öğrenci ile yüz yüze gelmeli adını söyleyerek öğrenciyi belirlemeli, el hareketleri ve düşük, kontrollü bir ses tonu kullanılmalıdır (Celep, 2000: 119).

Güvengen davranışların amaçlarını gerçekleştirmek için öğretmenler, amaçlı bir şekilde istekte bulunmalı ve boyun eğmeyen öğrenci ile asla anlaşma yapmamalıdır. Bu modelde öğretmenler, öğrencileri yönlendirme ve müdahale yerine, sakın bir biçimde mesleki etkinlikler ve gereksinimler üzerinde durmalıdır. Sınıf davranışlarını kontrol etmek için iyi bir planlamanın yapılmasına bağlıdır. Bu planlar ve kurallar öğrencilere sunulur. Bu modelin uygulanmasında bazı sakıncalar görülmüştür (Celep, 2000: 120). Öğrencilerin bu modelde birinci olarak; hiç hakları

olmadığın yalnızca öğretmenin isteklerine uyulan otoriter bir ortam yarattığını, ikinci olarak da öğretmenlerin tüm öğrenciler için plan hazırlandığı öğrencilerin bireysel özelliklerinin göz ardı edildiğidir.

Bu disiplin modelinin üstün yönleri;

Kullanımı basittir,

Öğretmenin kişisel istekler yerine getirilir,

Disiplin süreçlerine yönetici ve aile katılımını içerir.

Bu disiplin modelin zayıf yönleri;

Öğrencilerin adlarını tahtaya yazarak onları uyarma uygulaması, yanlış davranış göstermeyen diğer öğrencilerden bazılarını yanlış davranış göstermeye itebilir.

Öğrencilerin adlarının tahtaya yazılması onları utandırabilir.

Disiplin sorunun altında yatan duygu, hastalık, ırk vb. nedenleri ele almada yetersizdir.

Cezayı vurgularken olumlu pekiştirenleri kullanmayı önermesine karşın, gerçekte bunun uygulanmasına pek yer verilmemektedir.

Cezalandırma ortadan kaldırılması tasarlanan birçok davranışı uyandırır ve özendirir (Celep, 2000: 122).

2.1.6.Geddes Modeli

Bu disiplin modelinde öğretmenler, öğrencilere hatalarını kendilerinin düzeltmelerine izin vermelidir. Öğretmen sınıfta dolaşırken sözlü olmayan mesajları kullanmalı, duygudaşlık göstermeli, olumlu davranışları pekiştirecek yüz ve beden ifadeleri ya da jest ve mimikler kullanmalı, seçenekler tanımalı, bu seçenekleri öğrencinin kendi kendini düzeltmesi yönünde kullanmalıdır. Bu yolla sınıftaki küçük rahatsızlıklar ortadan kaldırılabilir (Gündüz, 2011: 42).

Bu modele rol dağıtımını tekniği olarak da adlandırılmaktadır. Bu yöntemde öğretmenler; rolleri kendi deneyimlerine göre çeşitlendirebilirler. Sözü edilen roller, kâğıtlara yazılarak çoğaltılır ve sınıfa dağıtılır. Öğrencilerden rollerini benimsemeleri ancak diğer arkadaşlarına rolleri hakkında bilgi vermemeleri istenir. Öğrencilerin rollerinin birbirleriyle paylaşmamalarının amacı, dersi verecek aday öğretmenin sınıftaki davranışlarına göre öğrencilerini tanıması ve bu doğrultuda dersini biçimlendirmesi, bireysel farklılıklara uygun düşecek teknikler ve stratejiler geliştirmesidir. Böylece aday öğretmenin öğrenciyi tanıma konusunda gösterdiği çaba ve nesnelliği değerlendirme sürecinin bir parçası olarak dikkate alınır.

Sınıf ortamının hazırlanmasındaki diğer bir unsur ise; uygulamanın gözlenmesi sürecinde aday öğretmenlerin yönlendirilmesidir. Bu modelde öğrencilere gözlem formu verilerek dersin işlenişi hakkında değerlendirmeler yapılır.

Geddes modeline göre aday öğretmenlerini değerlendirme için öğrencilere değerlendirme formu dağıtır. Aday öğretmen ders anlatırken öğrencilerde bu formdaki soruları değerlendirirler. Bu formdaki sorular şu şekilde oluşturulabilir.

- Dersin hedefi belirlenmiş mi?
- Aday öğretmen öğrencilerini güdeleyip derse hazır hale getiriyor mu?
- Öğrenciler hedeften haberdar ediliyor mu?
- Konunun sunumu anlaşılır biçimde mi?
- Öğretim sürecindeki aşamalar ve geçişler belirgin mi?
- Kullanılan teknikler hedeflerin gerçekleşmesine yardımcı olur nitelikte mi?
- Konuya ilişkin yeteri kadar örnek ve alıştırma veriliyor mu?
- Sınıf içinde her türden araç-gereç etkili bir biçimde kullanılıyor mu?
- Öğrenci hataları sistemli bir şekilde kullanılıyor mu?
- Aday öğretmen ana dilini dersin gerekli aşamalarında kullanıyor mu?

Aday öğretmenlerin yeterliliklerini ölçme aracı olan formlar, öğrencilerin ders içindeki gözlem sonuçlarını gösterir. Aday öğretmeni bu değerlendirme formlardaki sonuca göre kendini değerlendirme şansına sahip olur. Kendi eksikliklerini öğrencilerin gözüyle görmüş olur. Böylece kendini yenileme şansı olur.

2.1.7. Dreikurs'un Yaklaşımı

Dreikurs, öğrenim zamanının verimli kullanmanın geniş ölçüde sınıfta egemen öğrenim ortamının niteliği ile ilgili olduğu görüşünü benimser(Aydın, 2004: 102).İnsanın temel özelliklerinden olan bireysel önemsenme, sosyal kabul görme,

güç arayışı gibi gereksinimler sınıf yaşamına da yansır. Bunun için öğretmen, sınıf içi yaşamını olabildiğince demokratik bir yönetim anlayışıyla yönetmelidir. Çünkü sınıfta istenmeyen öğrenci davranışları daha çok öğrencinin, kendini kanıtlama, ilgi çekme veya önemsenme gibi gereksinimlerin olumlu şekilde karşılanmaması durumlarında ortaya çıkmaktadır. Öğretmenler sınıfta istenmeyen durum oluşmasını engellemek için sınıfta; eşit, adil, paylaşımcı, saydam ve kesintisiz bir demokratik bir yaklaşımla sınıfı yönetmelidir. Böyle bir sınıf oluşturmak için öğrencilerle birlikte kuralların tam ve ayrımsız biçimde uygulanmasına özen gösterilmelidir.

Modele göre, derse yönelik olumlu tutumu ile kabul görmeyen öğrenci bu bireysel gereksinimleri karşılanmadığı zaman olumsuz davranışlar gösterebilir. Bu duruma “ilgi çekme mekanizması” denir. Çünkü öğrenciler kendilerine kayıtsız davranılmasına dayanamazlar, eleştirilmeyi, hatta cezalandırılmayı tercih edebilirler. Bu yüzden öğretmenler, öğrencilerin ilgi çekmek amacıyla güç arayışını seçtiklerini bilmeli, bu durumu anlayışla karşılamalıdır.

Ayrıca öğrencinin insan olarak doğasından kaynaklanan gereksinimlerinin bastırılmasıyla, özerkleşme, bağımsızlaşma arayışlarına girmesi doğaldır. İlgi çekme ve güç arayışına girişimler sürekli bastırılırsa kaybettiklerini düşünen öğrenciler kendilerine başka hedefler ararlar. Kendilerinden daha zayıf buldukları öğrenciler üzerinde baskı kurarak saygınlık kazanmak isterler. Bu tür bozuk davranışlar karşılıklı gruplaşma ve intikam arayışlarına kadar gidebilmektedir,

Bu modelin hedef davranışları, öğrencilere rehberlik edilmesi, işbirliği ve dayanışma yapılmasını ayrıca; öğrencilerin olumsuz davranış sergiledikleri zaman içebakış yoluyla kendi tutumlarını gözlemleme ve yeniden örgütlenme fırsatı vermektedir (Aydın, 2004: 104).

2.1.8. Ginott'un Yaklaşımı

Ginott'un yaklaşımında, öğrenci ile kurulması gereken etkili iletişim ve işbirliği kavramları üzerinde durulmaktadır. Bu anlayışa göre öğretmenler, hem kendilerinin hem de öğrencilerinin duygularına ve düşüncelerine duyarlı olmalıdır.

Duygu ve düşüncelere duyarlı olmak demek; başarı hazzından doğan sevinç ve başarısızlık endişesinden doğan öfke ve kızgınlıkları anlayışla karşılamayı kapsar (Aydın, 2004: 104).

Bu tür duygu ve düşüncelerin uygar ve ölçülü yaşanması için, öğretmenler kişisel olarak öğrencilere model olmalıdırlar. Öğretmenler kişisel olarak yaşayacağı farklı duygu durumlarını, öğrencilere olumsuz biçimde yansıtmamaya özen göstermelidirler. Örneğin bir kızgınlık anında, istenmeyen davranış gösteren öğrenciyi suçlamak, azarlamak veya onurunu kırıcı şekilde cezalandırmak bütün sınıftaki öğrencileri olumsuz yönde etkiler. Aynı şekilde öğrencilere herhangi bir davranışından dolayı, isim takmak, alay etmek gibi sözler istenmeyen davranışlara iter.

Bu disiplin modelinde öğretmenlerin, örnek model olduğunu ve davranışlarının öğrenciler tarafından taklit edildiğini bilmeli ve sınıftaki öğrenciler örnek davranışlar sergilemelidirler.

Ginott'a göre işbirliği ve etkili iletişimin becerisi göstermede kilit kavramı, benlik ile ilgilidir. Öğretmenler her öğrencinin bireysel farklılıklarını gözlemlemeli ve her bireyin eğilimlerini farklı olacağını algılamalı ona göre derslere devam edilmelidir. Öğrencilerin farklılıklarını dikkate alarak ders işleyen öğretmenler, öğrencilerin dersler katılımlarını sağlarlar. Bu modelin başarıyla uygulanmasında ailelerinde çocuklarının benlik gelişmesine destek vermesinin önemli olduğunu vurgulamıştır.

2.1.9.Jones'un Yaklaşımı

Jones'e göre okullarda öğretim zamanının önemli bir bölümü, eğitimle ilgili olmayan etkinlikler için harcanmaktadır. Bu nedenle öğretmenlerin, zamanı etkin kullanma konusunda özel olarak eğitilmeleri gerekir. Bu tür programlarda öğretmenlere özellikle, öğrencinin derse yoğunlaşmasını güçleştiren etmenler ve bunlara karşı alınabilecek önlemler kavratılmalıdır (Aydın, 2004: 100,101).

Öğrencilerin derse yönelik olumsuz tutumlarının bir yansıması olan davranış bozuklukları, arasında değişik biçimlerde görülebilir. En yaygın olan davranış bozuklukları arasında; izinsiz konuşmak, gürültü etmek, arkadaşlarına fiziksel zarar vermek(saçını çekmek, çelme takmak vb.)sakız çiğnemek, dersle ilgili olmayan konulardan söz etmek, amaçsız biçimde sınıfta dolaşmak, ödevini yapmamak, derse geç gelmek, palyaçoluk yapmak, hayal âlemine dalmak, öğretmenin veya arkadaşlarının sözünü kesmek gibi davranışlar bulunmaktadır. Bu davranışların tamamının gerçek nedeni, öğrenim yaşantılarına duyarsızlık, ilgisizlik ve öğretmene, onun öğrenim anlayışına tepkiden kaynaklandığı görülecektir. Başka bir açıklamayla derslerde öğrenciyi merkeze eğitim çalışmalarında almayan öğretmenlerin bu sorunu çözmeleri mümkün gözükmemektedir.

Bu sorunların çözümüne katkı sağlamak için Jones, yüzlerce sınıfı incelemiş ve şu sonuçlara varmıştır; vücut dilini etkin bir biçimde kullanmak, öğrenciye fiziksel yakınlık, adil ve akılcı bir ödül sistemine sahip olmak ve yardıma gereksinim duyan öğrenciye duyarlılık göstermek en etkili öğretmen tutumlarıdır.

Jones 'un savunduğu konulardan biri de, beden dilini etkili kullanmak gerektiğidir. Beden dilini(göz teması, yüz ifadeleri, sinyal vermek, jestler, yakın durmak gibi) etkili kullanmak sınıfta oluşan bir çok istenmeyen davranışı engeller. Ayrıca sorunun yakınında olmak gerekir, çünkü sorunun yakınında olmak onun ortaya çıkışını engelleyebilir (Gündüz, 2011: 41).

Jones'a göre vücut dilini kullanmada göz temasının önemli olduğunu belirtir. Öğretmenler sınıftaki tüm öğrencileri yakından gözlemlemeli, dikkatlerini olumlu ve olumsuz yönde bireysel farklılıklar gösteren öğrenciler üzerinde yoğunlaştırmalıdır. Çünkü derste zaman kaybına neden olan etmenler biri de, hızlı ve yavaş öğrenen öğrencilerden kaynaklanmaktadır.

Böyle öğrencilerin takip edilmesindeki amaç; öğrenim güçlüğü çeken öğrenciler kadar, hızlı ilerleyen öğrencilere de dönüt ve düzeltmelerin verilmesinin öğretim yaşantılarında önemli olmasıdır. Öğretmen sadece belli öğrenciler üzerinde

durmamalı, bütün öğrencilerin bireysel olarak önemli ve biricik olduğu hazzını yaşatmalıdır (Ayдын, 2004: 102).

Bu disiplin modelinde, ders zamanını etkin ve verimli bir biçimde kullanmak için farklı ödüllendirmeler geliştirilmesi gerektiği üzerinde durulur. Bu ödüllendirme şekiller şunlardır; sözel övgüler, alkışlatma, başarılı çalışmalarını panoda sergileme veya okul gazetesinde yer verme, oyun oynatma, okul gezileri düzenleme, video izletme, oyun oynama gibi çalışmalarını yapılabilir. Okul ödül sistemini başarılı bir şekilde uygulamak için iki noktaya dikkat etmek gerekir. Bunlardan birincisi ödülün öğrenciler için çekici ve anlamlı olması, ikincisi ise bütün öğrencilere eşit ve adil biçimde dağıtılması uygulanmasıdır gerekir.

Bu açıdan öğrenim zamanının öğrenciler arasında eşit şekilde paylaşılması ve yardım gereksinimlerinin düzenli biçimde karşılanmasının, en büyük ödül olduğu unutulmamalıdır.

2.2. Sınıf Yönetimi Modelleri

Sınıf yönetimi modelleri, öğretmenlerin kendilerini gerçek sınıf ortamlarında, birinin, ikisinin ya da hepsinin bir araya gelmesinden oluşan bir modeli kendilerine uyarlayarak kullanmak durumunda oldukları yöntemlerdir(Gündüz, 2011: 46).

Sınıf yönetimi modelleri; tepkisel, önlemsel, gelişimsel ve bütünsel olarak gruplanabilir. Her modelin kullanımında, farklı yöntemler uygulanabilir. Örneğin, tepkisel modelin kullanımında, demokratikliğin veya öğrenci ağırlıklı olmanın seçenekleri, birer yöntem olarak uygulanabilir: Öğretmen sınıfa kitap ve defter getirmeyen bir öğrenci davranışının değiştirilmesi amacı ile tepkisel modeli kullanır. Öğrenciyle görüşme, veliyle haberleşme, okul yönetiminden yararlanma, aileye de destek sağlama, yerel yönetimlerden yararlanarak, yöntemlerinden birini veya birkaçını kullanabilir. Yöntem seçimi, amaçlara, olaya, tarafların özelliklerine göre değişir. Bu yöntemlerin kullanılış biçimleri farklılıklar gösterir. Öğrenciyle görüşme yönteminde, doğrudan görüşme tekniği kullanılarak kitap ve defteri konu

edilip soruna yaklaşılr ya da asıl konunun o olduğu fark ettirilmeden, başka bir konu ile giriş yapılrp defter ve kitapla ilgili olanlar, sanki asıl konu o değilmiş gibi ele alınarak dolaylı görüşme tekniği kullanılır. İkinci teknik, duyarlığı yüksek, çekingen çocuklarda ve açıkça tartışılması rahatsızlık yaratabilecek konularla ilgili konuşmalarda kullanmak daha uygundur (Başar, 2006: 8).

2.2.1.Tepkisel Model

Bu yaklaşımın temelinde sınıf içinde istenmeyen öğrenci davranışlarının durdurulması yatar. İstenmeyen davranışlara karşı ödöl ve ceza verilerek tepki gösterilir. Amaç istenmeyen davranışların değiştirilmesidir (Peker; İnanđı, 2011: 7).

İstenmeyen bir düzenleniş sonucuna veya bir davranışa tepki olan sınıf yönetimi modelidir. Amacı, istenmeyen durum veya davranışın değiştirilmesidir. Bu anlamıyla, sınıf yönetiminin klasik modeli olduğu söylenebilir. İşleyişi, istenmeyen sonuç-tepki şeklindeyir. Düzen sağlayıcı ödöl-ceza türü etkinlikleri içerir. Etkinliklerin yönelimi, gruptan çok birey üzerinedir. Bu modele sık başvurmak zorunda kalan öğretmenin, sınıf yönetimi becerilerinin yüksek olmadığı, diğer üç modeli gereğince kullanmadığı söylenebilir. Modelin zayıf yönlerinden birisi de, her tepkinin bir karşı tepki oluşturmasıdır. Ama sınıfta istenmeyen bir davranış ve sonuç oluşmuşsa, bu modelin kullanılmasına da gereksinim duyulabilir.

Bu model, istenmeyen öğrenci davranışını, ödöl ceza türü etkinliklerle gidermeye çalışan sınıf yönetimi modelidir. İstenmeyen öğrenci davranışlarına öğretmenin tepki vermesi şeklinde gelişir. Gruptan çok bireye yönelen ve klasik sınıf yönetimi yaklaşımlarını içeren bu model, öğrenci ile iletişimde istenmeyen sonuçlar doğurabileceği için eleştirilmektedir. Tepkisel model kullanılırken her tepkinin bir karşı tepkisi olacağı unutulmamalıdır. Tepkisel modeli çok sık kullanan öğretmenlerin sınıf yönetimi becerilerinin düşük olduğu söylenebilir. Ama sınıfta istenmeyen bir davranış ve sonuç oluşmuşsa, bu modelin kullanılmasına gereksinim duyulabilir (Başar, 2006: 9).

2.2.2.Önlemsel Model

Planlama düşüncesine bağlı, geleceği kestirme, istenmeyen davranış ve sonucu, oluşmadan önleme yönelimlidir. Amacı, sınıf sorunlarının ortaya çıkmasına olanak vermeyen bir düzenleniş ve işleyiş oluşturarak, tepkisel modele gereksinimi azaltmaktır(Başar, 2006: 9). Bu model, sınıf etkinliklerini bir "kültürel sosyalleşme süreci" olarak ele alır ve sınıfta, yanlış davranışı meydana gelmeden engelleyen bir sosyal sistem oluşturmaya çalışır. Eğitim öncesi düzenlemeleri, istenen davranışın kolayca gösterilebileceği bir ortamı, istenmeyen davranıştan uzaklaştırıcı kuralları, plan ve programları, hazırlıkları içerir. Etkinlikler bireyden çok gruba yöneliktir. Özellikle bu yaklaşım öğretmen ve öğrencilerin akıllarına daha çok sınav zamanlarında gelmektedir. Öğretmenlerin sınav esnasında öğrencilerin kopya çekme girişimlerini önlemek için birer arayla oturtması veya kitapçıkları farklı seçeneklerde basarak dağıtması gibi etkinlikler önlemsel model içerisinde değerlendirilir. Bu modelin sakıncaları, öğrencilerin bir birleriyle iletişimlerini tamamen kesmek için alınan önlemlerde bazen öğrencilerin sıkılmasına ve ders ortamından uzaklaşmasına neden olur(Peker, İnandı; 2011: 8).

2.2.3.Gelişimsel Model

Sınıf yönetiminde öğrencilerin, fiziksel, duygusal, deneyimsel gelişim düzeylerinin gerektirdiği uygulamaların gerçekleştirilmesini esas alır; bir uygulamaya geçilmeden önce, öğrencilerin ona bu açılardan hazırlanmasını öngörür(Başar, 2006: 10).

Bu uygulamaya geçilmeden önce öğrencilerin hazırlanmaları gerekir. Birinci basamak, onuncu yaşa kadar süren, nasıl öğrenci olunacağına öğrenildiği zamandır ve öğretmene çok iş düşer, ikinci basamak, on-on iki yaş arası dönemdir. Bu basamakta sınıf yönetimine verilen ağırlık azalır, öğrenciler olgunlaşma yolunda, sınıf düzenine uymaya, öğretmeni hoşnut etmeye isteklidir. Üçüncü basamak, on iki-on beş yaşları arasındır. Öğrenciler, zevk ve destek almak için birbirlerine bakarlar, yetke görüntüsü verirler. Öğretmeni sıkıntıya sokmayı seçebilir ve bunun sonunda arkadaşlarının beğenisini de kazanabilirler. Sınıf yönetimi kurallarının nedenlerini ararlar. Dördüncü basamak lise yıllarıdır. Öğrenciler, kim olduklarını, nasıl

davranmalarını gerektiğini anlamaya başlarlar, sosyalleşirler, akıllanırlar, bu sebeple yönetim sorunları azalır. Çocukta ana baba ve yetişkinlerin etkisi, yirmi yaş dolaylarına kadar gittikçe azalır, ancak daha sonra bu etkinin arttığı görülür. Arkadaşlarının etkisi ise gittikçe artar. Bu iki etkinin kesiştiği on iki yaş dolayı, öğretmen ve ana baba için sıkıntı yıllarıdır (Başar, 2006: 10).

2.2.4. Bütünsel Sınıf Modeli

Örgüt ve yönetim kuramı içerisinde sistem kuramının özelliklerini taşıyan bütüncül yaklaşım belirtilen dört yaklaşımının tamamını kapsayan bir yaklaşımdır. Sınıf içinde özeliğine ve yapısına göre bu yaklaşım bazen tepkisel, bazen önlemsel bazen de diğer yaklaşımlar kullanılır(Peker, İnandı; 2011: 8).

Bu modelde, önlemsel sınıf yönetimine öncelik verme, grubu olduğu kadar bireye de yönelme, istenen davranışa ulaşabilmek için istenmeyen nedenlerini ortadan kaldırma vardır. İstenen davranışın uygun ortamlarda gerçekleşeceği bilincine dayanarak ortam düzenlemeye, bütün önlemsel yönetim çabalarına karşın oluşabilecek istenmeyen davranışları düzeltmek amacıyla tepkisel yönetim araçlarından yararlanmaya çalışılır. Bu etkinlikler sürecinde seçilecek davranış örgüleri, öğrencinin gelişim basamakları ile uyumlu olanlardan seçilir. Bu model için sınıf yönetiminin sistem modeli denebilir. Modelin çevre boyutunda; okul, aile, boş zaman etkinliklerinin yer aldığı arkadaş çevresi vardır(Başar, 2006: 10).

Sınıf yönetimi, sadece öğretmen ve öğrenci arasında gerçekleşen bir olgu değildir. Hem öğretmen hem de öğrenci gerek sınıfta gerekse sınıf dışında birçok etkenle etkileşim halindedir. Bu etkileşim öğrencilerin davranışlarında olumlu ya da olumsuz değişikliklere neden olur. Eğer öğrenciyi etkileyen etkenler (aile, medya organları, çevre, arkadaş grubu vs.) öğrenciyi toplum kural ve değerlerinin dışında davranışlar göstermeye iterse bu durumun olumsuz etkileri sınıf ortamına da yansır.

Sınıf içerisinde oluşan ya da sınıf dışında oluşup etkileri sınıfa yansıyan olumsuz davranışlar, eğitim-öğretim ortamının sağlıklı olmamasına, eğitim-öğretim faaliyetlerinden beklenen veriminin azalmasına neden olacaktır.

İşte bu gelişimsel, çevresel, ailesel ve daha birçok etkenin arasında öğrencilerin davranışlarında istenilenin dışında gelişmeler gözlenebilir. Bu nedenle sınıf yönetimini zorlaştıran istenmeyen davranışların neler olduğunu belirtmekte fayda vardır.

Model bütün önlemlerine karşın, istenmeyen davranışın sürmesi durumunda son çare olarak tepkisel sınıf yönetimi modelinin araçlarından (ödül-ceza) yararlanabileceğini kabul etmektedir (Sarıtaş, 2003: 54).

2.3.Sınıf Yönetiminin Boyutları

Sınıf yönetimi, sınıf yaşamının öğrenme amaçları doğrultusunda bir orkestra uyumu içinde yönetilmesidir. Öğrenme için uygun bir çevrenin oluşturulabilmesinin gerektirdiği olanak ve süreçlerin, öğrenme düzeninin, ortamının kurallarının sağlanması ve sürdürülmesidir. Bir süreç içinde gerçekleşen sınıf yönetiminin içeriğini aşağıda beş boyutta sunulan etkinlikler oluşturur (Gündüz, 2011: 20):

- Sınıf ortamının fiziksel düzenine ilişkin etkinlikler,
- Plan-program etkinlikleri,
- Zaman yönetimine ilişkin etkinlikler,
- Sınıfta ilişkilerin düzenlenmesiyle ilgili etkinlikler,
- Davranış düzenlemelerine ilişkin etkinlikler.

2.3.1.Sınıf Ortamının Fiziksel Düzenine İlişkin Etkinlikler

Sınıf yönetiminin birinci boyutlarından olan fiziksel düzenleme etkili olmaktadır. Başar sınıf düzenini oluşturan faktörleri sınıfın genişliği, sınıf alanının çeşitli etkinliklerin yapımı için bölümlenmesi, ısı, ışık, gürültü düzenekleri, renkler, temizlik, estetik, eğitsel araçlar, oturma düzeni, öğrencilerin gruplanması olarak sınıflandırmaktadır (Başar, 2006: 13).

Okullarda öğretimin başarı olması için sınıfların büyüklüğü önemli bir etkidir. Sınıfların büyüklüğüne karar verirken öğretmenlerin öğrencilerin gelişim düzeylerine ve öğrencilerin özelliklerine dikkat etmelidir. Öğretmenler derslerde etkili bir öğretim için, kullanılan metot ve teknikleri öğrencilerin seviyelerine göre ayarlamalıdır. Derslerin anlamlı ve kalıcı olması için etkinliklerin yapıldığı mekânların özellikleri önem taşır (Işık, 2006: 34).

Sınıfın fiziksel ortamı denilince akla sınıfın donanımı demektir. Sınıfın donanımı ve fiziksel ortamı öğrenci davranışlarını doğrudan etkili olduğu yapılan araştırmalarda görülmüştür. Sınıftaki fiziksel değişkenlerin (sınıf mevcudu, ışık, ses, görüntü, temizlik, gürültü, vb. gibi) eğitim ve öğretim devamlılığında önemli bir unsur olduğu gözlemlenmiş, sınıf düzenindeki sorumluluğunda öğretmenin yetkisindedir. Etkili bir sınıf yönetiminde öğretmenlerin; eğitimin en iyi şekilde verimli olabilmesi için fiziksel değişkenleri en verimli şekilde kullanıp dikkatleri dağıtan ortamları en aza indirgeyerek ilgi çekici ortam hazırlamaktan geçer. Öğrenci-öğretmen ilişkilerini güdeleyici eğitim olanaklarını yapılandırıcı sınıfın fiziksel düzeniyle doğrudan ilişkisi vardır.

Yapılandırılmış ortam sınıfta yer alan fiziksel özelliklerin amaca uygun düzenlenmesini tanımlamaktadır. Öğretmen her durumda eldeki olanaklar ölçüsünde düzenlenebilecek en uygun sınıf ortamının sağlanması için uğraşmalıdır. Çünkü etkili öğrenme-öğretme süreci için fiziksel ortamın uygunluğu esastır(Aydın, 2000: 28,29).

2.3.2.Plan Program Etkinlikleri

Sınıf yönetimiyle ilgili çalışmaların ikinci boyutunu oluşturan plan-program etkinlikleri, öğretmenin etkin bir öğretim lideri olarak sınıfta eğitim-öğretim çalışmalarını sürdürebilmesine olanak tanır. Öğretmenin plan-program etkinliklerini gerçekleştirebilmesi için öncelikle amaçları temel alarak yıllık, ünite ve günlük planlarını hazırlaması beklenir(Ağaoğlu, 2007: 9).

Eğitimde planlama, öğretim etkinliklerinin en rasyonel ve düzenli bir şekilde nasıl öğretilceğinin ortaya konulmasıdır. Yıllık, ünite ve günlük ders planları yapmanın yanı sıra araç-gereç seçme, sınav hazırlama ve sınıf çalışmalarının iyi bir şekilde yapılmasını sağlama işlerinde etkili olabilmek için öğretim etkinliklerini planlamaları gerekir (Çalık, 2004: 4).

Tok'a göre, mutlaka sınıfa girmeden önce dersleri planlamalıdır. Derslerini planlarken soruları sorup planlamanın içeriği oluşturulmalıdır.Etkili Öğretmenler dersini planlarken şu soruları kendilerine sorup ona göre dersi

planlamasına geçmelidir. Öğretilecek konuyu içeriği nelerden oluşmalı, konular işlenirken hangi ürünler veya materyaller getirilecek, konuyu öğrencilerin seviyesine göre nasıl anlatılıp, kavratılacağına planlamasını yapmalı. Daha sonra öğretmenler öğretecekleri konunun stratejilerini neler olabileceğini belirlemeli, dersin zamanlamasını ayarlamalı ve değerlendirmelerinde neyi ölçeceklerini planlamalarında belirtmelidirler (Tok, 2005: 88).

Buden' göre öğretmenler planlama yaparken sınıftaki öğrencilerin hepsinin farklı bir birey olup, öğrenme stil farklılıklarının olduğunu, cinsiyetin, dilin, zekâ ve yeteneklerinde farklılıklar olduğunu görüp, ona göre öğretmenlerin planlamasının yapılmasını önerir.

Plan-program etkinlikleri yapılırken öğretmenin ders işleyiş yöntem ve tekniklerini belirlemesi de gerekir. Ders işleyiş yöntem ve tekniklerinin belirlenmesinde ise, öğretmenin anlatılacak konunun özellikleri, derste kullanabileceği araç-gereçler, öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeyi, dersliğin fiziksel özellikleri, kendisinin anlatılacağı konu ve kullanılacak öğretim yöntem ve tekniğine ilişkin bilgi birikimi de önemlidir (Ağaoğlu, 2007: 9).

2.3.3.Zaman Yönetimine İlişkin Etkinlikler

Üçüncü boyut olan zaman yönetimidir. Eğitimde en önemli olan boyut olan zamanı en etkili şekilde kullanıp öğrencilere bir şeyler kazandırmaktır. Öğretmenlere düşen görev ise, bu zamanı nasıl etkili bir şekilde planlamak ve uygulamalarda hangi etkinliği yapacağını ayarlamaktır. Planlama yapmak her zaman öğretmenlere en büyük yardımcıdır. Planlı yapılan her etkinliklerde daha kontrollü ders işlenir. Etkili bir öğretmen öğretimini gerçekleştirmeden önceden planlı derse giren kişidir. Sınıfta geçen zamanın akademik öğrenme etkinlikleri yönünde kullanılması oldukça önemlidir (Demirel,1999:196).

Zamanın iyi kullanan etkinliklerden uğraşan bir sınıfın, boş bir zamanı olmayacağından sınıfta istenmeyen davranışların daha aza indiği gözlemlenir ve disiplin problemlerini aza indirger. Öğretmenlerin planlı ve akademik becerilere yönelik etkinlikleri yapması; öğrencilerin boş zamanının olmaması, etkinliklerin

öğrencilerin başarılarının arttırılmasına yönelik olması, davranış problemlerini en aza indirger. Ayrıca meşgul öğrenciler sorun davranışları yapmaya da vakit bulamazlar (Özkılıç, 2003: 87). Öğretmen sınıfta zaman kaybettirecek aktivitelerden kaçınmalıdır. Sınıf ortamında yapılan etkinlikler eğitsel amaçlı olmalıdır. Bu nedenle sınıftaki süreçlerin dikkatlice planlanması ve zamana bağlanması gereklidir (Başar, 2006: 69).

Ekici öğretmenin zamanı etkili kullanabilmesi için dikkat edilmesi gereken noktalar olduğunu belirtir. Öğretmenlerin sınıfta zamanlarını nasıl daha etkili kullanacaklarını şu şekilde açıklamıştır. Öğretmenler derslerin amaçlarının net olarak belirleyip, detaylı bir ders planı hazırlamalıdır. Ders planı hazırlanırken sınıftaki öğrencilerin bireysel özellikleri bilinip etkinlikler ona göre planlanmalıdır. Derse ait materyaller belirlenip hazırlanmalıdır. Öğretmen ders anlatırken kurallara dikkat edip etkili bir şekilde sunumunu yapmalı, etkinliklerin zamanlamasını dikkat etmelidir (Ekici, 2002: 80).

2.3.4.Sınıfta İlişkilerin Düzenlenmesine İlişkin Etkinlikler

Sınıfı yönetmenin dördüncü boyutunu ilişkilerin düzenlemesi oluşturur. Sınıf kurallarının belirlenip öğrencilere benimsetilmesi, sınıf yaşamının kolaylaştırılmasına yönelik öğrenci-öğrenci, öğrenci-öğretmen ilişki düzenlemeleri, özellikle, bir sonraki boyut olan davranışı da şekillendirici etkinliklerdir (Başar, 2006: 7).

Öğretmenin bir öğretim ve öğrenme ortamı oluşturması için uyması gereken en önemli noktalardan birisi, eğitim-öğretim ortamını bozacak istenmeyen davranışları ortadan kaldıracak, öğrenciler arasında iyi ilişkiler geliştirerek takım ruhunu geliştirmeyi sağlamaktır. Öğretmen, öğrencilerle ilişkilerinde, özenli bir şekilde bağlar kurarak, örnek davranışlar sergilemeli. İyi bir öğretmen öğrenci ilişkilerinde göz önünde bulundurulması gereken noktalar şunlardır; öğrencileriyle iletişimde açık ve saydam olduğunu öğrencilerine sezdirmelidir. Sınıfta yapılan etkinlik esnasında öğrenciden yardım isteyip ona gereksinim duyduğunu hissettirmek. Öğretmenler sınıftaki öğrencilerin duygularının, yeteneklerinin ihtiyaçlarının farklı olduğunu bilerek karşılıklı görüşerek ihtiyaçlarını gidermelidir.

Öğretmenle öğrenci arasında kurulan özenli ve sağlıklı ilişki, öğrencilere arkadaşları arasındaki ilişkiye de yansiyarak, sınıf ortamında birlikte hareket ederek takım olma bilincini geliştirir. . Sınıf içinde istenmeyen öğrenci davranışların önlenmesine de yardımcı olan, sınıfın etkili bir takıma dönüştürülebilmesi için, öğrencilerin yönlendirilmeye, güdülenmeye, bilgiye, kaynağa, desteklenmeye ve değerlendirilmeye gereksinimleri vardır (Ağaoğlu, 2007: 9,10).

2.3.5.Davranış Düzenlemelerine İlişkin İlişkiler

Beşinci boyut davranışlarla ilgili ilişkileri içerir. Sınıfla ilgili etkinliklerin, eğitim ortamının istenen davranışı sağlayabilir hale getirilmesi, sınıf ikliminin olumlulaştırılması, sorunların, ortaya çıkmadan önce tahmin edilmesi yoluyla istenmeyen davranışların önlenmesi, sınıf kurallarına uyulmasının sağlanması, yapılmış olan istenmeyen davranışların değiştirilmesi bu boyuta ilişkin olarak söylenebilir (Başar, 2006: 8).

Sınıf ortamında öğrenmeyi engelleyen kasıtlı ve kasıtsız olan davranışlara sorun olan davranışlar olarak adlandırılır. Bu davranışlar çok az etkileyenden, öğrenme-öğretme ortamını bozana doğru sıralanmaktadır. Öğretmenin bu sorunları bilmesi ve yönetmesi gereken bazı ilkeler vardır. Bu ilkelerden birincisi öğretmen öncelikle rahatsız olduğu davranışları öğrencilere söylemelidir. Davranışı yapan öğrencileri tespit edip gerekli tedbirleri almalıdır. Öğretmenler sorunu çözerken dersin akışını bozmamalı, davranışları tutarlı olmalıdır. Sorunu çözerken öğretmen tehditkâr tutum sergilememeli, öğrencilere çözüm yollarını göstermelidir. Sorunu gördüğü an müdahale edilip devamı engellenmelidir (Celep, 2000: 257-259).

Sınıf yönetimi iyi ve başarılı bir şekilde yönetilmesi için belli kuralların olması gerekir. Öğretmenlerin kendi kurallarını oluştururken sınıftaki öğrencilerinin davranışlarının nedenini de bilmesi gerekir. Öğretmenler öğrencilerin gelişim özelliklerine uygun kuralları belirlemeleri gerekir. Öğrencilere kuralların neden verildiğinin açıklanması da yapılmalıdır. Yaptığı olumsuz davranışın dersi nasıl

etkilediğini anlamalıdır. Sınıf yönetimi, etkili ve verimli bir eğitim ortamı oluşturmaya dönük kurallar, kavramlar ve ilkeler dizgesidir (Aydın, 2000: 10).

Öğretmenler eğitim-öğretim yılının başında veli toplantısında, öğrenci ve velilerle birlikte, sınıf kuralları belirlenip kayıt altına alınıp kurallar benimsetilmeli, bir nüshasında velilere verilmeli, böylece istenmeyen davranışları engelleme adına yardımcı olacaktır (Temel, 2004:2).

Sınıf kuralları, sınıfta yapılması ve yapılmaması gereken şeyleri ifade eder. Kapsayıcılık açısından; genel kurallar ve özel kurallar olarak ikiye ayrılırken etki alanı açısından; grup sorumluluğuna ilişkin kurallar, bireysel sorumluluğuna ilişkin kurallar olarak ikiye ayrılır. Kuralları belirlerken dikkat edilmesi gereken önemli hususlar; maddeler kısa, net ve olumsuz cümlelerden oluşmasıdır. Bu kurallar demokratik bir sınıf ortamında belirlenip önce öğretmen tarafından uygulanmalıdır (Erdoğan, 2001:76-80).

Sınıf kuralları ifade edilirken basit, açık ve anlaşılır bir dil kullanılmalı, kurallar herkes tarafından aynı şekilde yorumlanabilmelidir. Bunun için de her kuralın tanımladığı davranış açık ve anlaşılır olmalıdır. Bunun yanında kurallar mümkün olduğunca olumlu ifadelerle dile getirilmelidir (Aksoy, 2002: 17,18).

Kuralların uygulanması ve izlenmesi aşamasında öğretmenin tutarlı davranması gerekmektedir. Her öğrenci için eşit şartlar geçerli olmalı eşit davranışa eşit yaptırım uygulanmalıdır. Öğretmen davranışları ile kuralları uygulayan bir model olmalıdır. Kurallar sık sık hatırlatılmalı böylece pekiştirilmelidir. Kuralların ihlali halinde belirlenen yaptırımlar uygulanmalıdır(Aksoy, 2002: 20,21).

2.4. Sınıf Yönetimine Etki Eden Değişkenler

Bir okulda veya sınıfta disiplini içeren bir sorun çıkmışsa bunun mutlaka bir nedeni vardır. Bu davranışın sebepleri; öğretmenin, öğrencinin, sınıfın fiziksel yapısının, okulun, çevrenin (uzak ve yakın) sahip olduğu özelliklere göre değişiklik

göstermektedir. Bu sorunlarla başa çıkabilmek için bu sorunların nedenlerinin bilinmesi gereklidir (Başar, 2006: 106). Bunlar; okul, çevre, aile'dir.

2.4.1. Sınıf Dışı Etkenler

2.4.1.1. Okul

Okulun fiziksel özellikleri, durumu, öğrenci sayısı, yapısı, kuralları, yönetim yapısıdır. İnsan gelişip, gençlik çağına gelinceye kadar hatta yaşamı boyunca birçok eğitim ortamında eğitim alır ve pek çok şeyi öğrenir. Öğrenme sürecinde insan bir yandan, doğumdan ölüme kadar değişik kurumlara devam ederek öğrenirken, diğer yandan da yaşadığı çevrede öğrenir. İnsanın kurumlarda öğrendikleri kadar yaşadığı çevrede öğrendiği de önemlidir. Ancak insan, yaşamının en büyük kesimini okulda geçirmektedir (Kaya, 2002: 92).

Okul toplumdaki bireylerin eğitilmesi işlerini üstlenen kurumların ortak adıdır. Okullar biçimsel eğitim veren kurumlardır. Okullarda bir grup öğrenciye toplumun ve bireyin ihtiyaçlarına göre önceden hazırlanan programlar doğrultusunda öğretim faaliyetleri sunulur, öğrencilerde istenilen davranış değişikliği meydana getirmeye çalışılır. Sınıf, içinde bulunduğu okulun bir parçasıdır. Bu nedenle okul ve sınıfın birbirlerinden ayrı olarak düşünülebilmesi de söz konusu değildir. Okulun özellikleri ve iklimi, sınıfı ve sınıf yönetimini etkilemektedir (Çalık, 2004:7).

Okul dediğimiz örgütün en önemli ve açık özelliği, üzerinde çalıştığı hammaddenin toplumdaki gelen ve topluma giden insan oluşudur. Böylece, okulun birey boyutu kurum boyutundan daha duyarlı, içimsel olmayan yanı biçimsel yanından daha ağır, etki alanı yetki alanından daha geniştir. Gerçekten sosyal bir sistem olarak kurulması ve çalışması gereken okul ortamında, davranış bilimleri ve insan ilişkilerinin yeri bu bakımdan çok önem taşır (Bursalıoğlu, 1998: 33).

Eğitim sistemi içinde okulların temel işlevi öğrencilerine istenilen davranışları kazandırmak ve bunun için çevreyi gerekli bir biçimde düzenlemektir. Toplumda meydana gelen değişimler okuldaki yönetici ve öğretmenlerin de düşünüş ve davranışlarında değişimleri zorunlu kılar. Okul yöneticisi ve öğretmenler bu

gelişmelerin öncüsü ve gerekli yeniliklerin uygulayıcısı olma durumundadırlar (Çalık, 2004:5).

Okulda egemen olan yönetim anlayışı; yöneticilerin, öğretmenlerin, öğrencilerin ve okul personelinin tutumları, okulun içinde bulunduğu çevrenin sosyoekonomik yapısı ve eğitim politikalarının niteliği gibi bir takım değişkenlerin etkileşimi ile oluşur. Diğer yandan okul yönetimi, ülkede egemen olan kamu yönetimi anlayışından ve ana kaynak oluşturan toplumsal kültür tarafından da etkilenir (Akar, 2004: 94).

Okulun öğrenci sayısı, fiziki yapısı, parasal kaynakları, okuldaki yönetim anlayışı üzerinde etkili olmaktadır. Öğrenci sayısının çok olduğu okullarda sınıflar kalabalık olacak ve sınıf yönetimi konusunda geleneksel anlayış hâkim olacaktır. Dersler öğretmen merkezli yürütülmek zorunda kalacaktır. Ayrıca parasal kaynaklar açısından sıkıntılı olmayan okullarda öğretmen ders araç ve gereçleri konusunda sorun yaşamayacak ve bu durum öğretimin etkili ve verimli bir şekilde gerçekleşmesini sağlayacaktır. Ayrıca fiziki ortam iyi düzenleneceği için öğrenciler daha verimli çalışacaklardır. Sonuç olarak sınıf yönetiminin başarısı okul yönetiminin başarısına bağlıdır. Fiziki düzeni, kapasitesi, kullanılacak araç ve gereçler nihayetinde okul Sınıfların yönetiminin kontrolü ve denetimi altındadır. Bunun yanında sınıf yönetimini etkileyecek kararlar da okul yönetimi tarafından alınır (Akar, 2004: 94).

2.4.1.2.Çevre

Bireyler, belli zamanlar diliminde belli bir coğrafyada, belli toplumda ve bir toplum içerisinde yaşarlar. Her toplumun belli kültürel, sosyal yapısı ve özellikleri vardır. Bireyler yaşadığı toplumun kültürel yapısı ve özelliği ile kişiliği şekillenir. Diğer yandan sosyal çevreyle olan ilişkisinde birey tamamen edilgen bir konumda olmaz, kendisi de zaman zaman bu çevreyi etkiler ve değiştirir (Akar, 2004: 24). Bununla birlikte her okul belli bir toplumsal çevrede yer alır. Toplumsal çevre; fiziksel, sosyal, kültürel, siyasal, demografik vb. bir dizi değişkenin etkilerini yansıtan değerler dizgesi olarak tanımlanabilir (Aydın, 2000: 25).

Toplumsal bir kurum olan okul, birçok kurum tarafından iç içedir. Okul faaliyetlerini bu kurumlar il iletişim kurarak sürdürürler. Okul toplumdaki bireylerin eğitimi ile görev üstlendiği için okulun çevresinde bulunan grup ve kurumlar okulun faaliyetlerini gözlemler, denetler gerekli zamanlarda okula kaynaklar sunarlar. Bu grup ve kurumlar okulun çevresini oluşturur. Bu grup ve kurumların beklentileri ile okulun amaç ve hedefleri arasında bir uyum olduğu sürece hiçbir sorun olmamaktadır. Buna göre, bireyi topluma kazandırma süreci olan eğitimin, aynı zamanda toplumsal çevreye yönelik bir faaliyet olduğu da söylenebilir (Çalık, 2004:7,8).

Çevre çocukların davranışlarını etkileyebilen en önemli etkenlerdendir. Bunlar yakın çevre ve uzak çevre olarak söylenebilir. Yakın çevre içinde bulunduğu yani birebir etkileşimde bulunduğu ortam olarak yaşadığı ortam olarak söylenebilir. Bu çevreler; aile, okul, sınıf, mahalle, komşular, sosyal aktiviteleri yaptığı alanlar, boş zamanlarını geçirdikleri yerler olarak tanımlanabilir. Uzak çevre ise; kendi yaşama alanlarında diğer iletişim araçları ile farklı çevredeki yaşam alanlarını görerek çocukların davranışlarında etkileşimi sağlar. Bunlar değişik iletişim araçları ile kendi yaşam alanları ile kıyaslamayı da beraberinde getirir. Bu sosyal ağlar ile çevre ile iletişimleri artar, davranışlarında değişimler görülür. Aileler, çocuklardaki uzak ve yakın çevredeki etkileşimlerini doğru davranış ve bilgileri almaları için kontrol etmelidirler. Çocukların, doğru bilgi ve davranışları almaları için uzak ve yakın çevre ile etkileşimlerini gerekli önlemler alınmalı ve devamlı gözlemlenmelidir. Okul ve öğretmenden beklenen, sınıf ve okulun mümkün olduğu kadar uzak çevresini etkileyebilmesi olmalıdır (Başar, 2006:19).

Öğrenci için son derece önemli bir kurum olan okul, belli bir sosyal çevre içinde yer alır. Okulda değişik davranış kalıplarına sahip olan öğrenciler, farklı toplumsal kesimlere ait değer ve beklentileri yansıtmaktadırlar. Kaldı ki, davranışın toplumsal çevreden soyutlanarak çözümlenmesi beklenemez. Başka bir deyişle davranış, içinde yer aldığı çevrenin sosyal ve kültürel değişkenleri tarafından kontrol edilir. Bu nedenle, eğitimin amacı olan; öğrencide davranış değişikliği oluşturmayı, aynı zamanda sosyal çevrede egemen olan ilişki biçimlerinin de niteliğini bilmeyi

gerektirir. Bu bağlamda, okuldaki öğrencilerin davranışlarını etkileyen kitle iletişim araçları ve akran gruplarına dikkat etmek gerekir. Kitle iletişim araçlarının birey üzerinde etkisi oldukça fazladır. Akran gruplarının da gencin davranışının oluşumunda büyük bir payı vardır. Genç çoğu zaman sorunlarını arkadaşlarıyla paylaşır ve onlara sığınır. Bu bakımdan okul yönetimlerinin ve öğretmenlerin bu çevresel etmenlere karşı duyarlı olması gerekir (Akar, 2004: 26).

Etkili bir okul, dolayısıyla etkili bir öğretme-öğrenme ortamının sağlanabilmesi için, okul çevre ilişkilerinin geliştirilmesi zorunludur. Okul yöneticisi ve öğretmen çevreyle yakın ilişki içinde olmalıdır. Okul çevre ilişkilerinin olumlu olduğu durumlarda, toplumsal kurum ve gruplar, okul için gerekli olan maddi ve maddi olmayan kaynakların sağlanmasında istekli davranırlar. Bu nedenle okul ile çevre arasında iyi iletişim kurulması, çatışma yaratacak durumlardan kaçınılması önemlidir(Çalık, 2004:8). Etkili bir okul olmanın, eğitim ve öğretimin sağlanması için, okul çevre ilişkilerinin geliştirilmesi gerekir. Okul yöneticileri, öğretmenler ve çalışanları çevre ile ilişkileri yakın olmalıdır. Okul çevre ilişkilerinin olumlu olduğu durumlarda, toplumsal kurum ve gruplar, okul için gerekli olan maddi ve maddi olmayan kaynakların sağlanmasında istekli davranırlar. Bu nedenle okul ile çevre arasında iyi iletişim kurulması, çatışma yaratacak durumlardan kaçınılması önemlidir.

Amacı öğrencileri eğitmek olan okul, çevresini de eğitmelidir. Bunu yaparsa, o çevreden okula gelecek öğrencilerin bazı davranışları daha okula gelmeden düzeltilmiş olur. Aksi halde, çevredeki istenmeyen davranış örnekleri sınıfa kadar girer, sınıf ortamını bozar, eğitsel amaçların ve sınıf yönetiminin engellerini oluşturur (Başar, 2006: 21).

2.4.1.3.Aile

Öğrencinin davranışlarının şekillenmeye başladığı, örnek aldığı temel davranışların kazanıldığı ilk yerdir. Eğitim ailede başlar ve çocuğun sağlıklı bir benlik algısı geliştirerek özerkleşmesi de ailenin tutumuna bağlıdır. Çocuk kendine yetmeyi, paylaşmayı, yaşama etkin biçimde katılmayı, barışçı ve uyumlu bir davranış

örüntüsü geliştirmeyi ailede öğrenir. Okul çağına gelmiş çocukların kişilik yapıları, önemli ölçüde aile ortamında şekillenmiştir (Aydın, 2000: 22).

Çocuğun sevgi ve güven ortamı içinde, sağlıklı olarak yetişmesi aileye bağlıdır. Çocuğun davranışlarına yön vermek, kurallara uyumunu sağlamak, rehberlik etmek ailenin görevleri arasındadır. Ayrıca ailenin zor durumlarda çocuğun yanında yer alması ve onu desteklemesi gerekir. Çocuğun kişilik gelişimi de daha çok aile ortamında sağlanır. İnsan ilişkilerini düzenleyen anlaşma, uzlaşma, işbirliği gibi olumlu nitelikleri, çocuk, ailede kazanır. Anlaşmazlık, çekişme ve çatışma gibi olumsuz durumlarda takınacağı tutum ve davranışları da evde öğrenir (Akar, 2004: 64).

Yapılan araştırmalar, boşanma yoluyla parçalanmış aile çocuklarında ruhsal uyumsuzluk oranının yüksek olduğunu göstermektedir. Bu uyumsuzlukların en önemlisi; ruhsal çöküntü, çeşitli davranış bozuklukları ve okul başarısızlığıdır. Çocuğun duygusal sorunlarının okula yansması sonucu, sınıf içinde derslere karşı ilgisizlik, isteksizlik, dikkatsizlik ve dalgınlık gibi okul başarısını olumsuz yönde etkileyen tutum ve davranışlar ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, çalışan annelerin çocukları da bir takım sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Annenin bütün gün işte olması, eve yorgun gelmesi, anne-çocuk arasındaki sevgi bağlarının zedelenmesine ve iletişimin zayıflamasına yol açmaktadır. Bu durum, özellikle ilköğretimin birinci aşamasında okuyan çocukları daha çok etkilemekte, onların silik ve çekingen davranışlar sergilemesine neden olmaktadır (Akar, 2004: 22,23).

Ailede çocuk sayısı arttıkça eğitime ayrılan zaman da kısıtlanır. Çocuk sayısının artmasıyla eğitime ayrılan bütçede kısıtlama olur. Çocuklara ayrılan kaliteli zaman da kısıtlı olur. Yeterince ilgilenilmez ve bu çocuklarda istenmeyen davranışlar ortaya çıkar. Az çocuklu ailelerde çocuklar şımartılmış ve bencil olabilmektedir. Ailenin gelir durumu, anne ve babanın çalışması çocukların davranışlarında da etkilidir. Çocukların gelişme evrelerinde babanın uzaklarda çalışması, annenin de dışarıda çalışması istenmeyen davranışlara karşı çocukları yönlendirir. Ailelerin eğitim düzeyi de çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu araştırmalarda görülmektedir Eğitim düzeyi yüksek ailelerin çocukları daha iyi eğitim almakta ve geleceklerini daha iyi planladıkları, eğitimlerini devamı takip ettikleri görülmüştür.

Eğitim düzeyi düşük ailelerde ise eğitimi fazla önemsememekte çocuklarının geleceği öngörüsünde bulunmadıkları eğitimlerini takip etmedikleri görülmüştür.

Ailelerin ocuk yetiştirmeleri biçimleri çocukların davranışları üzerinde çok etkili olur. Bu davranışlar bencil-diğercil, alışkan–tembel, yalancı-doğru, çekingen-atılğan gibi davranışlar ailede başlar, zamanla pekişir. Okulun bu davranışları değiştirmesi zordur. Okulun bu istenmeyen davranışların düzeltilmesi için aile ile işbirliği yapması gerekmektedir. Bu yüzden okuldaki çalışan idareciler, rehber ğretmen ve sınıf ğretmeni aileyi iyi tanımalı, aileye davranışlar üzerinde gerekli bilgilendirmeler yapmalıdır. Sınıfta beklenen davranışlar konusunda veliler bilgilendirilip eğitim ve öğretimin aksamasının önüne geçilebilir. Ancak, aileyi iyi tanıyan bir ğretmen, olumlu bir sınıf ortamı oluşturarak etkili bir sınıf yönetimi gerçekleştirebilir.

Öğretmen, aileler ile ilişkisini sürekli ve düzenli bir biçimde sürdürmeye çaba göstermelidir. Öğretmenin sabırlı, anlayışlı, duyarlı ve adil oluşu ailenin en önde gelen beklentileridir. Buna karşılık ğretmen de ailelerden, dürüstlük, hoşgörü ve işbirliği çabası beklemektedir. Aile ile işbirliğine girmeyi düşünen ğretmen, onların çekingenliğini gidermesi, onları soru sormaya ve fikirlerini söylemeye özendirmesi ve okula ilişkin problemlerin zmne yardımcı olmalarını sağlaması gerekir. Okul- aile ilişkilerindeki başarı ve başarısızlık öğrencinin eğitimine de yansımaktadır. Dolayısıyla aile ile ilişkiler büyük bir dikkat içinde sürdürülmelidir (alık, 2004:7).

2.4.2.Sınıf İçi Etkenler

Sınıf, eğitim- ğretim etkinliklerinin gerçekleştiği bir yaşama alanıdır.180 gün olan yıllık öğrenim sresinin öğrencilerle birebir etkileşimleriyle geçer. Sınıf içindeki yaşamın önceden ğretmen tarafından öğrencileri hayata hazırlayacağı plan çerçevesinde gerçekleşir.(Aydın, 2004:2). Hazırlanan bu plan ve etkinliklerin yetersiz kaldığında ise, öğrencileri istenmeyen davranışlara götüren etmenler ortaya çıkar.

2.4.2.1.Öğretmenden Kaynaklanan Nedenler

Sorun olan davranışların belki de en önemli nedeni, öğretmenin planlama ve uygulamalardaki yetersiz hazırlığıdır. Örneğin; ders değişikliği, derse zamanında başlamama, öğrencilere farklı davranma, öğretim materyallerini hazırlamama, öğrencilere film izletme rutin işleri gerektiği gibi ele almama, kalem açma,(kâğıt dağıtma vb.),disiplin üzerine fazla zaman harcama(sürekli nasihat etme),dersini erken bitirme gibi durumlar disiplin sorunlarının kaynağı olabilir. Ayrıca öğretmenin kişisel özellikleri, özgüven, tükenmişlik, başarısızlık korkusu durumlar, çocuklardan hoşlanmama ve özel sorunları(evlilik vb.) sınıf içi disiplin sorunlarının kaynağını oluşturabilir(Tertemiz, 2006: 58).

Öğretmenin görünüşü ve davranışı, öğrenci üzerinde çok etkili olur. Öğrenciler, onu konuşmasından yürüyüşüne, giyinişine model alıp aynısını yapmaya eğilimli olurlar. Bu durum, öğretmenin her konuda uygun davranmasını gerektirir (Başar, 2006:142).

Öğretmenin nitelikleri, sınıf yönetiminin kalitesi ve başarısı üzerinde etkilidir. Etkili bir sınıf yönetiminde öğretmenin ilk yapması gereken şey öğrencileri iyi tanımadır. Öğrencilerine hangi davranışın nerede yapılıp yapılmamasını nedenleriyle anlatması gerekmektedir. Öğretmenin aktif, öğrencinin pasif olması, öğretmenin öğrenciyle alay etmesi, öğrenciye kaba davranması, öğrencilerle iletişim becerisi olmaması, öğrenciler arasında ayırım yapması, öğretmende istenmeyen davranışların ortaya çıkmasına neden olur.

Sınıf içinde istenmeyen davranışların ortaya çıkışının boyutları ve nedenleri çok çeşitli olmakla beraber şöyle sıralanabilir:

- Öğretmen, çocuğun davranışına uygun tepki vermiyorsa,
- Öğretmen doğru davranışı ödüllendirmiyorsa,
- Öğretmenin, istedikleri ya da beklentileri, öğrencilerin yeteneklerine uygun değilse,
- Öğretmen, öğrencilerin bireyselliklerine yeteri kadar hoşgörülü davranmıyorsa,
- Öğretmen, öğrencilerine istenilen davranış için model olamıyorsa,
- Öğretmen, sınıftaki uygun olmayan davranışları genellikle ceza ile kontrol etmesi. (Ataman, 2004: 29).

Aydın, ideal bir öğretmen modelini oluşturan özellikler şu şekilde sıralanmıştır.

- Öğretmen, önyargılardan uzak eleştiriye açık ve karşıt düşüncelere saygılıdır.
- Öğretmen, duygusal ve düşünsel açıdan tutarlı ve sağlıklı bir kişilik örüntüsüne sahiptir.
- Öğretmen kendisiyle, toplumla ve dünya ile barışık insandır
- Öğretmen sürekli öğrenen, öğrendiklerini paylaşan ve yaşama etkin bir biçimde katılan insandır.
- Öğretmen, siyasal örgütler ve baskı gruplarının etkilerinden uzaktır.
- Öğretmen doğayı, insanı ve yaşamı sever.
- Öğretmen, insan ilişkilerinde başarılı, bilimsel gelişmelere ve sanatsal etkinliklere duyarlıdır.
- Öğretmen kolektif çalışmaya yatkın, üretken, güdüleyici ve bilgilidir.
- Gözlem ve düşünmelerinde nesnel, yargılarında yanılabilirliğini kabul ederek akılcı ve esnek davranır (Aydın, 2004: 6,7).

2.4.2.2.Öğrenciden Kaynaklanan Nedenler

Okula her çevreden, her yaşam biçiminden çeşitli davranış alışkanlıklarına sahip öğrenciler gelir. Bu farklar onların davranışlarına yansır. Öğretmenler, bu farklılıkların bilincinde olmalı, okulda istenmeyen ama geldikleri çevrede kabul edilebilen davranışları tahmin edebilmelidir. Öğrencilerin bu tür davranışlarını yanlış anlamamak için, onları iyi tanımak gerekir; Onları ödül mü, eleştiri mi, daha çok etkiliyor, maddi ödüller mi, manevi ödüller mi etkili, ilişkileri yakından mı, uzaktan mı, yetişkinlerin yargılarına boyun mu eğiyorlar, haklarını arıyorlar mı? Bunları bilmeyen öğretmen öğrencileri yanlış anlayıp, sorunların çözümünü yanlış yerde arayabilir(Başar, 2006:131).

Öğrencilerin kendi içinde gelişen disiplin sorunlarının en yaygın nedeni kendileriyle ilgili geliştirdikleri tutumdur. Öğrenciler kendilerini sevgisiz ya da yetersiz gördüklerinde, bu hislere uygun hareket edeceklerdir(Tertemiz,2006: 57).

Bazı öğrencilerde gelişim özelliklerinden kaynaklanan dikkati çekme ve karşı gelme isteği olabilir. Çocuklar bu farkları kendileri için bir sorun görebilirler. Öğretmenler ya da diğer öğrencilerin onları yermeleri, küçük düşürmeleri, kaba davranışları, utandırmaları, alay konusu yapmaları, sınıfta istenmeyen davranışlara sebep olabilir. Bu davranışa maruz kalan öğrenciler içine kapanır, yalnızlığı seçebilirler.

Öğretmenlerin çoğu, olumsuz davranışların öğrencinin biyo-fizyolojik ruhsal yapısından yani, öğrencinin kendisinden kaynaklandığını düşündüklerinde, sınıfta istemezler ya da sorunun halledilmesi için ailelere ya da diğer uzmanlara yönlendirmeler yaparlar.

Öğrenciler arasında çıkan disiplin sorunların nedenlerinden bir kısmı evden okula getirdikleri sorunlardan, bir kısmı da okuldaki yaşantılarından kaynaklanır. Örneğin, öğretmenden, sınavlardan veya sınıfta konuşmaktan korkma, öğretmenin öğrencilerin özgüvenlerine zarar verecek türdeki davranışları; küçümseme, alay etme, sabırsızlık, hoşgörüsüzlük, fiziksel veya sözel saldırı öğrencilerde, saldırganlık ya da sessizce içerleme yaratabilir. Tüm bu nedenlerin dışında öğrenciler okulda belli düzen içinde kendilerin hapsedilmiş ve hissedebilirler bu durum da öğrenciyi isyana yönetebilir (Tertemiz, 2006: 58).

3.BÖLÜM

SINIF YÖNETİMİNDE İSTENMEYEN ÖĞRENCİ DAVRANIŞLARINI ÖNLEMEDE KULLANILAN YÖNTEMLER

3.1. İstenmeyen Öğrenci Davranışları

Davranışların istenir olup olmamasının ölçütü, davranışın, davrananın karşısındakinin, davranışın olduğu ortamın özelliklerine göre değişen şekilde, yazılı olan toplumun yazılı olan-olmayan kuralları ile bireysel yargılardır. Okulda, eğitsel çalışmaları engelleyen her tür davranış istenmeyen davranış olarak adlandırılır. Bunların olumsuz etkileri derece derece olur. Bu açıdan istenmeyen davranışlar, “yıkıcı olmayandan, “çok yıkıcı olana” uzanan bir yelpaze olarak sıralanır (Başar, 2006:116).

Davranışın istenmeyen nitelikte olmasını belirleyen etmenler duruma, koşullara, mekâna vb. gibi bir dizi değişkene bağlıdır. Örneğin; bahçede yüksek sesle konuşmak veya koşmak uygun bir davranışken, sınıfta istenmeyen davranıştır. Ayrıca istenmeyen davranışlar, öğrencilerin yaş, cinsiyet ve bir dizi psikolojik özellikleri açısından farklılık gösterir. Örneğin; ilköğretimin birinci kademesinde yer alan bir öğrenci ile lise öğrencisinin davranış sorunları farklıdır. Ayrıca hiperaktif olarak tanımlanan öğrencinin davranış sorunları anlaşılır ve açıklanabilir bir durumken normal dışı davranış gösteren öğrencinin davranışı ise dikkat çeker. Dolayısıyla istenmeyen davranışların her durum ve her koşul için genel geçerliliği için katı sınırlamalar belirlenmesi gerçekliği ile örtüşmez (Aydın, 2004:150).

Öğrencinin sınıf arkadaşları ve öğretmeni ile ilişkilerini ve iletişimini olumsuz yönde etkileyen, eğitimsel amaç, plan ve çalışmaları engelleyen, öğretmenin beklentileri ve sınıf kurallarına ters düşen, sınıfta karışıklık yaşanmasına neden olan davranışlardır (Korkmaz, 2003: 17).

“Disiplini bozan” ya da “sınıf düzenini bozan” davranışlar olarak adlandırılan istenmeyen davranışlardır. Sınıf içinde öğretmeni ve diğer öğrencileri

rahatsız eden, öğrencinin sınıf arkadaşları ve öğretmeni ile ilişkilerini ve iletişimini olumsuz yönde etkileyen, eğitimsel amaç, plan ve çalışmaları engelleyen, öğretmenin beklentileri ve sınıf kurallarına ters düşen, sınıfta karışıklık yaşanmasına neden olan davranışlardır (Başar, 2006:114).

Çelik de istenmeyen davranışı şu şekilde tanımlamıştır: Sınıf ortamında eğitim ve öğretim etkinliklerini olumsuz yönde etkileyen her türlü davranış, istenmeyen davranış olarak nitelendirilir (Öztürk, 2005:156).

İlköğretim okullarında öğretmenlerin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları, bir anlamda önemli bir disiplin sorunudur ve eğitim öğretim etkinliğinin yürütülmesinde büyük bir problem oluşturur. Okulda ve sınıfta, eğitsel çabalara engel olan davranışların tümü istenmeyen davranış olarak nitelendirilir. Dersin akışını bozan, hedef davranışlara ulaşmayı zorlaştıran veya engelleyen her davranış, istenmeyen davranıştır (İlgar, 2000:167).

Korkmaz (2003)'a göre öğrencilerin sınıf içindeki davranışlarını, istenmeyen davranış olarak adlandırabilmek için dört temel ölçüt vardır.

Bunlar:

- Davranışın, öğrencinin kendisinin ya da sınıftaki arkadaşlarının öğrenmesini engellemesi,
- Davranışın öğrencinin kendisini ya da arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye sokması,
- Davranışın, okulun araç ve gereçlerine ya da arkadaşlarının eşyalarına zarar vermesi,
- Davranışın, öğrencinin diğer öğrencilerle sosyalleşmesini engellemesidir (Korkmaz, 2003: 17).

Davranışın birden çok nedeni olduğuna inanılır. Bunlardan bazıları belirli eylemleri ya da davranış biçimleri açıklamada diğerlerinden daha önemlidir. Biyolojik, psikolojik ve çevresel etkenlerin bir ölçüde insan davranışını açıklanırken en önemli nedenlerin psikolojik (yeterlik duygusu) ve çevresel etkenlerle ilişkili olduğu düşünülebilir (Kılbaş, 2003: 88).

Öğretmenler bir davranışı değerlendirirken davranışın şiddetini, sürekliliğini, sıklığını, oluştuğu şartları, öğrencinin gelişim özelliklerini ve davranışın diğer öğrencilere etkisini göz önünde bulundurmaldırlar (Tertemiz, 2006: 57).

Eğitim ve öğretim etkinliklerindeki başarı, sınıfın iyi bir şekilde yönetilmesi ile sağlanabilir. Sınıf düzenini bozan, öğretmeni ve sınıftaki diğer öğrencileri olumsuz olarak etkileyen, öğrenme ve öğretimin gerçekleşmesine engel olan istenmeyen öğrenci davranışları, sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları en büyük sorunların başında gelmektedir (Sayın, 2001:1).

İstenmeyen davranışlar öğretmenlere eğitim-öğretim etkinlikleri sırasında büyük zorluklar yaratabilir ve öğrenmeyi olumsuz yönde etkileyebilir. Bu nedenle, öğretmenin disiplini sağlamadan derse başlamaması gerekmektedir. Sınıf disiplinini sağlamada başarılı olabilmek için “istenmeyen davranışlar” diye nitelendirilebilecek davranışların neler olduğunun belirginleştirilmesi gerekmektedir (Özdemir, 2004: 271,272).

Sınıfta öğretmen planlamasına göre ders işlerken sınıftaki küçük bir fısıldama ders etkinliğini bozabilir. Sınıf mevcut sayısı da etkinlik yaparken çok önemlidir. Farklı kültürlerden gelen öğrencilerin farklı davranışları olup sorunlu davranışlara dönüşebilir.

Okulda veya sınıfta gözlemlenen sorun davranışlardan bir kısmı öğrencilerin kendisine zarar verirken; bazıları öğretim ortamını olumsuz etkileyerek, sınıftaki diğer öğrencilere da zarar verebilir. Örneğin, derste hayal kuran ya da sessizce başka etkinliklerde bulunan öğrencinin davranışı yalnız kendisine zarar verir. Sınıfta arkadaşlarıyla konuşan bir öğrenci ise öğretim etkinliğinin verimini düşürerek, tüm öğrencilere zarar verir (Akçadağ, 2005: 279).

Sınıf ortamında karşılaşılan istenmeyen öğrenci davranışları:

- Derse çalışmaması ve derse hazırlıksız gelmesi,
- Gürültü yapması, garip sesler çıkarması,
- Dikkat dağıtmak için şımarıklık yapması,

- Argo sözler kullanması ya da küfür etmesi,
- Sınavlarda kopya çekmesi,
- Derse geç gelmesi,
- Dersten kaçması ya da erken çıkması,
- Sigara içmesi,
- Silah gibi korkutucu aletler getirmesi,
- Hırsızlık yapması,
- Yalan söylemesi,
- Dersleri umursamaması,
- Devamlı tartışma yaratması,
- Öğrencilerin kâğıt, kalem ve silgi gibi malzemeleri arkadaşlarına atması,
- Kızların saçını çekmesi,
- Ders yapılırken uyuması,
- Ders yapılırken sıradan kalkıp sınıf ortamında gezmesi,
- İzinsiz sınıfa girme ya da sınıftan çıkması,
- Yüksek sesle konuşması,
- Diğer arkadaşları ile kavga etmesi (fiziksel saldırı),
- Dersi dinlememesi,
- Cep telefonu ile konuşması,
- Korkulan hayvanları getirme,
- Okulun araç gereç gibi eşyalarına zarar vermesi,
- Öğretmene saygısızlıkta bulunması,
- Yiyip içmesi ve sakız çiğnemesi,
- Siyasi içerikli kitaplar getirmesi,
- Grup çalışmalarında üstlenilen görevi yerine getirmemesi,
- Bazıları, arkadaşlarını örgütleyerek olumsuz grupları oluşturması,
- Cinsiyet farklılığına ilişkin gruplaşmalara katılması,
- Arkadaşlarını rahatsız etmesi,
- Bir ders işlenirken başka bir dersin konusuna çalışması,
- Başkasının ders anlatmasına izin vermemesi,
- Sınıf ortamını kirletmesi,
- Sıraya yazı yazması ya da yazıyı bıçakla sıraya kazması,
- Birbirlerinin eşyalarını izinsiz kullanması,

- Birbirlerini aşırı derecede eleştirmesi,
- Birbirlerini aşırı derecede şikâyet etmeleri ya da ispiyonlamaları,
- Birbirlerine lakap takması,
- Öğretmenlerini küçük düşürmek için her şeye bahane bulması,
- Öğretmenin arkasından garip hareketler yapması,
- Arkadaşlarına el şakası yapması,
- Arkadaşlarını kıskanması,
- Tuvalet alışkanlığı kazanmamış olması,
- Temizlik anlayışını kazanmamış olması,
- Problemlili aileden gelmesi nedeniyle uyum problemi yaşamaması.

Yukarıdaki maddeler incelendiğinde, sınıfta istenmeyen davranışların nedeni şunlar olabilir. Öğrenciler kendileri hakkındaki öğrenci kimliği, bilgisizlikleri, istenen ve istenmeyen davranışların neler olduğunun farkında olmaması. Öğretilen konuların neden öğretildiğinin farkında olmayışıdır. Öğretilen ders konularının anlamlı bulması ve olumlu niteliğe sahip davranışların sınıfta kabul gördüğünü düşünmesi öğrenciyi olumlu davranışlar sergilemeye itmektir. Olumsuz niteliğe sahip davranışların kabul görülmediğinin farkında olmayışı, yaptıkları davranışların çevresine ve arkadaşlarına zarar verdiğinin farkında olmayışı veya önemsememesi, dikkat çekmek için olumsuz davranış sergilemeleri, otoriteye karşı çıkmaları, aile ve çevre yetersizlikleri, eğitim ve öğretim hedeflerinin, bilişsel, duygusal ve psikometri gelişmeye paralel olmadığı söylenebilir (Özdemir, 2004: 271,272). Öğretmenlerin istenmeyen davranışların nedenini iyi gözlemlemek, öğrencilerin neden bu davranışı yaptığını belirleyip takip etmesi gerekir. Öğrencileri bu olumsuz davranışa iten nedeni bulup yok etmesi gerekir. İstenmeyen davranışı yapan öğrenciye dersle ilgili sorumluluklar vererek dikkatlerini derse çekmelidir.

3.2. Sınıf Yönetiminde İstenmeyen Davranışlarla Baş Edebilme Yöntemleri

Sınıf geçmiş yaşantıları, değer yargıları, kültürleri, ilgileri, yetenekleri ve zekâ düzeyleri bakımından farklı özelliklere sahip öğrencilerden meydana gelen bir toplumsal gruptur. Sınıftaki öğrencilerin öncelikleri, hazır bulunuşları, tutumları, duyguları, öğrenme biçimleri, çalışma alışkanlıkları farklılık gösterir (Öztürk,

2005:156). Fiilen 180 gün ve her gün altı saat aynı sınıfta yer alan öğrenciler bulunduğu sınıfta farklı davranışlar sergilerler.

Farklılıklar kendini sınıfta değişik davranışlar biçiminde gösterir. Bazen hoş bir renk, güzel bir anı, sınıfın yapısına güzellikler katarken bazen de psikolojik ve duygusal zararlar verebilir. İşte bu davranışlar istenmeyen davranışlar olarak nitelendirilmektedir (Tertemiz, 2001: 54).

Sınıfta istenmeyen davranışlar neden oldukları sonuçlara göre, kontrolsüz ve aşırı kontrollü davranışlar, amaçlı, kasıtlı, planlı davranışlar önemlidir (Saritaş, 2003:71- 22). Ancak etkisi ve alanı sınırlandırılmış sorunlar, artan ve yayılan sorunlar (Everest son, Emmer, Worahom, 2000). Yarattığı sonuçları arasından akademik etkinliklere, sosyal ilişkilere ve fiziksel donanım ve ortama zarar verici davranışlar, (Öztürk, 2005:143, Çelik, 2002: 164). Yasal olmayan, fiziksel olarak tehlikeli, başkalarının haklarına saygısızlık, kendisinin ya da diğerlerinin öğrenmesini engelleyici davranışlar. Öğretmenin otoritesine karşı koyucu, kendisinin veya diğer öğrencilerin güvenliğini tehlikeye sokan okulun, sınıfın, arkadaşlarının öğretmeninin araç-gereçlerine, eşyasına zarar verici (Korkmaz, 2003: 75) saldırganlık ve ahlaksızlık içeren, dersi bölen, toplumsal beklentilere uygun düşmeyen, dersi akışını bozan, derse ilgiyi azaltan davranışlar (Özdemir, 2004: 270) olarak sınıflandırılabilir.

İstenmeyen davranışlar derse, zamana ve duruma göre de değişebilmektedir. Bunlar; sınıftaki arkadaşlarının öğrenmesini engellemesi, kendisinin ya da arkadaşlarının güvenliğini tehlikeye sokması, kendisinin diğer öğrencilerle sosyalleşmesini engellemesidir (Kaya, 2002: 175).

Bu İstenmeyen öğrenci davranışları bir anlamda da disiplin sorunudur, eğitim ve öğretim esnasında problemler oluşturur. Bu sorunla birlikte bazı fiziksel ve psikolojik huzursuzlukları da beraberinde getirir. İstenmeyen davranışı yapan öğrenci bu konuda büyük ölçüde sorun olarak görülür ve istenmeyen davranış sonucunda da sınıftaki öğrencileri ve öğretmeni etkiler (Başar, 2006: 95).

Öğrencilerin sınıfta sergiledikleri istenmeyen davranışlar geniş bir yelpaze oluşturur. İstenmeyen şu şekilde sıralamak mümkündür. Arkadaşlarına bağırarak, arkadaşlarını tartaklamak, arkadaşlarına saldırmak sözle taciz etmek, derse geç gelmek, sınıftan izinsiz ayrılmak, sıraların ve masaların üzerine çıkmak, sıralara ve nesnelere vurarak ses çıkarmak, söz istemeden konuşmak, kaba ve saygısız konuşmak, hırsızlık, yalan söylemek, dağınıklık, okula-öğretmene karşı olumsuz bir anlayışa sahip olmak (Özdemir, 2004: 269). Derse hazırlıksız gelme, kendisine veya eşyalarına zarar verme, derste uzun süre hayal kurma, ders esnasında başka işlerle uğraşmalarıdır. Bu gibi davranışlar derslerde karşılaşılan ve istenmeyen davranışlardır. İstenmeyen davranışların ortaya çıkması, hem kaçınılmazdır hem de öğrencinin eğitimi ve hayata kazandırılması için en iyi fırsattır (Aydın, 2000: 138).

İstenmeyen öğrenci davranışları ortaya çıkmadan önce alınabilecek önlemleri içeren yöntemleri şu şekilde sıralayabiliriz: Planlı çalışmak, akıcı etkinlik, tutarlılık, öğretmen kontrolü, kurallar belirlemek.

3.2.1. Planlı çalışmak

Öğretmenlerin çalışmalarını planlamaları, sınıf içinde oluşacak karmaşayı önlediği gibi etkili zaman kullanımını da sağlayacaktır. Sınıf etkinliklerini gerçekleştirirken ihtiyaç duyulan materyallerin zamanında sağlanması, öğrencilerin neyi, nasıl, ne zaman, ne kadar yapacakları planda belirtilecektir. Planlama örneğin, öğretmenlerin eksik materyalle etkinlik yapmalarının önüne geçecektir ki materyal, öğrencilerin çalışmaya ya da konuya odaklanmaları için çok önemli bir etkidir. Etkinliğe odaklanmış bir öğrencinin de istenmeyen davranışlar gösterme olasılığı oldukça düşük olacaktır (Tertemiz, 2001: 58).

3.2.2. Akıcı Etkinlik

Sınıf içinde istenmeyen öğrenci davranışları, daha çok öğrencinin etkinlik dışı boş anlarında ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle etkinliklere hemen başlanmalı, amaçsız aralar verilmemelidir. Öğrenciye “hiç bir şey yapmadan” geçirecekleri bir süre tanınmamalıdır.

Etkili bir sınıf yönetimi için öğretmen etkinliklerini sınıf içi ve dışı kesintilerden korumalı, öğrencinin dikkatini etkinlikte tutmalıdır. Bunu sağlamak için örneğin; aktif ve canlı bir etkinlik sunmak, öğrencilere istekleri ve hedefleri açıkça belirtmek, çalışma planından ve takviminden öğrenciyi haberdar etmek gereklidir. Neler yapacağını bilen öğrenci dikkatini etkinliğe verir, dersi bölme ihtimali azalır(Tertemiz, 2001: 59).

3.2.3. Tutarlılık

Öğrenci göstermesi istenilen davranışlar konusunda öğretmenin tutarlı olduğunu bilirse öğretmenin iyi disiplin şansı daha fazla olur. Tutarlılık, sınıf ve okul kurallarını uygulamada çok önemlidir. Örneğin, sırada sessiz çalışma sırasında öğrenci konuşması ve hareketiyle ilgili bir kural varsa, öğretmenin farklı zamanlarda da bu kuralları uygulaması gerekir. Öğrencilerin “konuşmama ve gezinme” gibi kuralları bozmalarına aldırmıyor izin veriyorsa, bu durum öğretmenin tutarsızlığını gösterecektir(Tertemiz, 2001: 59).

3.2.4. Öğretmen Kontrolü

Sınıfta neler olduğunun farkında olmak demek, sınıfta istenmeyen davranışları önlemek için önemlidir. Dikkatli öğretmen yardıma ihtiyacını fark edip anında müdahalede bulunarak, öğrencilere yapıcı şeylere yönlendirip istenmeyen davranışların ortaya çıkmasını önler. Öğretmen sınıfta etkinliklerle ilgili kontrol yaparken öğrencilerin ne derece ilerlediklerini de kontrol etmiş olur. Bu çalışmalar sınıf içinde sık sık dolaşmayı ve görsel taramayı içerir.

Öğretmenler iyi kontroller yaparken şu hususlara dikkat etmelidir. Sınıfta sadece yanındaki öğrenciyle değil, tüm öğrencilere bakmalıdır. Sınıfta etkinlikler esnasında öğrenciler arasında dolaşıp, öğrencilerin ilerleyişini takip etmelidir. Ders esnasında sınıfı dolaşıp yardıma ihtiyacı olan öğrencilere aynı zamanı ayırmak, bir öğrenciyle gereğinden fazla ilgilenmemek gerektiğini ve öğretim materyallerini kullanırken öğrencilerle göz teması kurulmalıdır(Tertemiz, 2001: 59,60).

3.2.5. Kurallar belirlemek

Tertemiz (2001)'in belirttiği gibi, öğrenci davranışlarını kontrol altına almanın ve istenmeyen davranışlar ortaya çıktığında etkili müdahale etmenin en önemli yolu kurallar koymak ve uygulamaktır. Uygulanmayan kurallar işlerliğini ve inandırıcılığını yitirir. Bazı öğretmenler ise kural koymaya pek sıcak bakmazlar ve bunun sonucunda istenmeyen davranışlarla karşılaşır. Kurallar ihtiyaca karşılık verebilecek nitelikte olmalıdır. Kurallar, bozulmadan konulursa istenmeyen davranışları önlemede daha etkili olacaktır. Kurallar, aynı zamanda öğrencilerden hangi davranış sonucunda hangi davranışın istendiğini en iyi ifade edilişidir. Bu nedenle kısa öz ve anlaşılır olmalıdır. Öğrenciler, kuralların konulması, uygulanması aşamalarında aktif olarak yer almalıdır. Öğrencilere önce kuralların neden gerektiği konusunda bilgi verilmeli, sınıf tartışması yapılmalıdır. Kuralların konmaması ve uygulanmaması durumunda öğrenciler zarar göreceklarine inandırılmalıdır. Kurallar, öğrencilerle birlikte konulmalı, kuralları sahiplenmeleri sağlanmalıdır. Kendi kurallarını çiğnemek öğrenciler tarafından genellikle benimsenmeyecektir. Kurallar, bütün öğrencilerin anlayacağı bir dille ve sadelikle yazılmalıdır. Uzun ve devrik cümlelerden oluşan kuralların anlaşılmasında güçlüklerle karşılaşılabilir. Cümleler kesin olmalı ve yoruma açık olmamalıdır. İstenmeyen bütün davranışlar ayrı bir madde ile kurallara bağlanmalı, yaptırımlar da davranışa özgü düzenlenmelidir. Kurallar maddeler halinde yazılabileceği gibi metne de dönüştürülebilir. Daha çok maddeler halinde yazılan kurallar, öğrencilerin okuyabileceği bir yere asılmalı ve öğrenciler bilgilendirilmelidir. Kuralların ihlali durumunda uygulanacak yaptırımlar, istenmeyen davranışın özelliğine göre belirlenmeli ve yaptırımın ciddiyeti kademeli bir şekilde artmalıdır. Örneğin; yaptığı olumsuz davranıştan dolayı önce öğrenciyle görüşülmeli, etkili olmazsa hak mahrumiyeti yoluna gitmeli, bu da etkili olmazsa okul idaresine ve ailesiyle görüşülmelidir. Yaptırımlar etkili olmalı, tepki yaratacak nitelikte olmamalıdır. Bu nedenle istenmeyen davranışa karşı geliştirilen başa çıkma yöntemleri çok dikkatli, amacına uygun seçilmelidir. Başa çıkma yöntemlerinin etkili olması istenmeyen davranışın tekrar ortaya çıkmaması açısından önemli olduğundan rastlantısal seçilen başa çıkma yöntemleri yerine istenmeyen davranışın özelliğine uygun başa çıkma

yöntemi seçilmelidir. Bu noktada başa çıkma yöntemlerinin neler olduğunun ve nasıl uygulandığının tespiti gerekmektedir.

Öğretmen zarar veren değil, yardım eden olmalıdır. Öğrencilerin iyi davranışlarını geliştirmek ve onların kendi disiplinlerini oluşturmaları için yardım etmeye istekli olmalıdır. Başarılı öğretmenin olmazsa olmaz kuralı öğrencilerle arasında koşulsuz sevgi ortamı oluşturmasıdır(Tertemiz, 2001: 62).

3.3. Öğretmenin Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışların Önlenmesinde Kullanabileceği Yöntem ve Teknikler

Başar (2006)'ın belirttiği gibi, istenmeyen öğrenci davranışlarının nedenleri farklılıklar gösterir. Bu nedenle farklı metotlar kullanılarak müdahale edilmelidir. Bu teknikler uygulanırken, istenmeyen davranış ortadan kaldırmakla beraber davranışları istenen davranış yönelik olmalıdır. Böylece sınıfta istenen davranışlar artış gösterir.

Tertemiz (2001)'in belirttiği gibi istenmeyen davranışları öğretmenler uygularken kısa olan uygulamalardan, uzun olan uygulamalara göre geniş bir yelpazede uygulamalar yaparlar. Kısa olanlar sözsüz uygulamaları, uzun olan uygulamalar ise, plan- programlar çerçevesinde uygulamalar ve alan çalışmaları gerektirir.

Sınıfta istenmeyen davranışlara karşı alınacak önlemler ve bu önlemleri olumluya çevirme çalışmalarının neler olabileceği aşağıda verilmiştir.

3.3.1.Fiziksel Yakınlık

Tertemiz (2001)'in belirttiği gibi, öğretmenin istenmeyen davranış yapan öğrenciyi hedef alarak, dokunarak durumun farkında olduğunu bir an önce yaptığı davranışını sona erdirmesi gerektiğini hissettirir. Örneğin; öğretmen dersi anlatırken istenmeyen davranış gerçekleştiren öğrenciye yaklaşması, (bu arada ders anlatmaya devam eder) dokunması ona davranışının farkındayım hemen davranışını sonlandır mesajını verir. Bu müdahale tekniği; dersi bölmediği gibi davranış yapan öğrenciyi de derse katıp dikkatini toplar ve öğretmeni dinler.

Başar'ın belirttiği gibi “Barker’e (1982) göre, öğretmen varlığını ve öğrencinin davranışından rahatsızlığını dokunarak duyurabilir. Öğrencinin sırasına, eşyalarına, omzuna dokunabilir. Dokunma öğrenciye acı veya eşyalara zarar verici nitelikte olmamalıdır. Dokunma alt sınıflarda öğrenciye benimsenme duygusu verirken, ergenlik çağlarındaki öğrencilerce cinsel anlamlarda yorumlanabileceğinden öğretmen dikkatli olmalıdır. Toplumun ve okulun değer yargılarına ters düşmemelidir” (Başar,2006:136).

3.3.2. Sözel Olmayan Uyarıları Kullanmak

Öğrencilerin yaptıkları istenmeyen davranışlar karşısında öğretmenlerin uyarmaları, jest, mimik ve iletiler göndererek yaptıkları yanlış davranışların farkına varmaları sağlanır. Bu uyarılar, çevresini rahatsız eden öğrencinin yaptığı farkına varmasına, bilinçli olarak yaparında yanlış yaptığı farkına varmasını sağlar. Öğretmenler istenmeyen davranışları yapan öğrenciyi mutlaka uyarılar göndermeli yoksa öğrenci bu davranışları yapmaya devam eder.

En çok kullanılan sözel olmayan uyarma yöntemleri; vücut diliyle uzaktan yapılan uyarılardır. Vücut diliyle yapılan uyarılar dersin akışını bozmadığı gibi anlık olup öğretmenin zamanını almaz. Gözle temas çok sık kullanılan tekniklerdendir. Dersin akışını bozan öğrenciyle direk göz teması kurularak diğer öğrencilerin motivasyonun bozulması engellenmiş olur. Öğretmen sınıftaki tüm öğrencilerle göz teması kurmalıdır ancak uyarı anlamındaki göz teması daha farklı olmalıdır. Öğrenciler de bu farklı bakışları anlamalıdır. Her bakışın bir anlamı vardır. Öğrencilere de bu bakışların ne anlama geldiği iyi hissettirilmeli yoksa öğrenciler bakışların onaylama olduğunu anlayabilirler.

Öğretmenler göz temasının yanı sıra vücut, el, kol hareketlerini de etkili olarak uyarılarda kullanırlar. Tertemiz'in belirttiği gibi “Cruickshank ve diğerlerine göre sınıf yönetiminde etkili öğretmenler dersteki zamanlarının %95’inde sözel olmayan uyarılar kullanmaktadırlar” (Tertemiz, 2001: 61).

Başar'ın da belirttiği gibi “Cangelosi’ye göre, sözel olmayan uyarılar (işaretler) öğrenciye eylemlerinin farkında olduğunu, dinlendiğini, anlaşıldığını

da anlatır.” Sınıftaki ışıkları yakıp söndürmek, masaya materyalle vurup ses çıkarmak, perdeleri açıp kapatmak, el çırpma, parmak şaklatma, toplu uyarma işaretleri olarak kullanılabilir (Başar, 2006:136). Bu tip uyarılar genellikle birden fazla istenmeyen davranışa yönelik kullanılmalıdır; çünkü her biri için ayrı zaman harcamak sınıf yönetimini olumsuz etkileyecektir.

3.3.3. Görmezden Gelmek

Bazı istenmeyen davranışlar az zararlı olduğundan görmezden gelinir. Öğrenciye hiçbir tepki gösterilmez. Öğretmen bu teknikte, dikkati davranışı yapan öğrenciye değil de diğer öğrencilere verir. Bu yöntem eğitim-öğretim yılının ilk adaptasyon günlerinde kullanıldığında olumlu sonuçlar verdiği gözlemlenmiştir

Bazı sorunları görmezden gelinerek sonuçların daha olumlu olduğunu belirtir. İstenmeyen davranış hemen olup bitiyorsa, eğitim öğretimi aksatmıyorsa, az zararlı veya hiç zararı yoksa şikâyet olmuyorsa bu davranışlarla fazla ilgilenmemek gerekir. Çünkü bu davranışlarla fazla zaman harcamak diğer öğrencilerin dikkatlerini dağıtabilir. Öğrencinin, öğretmenin görmezden geldiği bu davranışı fark ettiği bilmesi gerekir çünkü öğrenci yaptığı davranışın ödül ve onay olduğunu sanır. Bu yüzden öğretmenler hareket ve mimiklerle yapılan davranışı gördüğünü ve onaylamadığını hareketlerle belirtmelidir(Başar, 2006:165).

3.3.4.Öğrenciyle Birebir Görüşme

Öğrenciyle görüşme sözel bir iletişim gibi görünse de içerik bakımından farklılıklar gösterir. Öğrenciyle görüşmeler birebir yapılır. Bu yöntem biraz karmaşıktır. Nedenleri daha çok özeldir, istenmeyen davranışların daha çok olduğunda, düzeltmek için kullanılmalıdır. Bu yöntemi kullanırken diğer öğrencilerin eğitim hakkını engellemeden öğrenciler etkinlik yaparken sorun çıkaran öğrenciyle birebir görüşmeler sınıfta yapılmalıdır. Konuşmalar bireysel olabileceği gibi grupla da yapılabilir. Bu sorunun büyüklüğüne ve ilgili öğrencilere göre değişiklikler gösterir. Bu yöntem zaman ve uzmanlık gerektirir.

Öğretmenlerin bu yöntem diğer yöntemler işe yaramazlarsa bu yönteme başvurulmalıdır. Öğretmenlerin, öğrenciyle birebir konuşmanın amacı; öğrencinin yaptığı davranışların farkında olmasını sağlamak, öğretmenin kararlılığını bilmesini sağlamak, davranışın nedenlerini saptamak ve sorunun çözümünü sağlamasına yardımcı olmak için kullanılmalıdır. İstenmeyen davranışlar bireysel veya grupsal olarak olup olmasına göre nitelendirilir. İstenmeyen davranışı yapan öğrenciye, sorunun ne olduğu, neden istenmeyen davranış olduğu yerine öğrenciyle karşılıklı fikir alışverişi yaparak yaptığının farkına varması ile en kalıcı çözüme ulaşmak hedeflenir. Konuşmaya öğrencinin başlaması bu yöntemde önem taşır. Çünkü öğrenci yaptığı davranışın teşhisini kendi koyacak ve çözüm hızlanacaktır. Bazı durumlarda öğretmen bazı durumlarda çözümsüzlüğe doğru sürüklenir, böyle durumlarda uzmanlardan ve rehber öğretmenlerden destek almalıdırlar.

Grupla yapılan görüşmelerde en çok dikkat edilmesi gereken husus görüşmenin kişiselleşmemesidir. Çünkü öğretmen bir kişi üzerinde yoğunlaşırsa, istenmeyen davranışı yapan olarak işaret edilmiş olarak gösterir ve diğer öğrenciler tarafından o öğrenciyi dışlayarak, kendi kusurlarını inkâr etmelerini sağlar. Görüşmeler geçmişe değil geleceğe yönelik olmalıdır (Başar, 2006:171).

İstenmeyen davranışı yapan öğrenciye davranışlarının sonuçlarını göstererek artık bu davranışlardan vazgeçmesi söylenmemelidir. Öğrencilere doğru davranışlarla ilgili alternatifler gösterilmelidir. Örneğin; öğrencilere enerjilerini atabileceği ilgi ve yeteneklerine uygun sportif faaliyetlerine uygun alternatif ortamlar sunularak istenmeyen davranışların önüne geçilebilir.

Öğrencilerin istenmeyen davranışların hemen akabinde sonra birebir görüşmeler yapılmalıdır. Çünkü istenmeyen davranışın ne olduğu, ne sonuçlar doğurduğunun farkına varması açısından önem taşır. Eğer zaman geçerse öğrenci tarafından davranışın onaylandığı pek önemsenmediği duyguna kapılır. Öğrenciyle yapılan görüşme yeri çok önemlidir. Sınıf dışında yapılan görüşmeler, öğretmene zaman ve nasıl davranma planlaması yapma olanağı sağlayarak soğukkanlı için zamanı iyi kullanmasını sağlar. Dışarıda birebir görüşmek öğrenciye, diğer arkadaşlarının bakışları üzerinde olmayınca daha rahat görüşme olanağı sağlar. Acil

durumlarda görüşmeler sınıfta da yapılabilir. Öğrencilerle birebir görüşmeler soruna ortaya çıkmadan öncede önlem almak için de başvurulan yöntem olabilir.

3.3.5.Sorumluluk Vermek

İstenmeyen öğrenci davranışları, ders dışında kalan boş zamanlarda ve verilen bir çalışmada öğrenciler sıkılınca daha çok ortaya çıkar. Bu davranışları önlemenin yolu ise öğrenciye sorumluluk vermek ve sorumlulukları ilginç hale getirmektir. Sorumluluk vermekle birlikte sorumlulukları ilginç hale getirirken öğrenciyi iyi tanımak ve etkinliklerin getireceği maddi manevi yükü göz ardı etmemek gerekir. Sınıf içindeki sorumlulukları ise şunlar olabilir; yazılı kâğıtları dağıtmak ve toplanmasını istemek, tahtayı silmek, öğretmene sıraları düzeltirken yardım etmek, masaların düzeninde görevlendirme, gerekirse sınıf başkanı yaparak sınıf içinde olan istenmeyen davranışları azaltılabilir hatta engelleyebilir. Ödev ve görev verme en az karşı gelinen davranış olup, bu görev ve ödevleri arkadaşlarının içinde üstünlük ve beğeni kazanmak için yapma isteği oldukça yüksektir(Başar, 2006:174).

Dikkat edilmesi gereken nokta, ödev ya da görevin ceza olarak algılanmamasıdır.” Sınıf yönetiminde etkili olmak isteyen bir öğretmen, istenmeyen davranışlarla baş etmek için sınıf içi dayanışma, konuları tekrar etme, istenmeyenlerin zararlarını sergileme vs. gibi ortamlardan yararlanabilir

3.3.6.Ders Anlatım Yönteminde Değişiklik Yapma

Ders anlatım yönteminde öğretmenlerin dersi anlatma istekliliği, anlattığı konuya hâkim oluşları istenmeyen davranışların oluşmasında oldukça etkilidir. Öğretmenlerin konuya uygun anlatmaması, öğrencilerin hazır bulunuşluluklarına uygun anlatılmaması, öğretmenlerin konuya uygun araç-gereç kullanmaması öğrencilerin dikkatlerinin dağılmasına neden olur ve istenmeyen davranışların ortaya çıkma olasılığı artar. Çünkü sıkılan öğrenci arayış içine girer. İstenmeyen davranışları da dersi anlamayan ve derslerden sıkılan, etkinliklere katılmayan öğrenciler tarafından çıkar. Böyle bir sınıf ortamında, sınıf ortamını değiştirmek, araç-gereç ve öğretmenin ders anlatım yöntemini-metodunu, davranışlarını değiştirmek gerekir.

İstenmeyen davranışın şiddeti artmış, sınıf düzeni elden gitmiş, ders artık ikinci plana düşmüş, duygu mantığın yerini almışsa derse bir süre ara vermek gerekebilir. Sürmekte olan konuya ara verip başka bir konuya geçileceği gibi sınıf ortamını geçici olarak terk etmekte olabilir” (Başar, 2006:168).

3.3.7.Okul Yönetimi ve Ailesiyle İlişki Kurmak

Bazen öğretmen ne yaparsa yapsın sınıf içerisinde olan istenmeyen davranışlarına neden olan sorunları engelleyemez, düzeltemez. Bu noktada öğretmen okul yönetimine ve ailenin yardımına başvurabilir. Bazı istenmeyen davranışlar var ki(okula hiç gelmeme, sürekli geç gelme, devamsızlık, vb.)bunları okul yönetimine bildirmek ve ortak hareket etmek gerekir. Hukuki sonuçlar doğuracak istenmeyen davranışlarda ve maddi yetersizlikleri (materyal, vs.) aşmak için, okul yönetimine bildirmek gerekir. Buna benzer konuları aileyi de bilgilendirmek yerinde olur. Çünkü istenmeyen davranışların nedeni ailedeki sorunlardan kaynaklanabilir. Okul ve ailedeki kültürel farklılıklar öğrencilerde ikilem yaratabilir. Öğretmen öğrencinin aileyi iyi tanımalı, sorunları birebir iletişim kurarak çözmeye çalışmalıdır. Bu iletişimi geliştirmek için aile eğitimi almak gerekebilir. Öğrenci okulda gördüğü eğitimi evde, evde öğrendiğini de okulda uygulayacağı için, okulda arkadaşlarıyla, evde ise aile fertleriyle ters düşebilir. Öğretmen, öğrencideki ikilemleri gördüğünde hemen aileyle etkileşime girerek duruma müdahale etmeli ve okul idaresiyle beraber aldığı kararları uygulama başlamalıdır. Öğretmen öğrencinin davranış kaydını tutmalı ve gelişmeleri kaydetmelidir. Veliyi de bu kayıtlar hakkında bilgilendirip, yeni gelişmelerden haberdar edilip yeni planlamalar güncelleştirilip uygulanmalıdır(Başar, 2006:173).

3.3.8. Ceza

Ceza; öğretmenin, öğrencinin istenmeyen davranışlarına karşılık öğrenciyi hoşuna giden şeylerden alıkoymasına ya da öğrencinin hoşuna gitmeyen işler yaptırmasıdır (Korkmaz, 2003:184). Ceza yöntemi birçok öğretmen tarafından istenmeyen davranışlara karşı kullanılan yaygın bir yöntemdir. Ceza, diğer yöntemler işe yaramadığında, istenmeyen davranışlara karşı kullanılacak en son yöntem olarak düşünülmelidir. Öğretmen cezadan çok önleyici yöntemlere başvurmalı fakat ceza

vermemeye çalışmak uğruna dersin engellenmesine de izin vermemelidir (Aydın, 2006:5).

İstenmeyen davranışa karşı ceza davranışla orantılı olmalıdır, amacını aşan cezalar verilmemelidir. Öğrenci cezayı hangi davranış nedeniyle aldığını bilmeli, doğru davranışın ne olduğu söylenmeli ve gösterilmelidir.

Öğretmenlerin sıkça başvurdukları ceza türleri şunlardır. (Saban, 2000; Akt: Bal, 2005) öğrenciyi sınıftaki diğer öğrenciler huzurunda aşağılamak, azarlamak, küçük düşürmek, onu sınıftan dışarı atmak, tek ayaküstünde bekletmek, not ile tehdit etmek, dayak atmak, altından kalkamayacağı ödevler vermek, ailesine kendisi hakkında olumsuz mesajlar göndermek vb. Korkmaz (2003)'a göre cezanın uygulanmasında uyulması gereken kurallar şunlardır:

Cezaya olabildiğince az başvurmak: Cezanın etkisiyle kullanma sıklığı arasında olumsuz bir ilişki vardır. Cezanın kullanma sıklığı etkisini azaltmaktadır.

Ceza nedenini açıklamak: Öğrencinin hangi davranışının istenmeyen olduğu ya da hangi sınıf kurallarına uymadığı açıklanmalıdır. Öğrenci neden cezalandırıldığını bilmediği zaman yanlış yorumlamalara ya da sonuçlara gidebilir.

Öğrenciye alternatifler sunarak öğrencinin pekiştireç kazanması sağlanmalıdır: Olumlu pekiştireçlerin istenmeyen yan etkisi çok azdır. Örneğin, ödevini yapmayan öğrenciyi cezalandırmak yerine ödevini yapması için süre vermek.

Eğer olanaklıysa, istenmeyen davranışı istendik davranış haline getirmek: Öğrencinin yaptığı istenmeyen davranışı istendik davranışa çevirebiliriz. Örneğin, arkadaşlarıyla konuşan bir öğrenciyi tahtaya kaldırarak sorunun çözümünü isteyebiliriz.

Fiziksel cezayı kullanmaktan kaçınınız: Öğrenciyi dayak ile cezalandırmak eğitim sisteminde suçtur, ancak gerçekte kullanıldığı görülmektedir. Öğretmenin yasal ve insani açıdan dayacağı kullanmaması gerekir.

Sinirli olduğunuz zaman cezaya başvurmayınız: Genel olarak insanın sinirli zamanında gösterdiği tepkiler normal zamanlardakinden daha sert ve acımasız olmaktadır.

İstenmeyen davranışın bitimi beklenmeden hemen başında cezalandırılmalıdır: Öğrencilerde istenmeyen davranış görüldüğünde ilk davranışta öğretmen tavır alarak istenmeyen davranışı önlemelidir. Eğer öğretmen bekler, istenmeyen davranış tamamlandıktan sonra uygulamaya koyarsa cezanın istendik etkisini sağlaması zordur

Cezalar öğretmenler tarafından genellikle son çare olarak uygulanır. Öğrencilerin kabul edilemez davranışları karşısında, karşısındakine acı ve rahatsızlık veren durumlarda verilir. En etkili ceza kısa ve yumuşak olmalı, ceza alan öğrenci eski niteliğine kavuşmalı. Ceza davranışın niteliğine göre hemen yapılmalı, caydırıcı özelliği olan bir ceza dikkatlice düşünülerek uygulamaya geçirilmelidir. Derse geri dönerek öğretmen öğrenme ortamının oluşumuna ilişkin metotların uygulamasına geçmelidir.

Ceza vermenin faydaları olduğunu iddia eden kaynaklar da vardır. Örneğin Aydın' a göre,

Etkili bir ceza, öğrenciyi olumsuz davranışları yapmaktan alıkoyabilir. Ceza istenmeyen davranışların sonunda oluşan zararın giderilmesi veya kayıpların karşılanmasına hizmet eder. Ceza, ödül ile birlikte dengeli bir biçimde kullanıldığında, istenmeyen davranışlar üzerinde sosyal kontrol sağlar. Ceza, özellikle bilerek yapılan olumsuz davranışların yerleşmesini engellemek açısından yararlıdır. Akılcı ve tutarlı bir ceza sistemi, öğrencilerin adalet ve güven duygularını geliştirir. Ayrıca sınıf içi uyumun yanı sıra, öğrencinin sosyal ilişki kurma becerisini de olumlu yönde etkiler (Aydın, 2004: 167,168).

Korkmaz'a göre ceza vermenin sakıncaları vardır. Öğrencilere ceza verirken cezayı öğrencinin gelişim özelliklerine bilişsel gelişim seviyesine uygun olmalıdır. Cezanın yaptırım gücü olmalı, aksi takdirde sınıfta kaygıyı artırıp öğrencide öğrenme güçlüğü oluşturur. Sınıfta sürekli cezalandırma davranışını, öğrenciler üzerinde genel bir kayıtsızlık ve bağışıklık yaratabilir. Öğrencilere ağır ceza verilmemelidir. Çünkü bu cezalar öfke ve nefret gibi olumsuz duyguların oluşmasına sebep olur. Sürekli ceza alan öğrencilerin benlik gelişimini olumsuz etkiler. Öğretmenlerin sınıfta olumsuz davranış yapan öğrenciyi ceza verirken

sadece ceza alan öğrenci değil bütün sınıf olumsuz etkilenebilir(Korkmaz,2003: 188-1)

4. BÖLÜM

YÖNTEM VE ANALİZ

4.1.Araştırmanın Modeli

Araştırmada 1.eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenleri ile 2.eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerinin, istenmeyen davranışları önlemede hangi metot ve tekniği ne sıklıkta kullandıkları ve aralarındaki ilişkisel bağlar saptanmaya çalışılmıştır. Araştırmanın modeli betimsel nitelikte olup, ilişkisel tarama modeli ile tasarlanmıştır. Tarama modeli geçişteki veya mevcut bir durumu olduğu gibi betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yöntemidir (Eroğlu, 2006). İlişkisel tarama değişkenler Arasındaki farklılıkların derecesini belirlemede kullanılır (Karasar, 2011). Bu taramayla öğretmenlerin olumsuz davranışların en az tekrarlandığında ve en çok tekrarlandığında başvurdukları yöntemlere onların demografik özelliklerinin etkisi incelenmektedir.

4.2.Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Hatay ilinde 1. ve 2. eğitim bölgesindeki devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenleri oluştururken, araştırma örneklemini, Hatay ilinin Antakya ilçesindeki, devlet okullarında görev yapan sınıf öğretmenlerinden, basit tesadüfî (random) örnekleme yöntemi ile seçilmiş 120 öğretmen oluşturmaktadır.

Seçilen devlet okulları, 1. eğitim bölgesinden, Hatay Nizamettin Özkan İlkokulu, Vali Teoman İlkokulu ve 2. eğitim bölgesinden Vali Utku Acun ilkokulu, Şehoğlu İlkokulu olarak belirlenmiştir. Araştırma, izin alınabilen okullarda yapılmıştır. İki okul 1. eğitim bölgesinden, iki okul 2. eğitim bölgesinden seçilmiştir. Örneklemim demografik özelliklerine ilişkin veriler Tablo 1-4 de gösterilmektedir.

Tablo 1:Öğretmenin Yaş Aralığı

Yaş Aralığı	Öğretmen Sayısı	Yüzdesi
25-34	3	2,5
35-44	59	49,2
45-54	38	31,7
55 ve üzeri	20	16,7
Toplam	120	100,0

Tablo'1 de araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerin 59'u (%49,2) 35-44 yaş grubunda; 38'i (%31,7) 45-54 yaş grubunda; 20'si (%16,7) 55 ve üzeri yaş aralığında; 3'ü (%2,5) 25-34 yaş grubunda olan sınıf öğretmenleri anket çalışmalarına cevap vermiştir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden en fazla 35-44 yaş aralığındaki sınıf öğretmenin katıldığı görülmüştür. En az yaş aralığı ise 25-34 arasındaki sınıf öğretmenin katıldığı görülüyor.

Tablo 2:Öğretmenlerin cinsiyeti

cinsiyet	Öğretmen Sayısı	Yüzdesi
Kadın	68	56,7
Erkek	52	43,3
Total	120	100,00

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinden, 68'i(%56,7) kadın; 52'si(%43,3) erkek sınıf öğretmenleri çalışmalara cevap vermiştir. Araştırmanın sonucunda kadın sınıf öğretmenlerin, erkek sınıf öğretmenlerinden daha fazla olduğu görülmektedir.

Tablo 3: Öğretmenlerin Kıdem Yılı

Kıdem Yılı	Öğretmen Sayısı	Yüzdesi
6-10 Yıl	3	2,5
11-15 Yıl	2	1,7
16-20 Yıl	56	46,7
21 Yıl ve Üzeri	59	49,2
Total	120	100,0

Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin sayısı 59'u (% 49,2) 21 yıl ve üzeri kıdem yılı aralığında; 56'sı (%46,7) 16-20 kıdem yılı aralığında; 3'ü (% 2,5) kıdem yılı aralığında; 2'si (% 1,7) 11-15 kıdem yılı aralığında olduğu görülmüştür. Çizelge 8'de kıdem yılı fazla olan 21 yıl ve üzeri kıdem yılı en az ise 6-10 yılları üzerinde araştırmaya katıldığı görülmektedir. Araştırmaya katılan sınıf öğretmenlerinin kıdem yılı olarak, deneyimli sınıf öğretmenlerinden oluştuğu görülüyor.

Tablo 4:Öğretmenlerin Görev Yaptığı Bölgeler

Bölge	Öğretmen Sayısı	Yüzdesi
Birinci Bölge	58	48,3
İkinci Bölge	62	51,7
Total	120	100,0

Araştırmaya ikinci eğitim bölgesinden 62 (%51,7) sınıf öğretmeni; birinci eğitim bölgesinden 58 (%48,3) sınıf öğretmeni katılmıştır. Anket çalışmalarına ikinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmen sayısı, birinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmen sayısından daha fazla olduğu görülmüştür.

Tablo 5: Öğretmenlerin Bölgelere Göre Yaş Aralıkları

			1. ve 2. Bölge Öğretmenlerin Yaş Analizi				Toplam
			25-34	35-44	45-54	55 ve üzeri	
Görev Bölgesi	Birinci Bölge	Sayı	3	12	26	17	58
		% Görev Bölgesi	5,2%	20,7%	44,8%	29,3%	100,0%
	İkinci Bölge	Sayı	0	47	12	3	62
		% Görev Bölgesi	0,0%	75,8%	19,4%	4,8%	100,0%
Toplam		Sayı	3	59	38	20	120
		% Görev Bölgesi	2,5%	49,2%	31,7%	16,7%	100,0%

Fisher Kesin Ki-Kare Testi p=0.000* İlişki anlamlı

Birinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin yaş ortalamalarının, ikinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerin yaş ortalamasından daha fazla olduğu görülmüş, birinci eğitim bölgesindeki ortalama yaş aralığı (%44) ile 45-54 aralığında iken ikinci eğitim bölgesindeki ortalama yaş aralığı (%59) ile 35-44 yaş aralığındadır. Bu da gösteriyor ki birinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin yaş ortalamasının ikinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerin yaş ortalamasından 10 yaş fazladır. Ankete katılan ikinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerin orta yaş grubunda olduğu görülmektedir. Tablo 5’te ikinci eğitim bölgesinde görev yapan öğretmenlerden, 25-34 yaş aralığında görev yapan sınıf öğretmeni bulunmamaktadır..

Tablo 6:Öğretmenlerin Bölgelere Göre Kıdem Yılları

			1.ve 2. Bölge Öğretmenlerin Kıdem yılı				Toplam
			6-10 Yıl	11-15 Yıl	16-20 Yıl	21 Yıl ve Üzeri	
Görev Bölgesi	Birinci Bölge	Sayı	3	0	9	46	58
		% Görev Bölgesi	5,2%	0,0%	15,5%	79,3%	
	İkinci Bölge	Sayı	0	2	47	13	62
		% Görev Bölgesi	0,0%	3,2%	75,8%	21,0%	
Toplam		Sayı	3	2	56	59	120
		% Görev Bölgesi	2,5%	1,7%	46,7%	49,2%	100,0%

Fisher Kesin Ki-Kare Testi $p=0.000^*$ İlişki anlamlı

Birinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerin kıdem yıllarının ikinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerin kıdem yılından daha fazla olduğu görülmüştür. Birinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerin kıdem yılının (%79) ile 21 yıl ve üzeri hizmete sahip olan 46 sınıf öğretmeni olduğu görülmüş iken, ikinci eğitim bölgesindeki sınıf öğretmenlerin kıdem yılı ise(%75) ile, 16-20 yıl aralığındaki hizmete sahip olan 56 sınıf öğretmeni olduğu görülmüştür. Tablo 6’da birinci eğitim bölgesinde kıdem yılları %5 ile 6-10 yıl aralığında 3 sınıf öğretmeni görev yaparken, ikinci eğitim bölgesinden bu yaş aralığında görev yapan sınıf öğretmenin olmadığı görülmüştür.

Tablo 7:Öğretmenlerin Bölgelere göre Cinsiyetleri

			1.ve 2. Öğretmenlerin cinsiyeti		Toplam
			Kadın	Erkek	
Görev Bölgesi	Birinci Bölge	Sayı	32	26	58
		% Görev Bölgesi	55,2%	44,8%	100,0%
	İkinci Bölge	Sayı	36	26	62
		% Görev Bölgesi	58,1%	41,9%	100,0%
Toplam		Sayı	68	52	120
		% Görev Bölgesi	56,7%	43,3%	100,0%

Pearson Ki Kare Testi $p=0,749$, ilişki anlamlı değil

Birinci eğitim bölgesi ile ikinci eğitim bölgesinde görev yapan sınıf öğretmenleri arasında fazla cinsiyet farkının olmadığı görülmüştür. Birinci eğitim bölgesinde görev yapan sınıf öğretmenlerinden kadın öğretmenlerin, ikinci eğitim bölgesindeki kadın öğretmenlerden daha az olduğu görülmektedir. Birinci ve ikinci eğitim bölgesinde görev yapan erkek öğretmenlerin sayılarının ise eşit olduğu görülmüştür.

4.3.Verilerin Toplanması

Devlet okullarındaki sınıf öğretmenlerinin görev yaptıkları eğitim bölgesine göre sınıf içerisinde istenmeyen davranışın tekrar sıklığı ve bu sıklık sonrası hangi metot ve tekniği kullandıkları anket yöntemi kullanılarak bilgi toplanmıştır. Hazırlanan anket Hatay İli Antakya Milli Eğitim Müdürlüğü'nün onayına sunulmuş, 20.01.2015 tarihinde alınan izinle anketler uygulanmıştır. Alınan izin ek-1 de sunulmaktadır. Uygulanan anket elli ifadeden oluşan “Davranış Değiştirme ve Düzeltme Stratejiler” adlı Selma Güleç, Seçil Alkış tarafından geliştirilen (Cronbaht Alpha güvenirlik katsayısı 0,88 olan ve 50 maddeden oluşan Likert tipi 5 seçenekli) bir ölçek kullanılmıştır. Bu anket birinci eğitim bölgesinden iki okul; Hatay Nizamettin Özkan İlkokulu, Vali Teoman İlkokulu; ikinci eğitim bölgesinden ise Vali Utku Acun İlkokulu, Şehoğlu İlkokulu'nda görev yapan 120 sınıf öğretmenine uygulanmıştır.

4.4.Verilerin Analizi

Toplanan veriler SPSS v22 (Sosyal Bilimler için İstatistik Programı) ile analiz edilmiştir. Öncelikle devlet okullarındaki sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışın hangi sıklıkla tekrarlandığında kullandığı 50 adet metot ve teknikler sıklık tabloları ile madde analizi yapılarak tanımlayıcı istatistiklerle incelenmiştir (Tablo 5). Yapılan madde analizi sonucunda tespit edilen bu 50 metot ve teknik arasında öğretmenlerin en az sabırsızlık gösterdikleri (istenmeyen davranışın en az tekrarlandığında başvurdukları) yöntemlerle (M10, M9, M48) en çok sabır gösterdikleri (istenmeyen davranışın en çok tekrarlandığı vakit başvurdukları) ,(M27, M19, M43) metot ve teknikler, öğretmenlerin demografik özelliklerinin etkisinin belirlenmesi için hipotez testleri ile analiz edilmiştir (Tablo6-9). İki seviyeye sahip faktörlerin (cinsiyet, okulun bulunduğu bölge) yukarıda bahsi geçen metotları uygulamaya etkisi bağımsız örneklemlerle t-testi ile çoklu değişkenlerin (yaş ve kıdem) etkisi ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmektedir.

Yapılan madde analizi sonucunda tespit edilen bu 50 metot ve teknik arasında, sınıf öğretmenlerinin en az sabırsızlık gösterdikleri (istenmeyen davranışın en az tekrarlandığında başvurdukları) yöntemlerle (M10, M9, M48) en çok sabır gösterdikleri (istenmeyen davranışın en çok tekrarlandığı vakit başvurdukları) metot ve tekniklere (M27, M19, M43), sınıf öğretmenlerinin demografik özelliklerinin etkisi hipotez testleri ile araştırılmıştır (Tablo6-9). İki seviyeye sahip faktörlerin (cinsiyet, okulun bulunduğu bölge) yukarıda bahsi geçen metotları uygulamaya etkisi bağımsız örneklemlerle t-testi ile çoklu değişkenlerin (yaş ve kıdem) etkisi ise tek yönlü varyans analizi ile incelenmektedir.

5.BÖLÜM

BULGULAR VE TARTIŞMA

Bu bölümde ilk olarak sınıf öğretmenlerin olumsuz davranışların tekrar sayısına göre, başvurdukları 50 yöntem, tanımlayıcı olarak madde analizi olarak ifade edilmekte (Tablo 5) ve yapılan madde analizine göre olumsuz davranış en az sayıda tekrarlandığında başvurulan üç yöntemle, en çok tekrarlandığında başvurulan üç yöntem için öğretmenlerin demografik özelliklerinin etkisi hipotez testleriyle ortaya konulmaktadır.

5.1. Madde Analizi

Bu bölümde, araştırmada ele alınan ana problem ve hipotezlerin çözümlenmesi sonucunda elde edilen bulgular ve bunların yorumları bulunmaktadır.

Tablo 5: Öğretmenlerin Olumsuz Davranışın Tekrar Sayısına Göre Uyguladığı Yöntemler, Madde Analizi Tablosu.

Maddeler	Hiçbir zaman		Bir Kere Tekrarlandığında		İki Kere Tekrarlandığında		Üç Kere Tekrarlandığında		Dört Kere Tekrarlandığında		Beş Kere veya Daha Fazla Tekrarlandığında		Ortalama	Standart Sapma
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%		
M1	2	1,7	18	15,0	12	10,0	24	20,0	19	15,8	45	37,5	3,51	1,46
M2	4	3,3	11	9,2	21	17,5	42	35,0	20	21,6	17	14,2	3,13	1,16
M3	5	4,2	15	12,5	12	10,0	26	21,7	29	24,2	33	27,5	3,46	1,35
M4	23	19,2	29	24,2	13	10,8	16	13,3	31	25,8	8	6,7	2,75	1,39
M5	38	31,7	31	25,8	14	11,7	14	11,7	20	16,7	3	2,5	2,39	1,31
M6	45	37,5	27	22,5	9	7,5	21	17,5	8	5,7	10	8,3	2,53	1,41
M7	20	16,7	19	15,8	8	6,7	16	13,3	23	19,2	34	28,3	3,45	1,50
M8	47	39,2	32	26,7	14	11,7	8	6,7	15	12,5	4	3,3	2,46	1,35
M9	84	70,0	25	20,8	5	4,2	2	1,7	2	1,7	2	1,7	1,63	1,17
M10	46	38,3	50	41,7	12	10,0	6	5,0	4	3,3	2	1,7	1,59	1,03
M11	58	48,0	42	35,0	4	3,3	7	5,8	3	2,5	6	5,0	1,82	1,36
M12	6	5,0	19	15,8	10	8,3	18	15,0	10	16,3	51	42,5	3,61	1,52
M13	7	5,8	16	13,3	8	6,7	21	17,5	14	11,7	54	45,0	3,72	1,47
M14	29	24,2	22	18,3	16	13,3	23	19,2	13	18,0	17	14,2	2,85	1,42

M15	12	10,0	15	12,5	10	8,3	12	10,0	13	10,8	58	48,3	3,82	1,50
M16	31	25,8	17	14,2	28	23,3	22	18,3	10	8,3	12	10,0	2,68	1,28
M17	53	44,2	24	20,0	24	20,0	6	5,0	5	4,2	8	6,7	2,23	1,33
M18	39	32,5	24	20,0	9	7,5	22	18,3	12	10,0	14	11,7	2,79	1,45
M19	6	5,0	16	13,3	7	5,8	15	12,5	26	21,7	50	41,7	3,76	1,42
M20	30	25,0	12	10,0	18	15,0	16	13,3	30	25,0	14	11,7	3,17	1,29
M21	48	40,0	32	26,7	8	6,7	9	7,5	14	11,7	8	6,7	3,08	5,91
M22	32	26,7	27	22,5	16	13,3	24	20,0	16	13,3	5	4,2	2,50	1,25
M23	44	36,7	25	20,8	21	17,5	13	10,8	14	11,7	3	2,5	2,32	1,22
M24	67	55,8	28	23,3	7	5,8	8	6,7	3	2,5	7	5,8	2,13	1,45
M25	44	36,7	18	15,0	27	22,5	18	15,0	6	5,0	7	5,8	2,43	,20
M26	42	35,0	27	22,5	22	18,3	16	13,3	5	4,2	8	6,7	2,29	1,29
M27	22	18,3	14	11,7	7	5,8	28	23,3	16	13,3	32	26,7	3,98	5,38
M28	37	30,8	15	12,5	16	13,3	29	24,2	12	10,0	11	9,2	2,85	1,26
M29	19	15,8	15	12,5	13	10,8	22	18,3	32	26,7	19	15,8	3,26	1,31
M30	12	10,0	13	10,8	12	10,0	23	19,2	16	13,3	44	36,7	3,61	1,41
M31	23	19,2	18	15,0	7	5,8	23	19,2	13	10,8	36	30,0	3,43	1,50
M32	12	10,0	17	14,2	8	6,7	14	11,7	16	13,3	53	44,2	3,74	1,51
M33	30	25,0	26	21,7	14	11,7	20	16,7	18	15,0	12	10,0	2,73	1,41
M34	48	40,0	37	30,8	8	6,7	18	15,0	4	3,3	5	4,2	2,05	1,27
M35	57	47,5	24	20,0	9	7,5	15	12,5	10	8,3	5	4,2	2,41	1,35
M36	15	12,5	17	14,2	14	11,7	27	22,5	15	12,5	32	26,7	3,29	1,44
M37	35	29,2	21	17,5	23	19,2	14	11,7	11	9,2	16	13,3	2,74	1,44
M38	21	17,5	18	15,0	11	9,2	19	15,8	30	25,0	21	17,5	3,25	1,39
M39	13	10,8	12	10,0	14	11,7	21	17,5	23	19,2	37	30,8	3,55	1,37
M40	26	21,7	11	9,2	10	8,3	23	19,2	26	21,7	24	20,0	3,44	1,30
M41	17	14,2	13	10,8	10	8,3	21	17,5	32	26,7	27	22,5	3,48	1,32
M42	22	18,3	14	11,7	7	5,8	19	15,8	29	24,2	29	24,2	3,53	1,36
M43	22	18,3	11	9,2	10	8,3	38	31,7	19	15,8	19	15,8	3,75	5,36
M44	20	16,7	13	10,8	14	11,7	16	13,3	20	16,7	37	30,8	3,54	1,43
M45	47	39,2	23	19,2	18	15,0	12	10,0	9	7,5	11	9,2	2,54	1,43
M46	20	16,7	16	13,3	15	12,5	31	25,8	17	14,2	21	17,5	3,12	1,34
M47	45	37,5	19	15,8	27	22,5	14	11,7	8	6,7	7	5,8	2,42	1,24
M48	57	47,5	46	38,3	6	5,0	2	1,7	5	4,2	4	3,3	1,65	1,24
M49	54	45,0	41	34,2	11	9,2	9	7,5	2	1,7	3	2,5	1,71	1,10
M50	76	63,3	28	23,3	5	4,2	7	5,8	2	1,7	2	1,7	1,75	1,16

Ankete katılan sınıf öğretmenlerimizin en çok tercih ettiği ilk üç madde; 3,98 ortalama ile “Olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek gösteririm.”, bu M27 maddesini işaretlemeleri ile öğretmenlerin; olumsuz davranışları, olumlu olan davranışlara örnekler göstererek söndürme gayreti içinde olduğu görülmektedir. Tablo 5’deki sıklığa göre “Beş kere veya daha fazla tekrarlandığında ”seçeneğini işaretleyenler %26,3’tür. Bu da, öğretmenlerin çok sabırlı ve öğrencilere hep örnek davranışlarla olumlu yaklaşımları desteklediklerini gösteriyor. 3,76 ortalama ile “Öğrenciyi derse katmaya çalışırım”. ’bu M19 için “Beş kere veya daha fazla tekrarlandığında” işaretleyenler tüm öğretmenlerin %41,7’sini oluşturuyor. Bu da öğretmenlerin, dikkati dağılan, derse katılmayan öğrencilerle ilgilenip, onları derse katıp ilgilerini topladıkları tabloda görülmektedir. 3,75 ortalama ile “Öğrenciyi onore eden sözlerle derse devam ederim.”, bu M43 maddesi için “Beş kere ve daha fazla tekrarlandığında” seçeneğini işaretleyen tüm öğretmenlerin % 15,8 ‘ini oluşturuyor. Bu maddeden de anlaşılıyor ki; öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında onları rencide etmedikleri, istenen davranışlara karşı yönlendirdikleri görülmüyor. Bu maddeleri işaretleyen öğretmenlerin çoğunluğu, istenmeyen davranışlar karşısında öğrencilere karşı çok sabırlı ve değer veren bir tutum sergiledikleri görülmüştür.

Ankete katılan öğretmenlerimizin en az tercih ettiği üç madde; 1,59 ortalama ile “Öğrenciyi hafifçe dokunurum.”, bu M10 maddesi için “Beş kere veya daha fazla tekrarlandığında” seçeneğini işaretleyenler ankete katılan tüm öğretmenlerin %1,7’sini oluşturmaktadır. Bu da öğretmenlerin, öğrencilere temasın istenmeyen davranışlarda kullanılan tekniklerde çok etkili olmadığını göstermektedir. 1,63 ortalama ile “Öğrenciyi fiziksel şiddet uygularım.”, bu M9 maddesi için “Beş kere veya daha fazla tekrarlandığında” seçeneğini işaretleyenler ankete katılan tüm öğretmenlerin %1,7’sini oluşturmaktadır. Bu da öğretmenlerin çalıştığı eğitim bölgesindeki okullarda öğrencilere şiddeti tercih etmediklerini gösteriyor. 1,65 ortalama ile “Bütün sınıfı cezalandırırım.”, bu M48 maddesi için “Beş kere veya daha fazla tekrarlandığında” seçeneğini işaretleyenler ankete katılan tüm sınıf öğretmenlerin %3,3’ünü oluşturmaktadır. Bu da gösteriyor ki; sınıf öğretmenlerinin olumsuz davranışlarda yanlış davranışı yapan öğrencinin sorumlu

tutulduğu görülmüştür. Bu bulgular sonucunda; öğretmenlerin öğrencilere fiziksel şiddeti kullanmayıp, sınıfta olan istenmeyen davranışlar karşısında, sınıfı cezalandırmadıkları, yanlış davranışta bulunan öğrenciyi sorumlu tuttuğu görülmektedir. Öğretmenlerin öğrencilere en az uyguladıkları metot ve tekniklerden biri de öğrenciye dokunmanın etkili olmadığı sonucu ortaya çıkmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranış ortaya çıktığı zaman, bazen uyguladıkları tekniklerden olan M2 “Öğrencinin yerini değiştiririm” ile sınıf öğretmenlerinin ara ara öğrencileri derse katmak için kullandıkları tekniklerden biri olarak kullanıldığı görülmüştür.

Sınıf öğretmenlerinin sınıfta olumsuz davranış olduğu zaman tercih etmedikleri teknik ise, M50 “Öğrencinin dersi dinleyip dinlememesi beni pek fazla ilgilendirmediğinden her hangi bir tepkide bulunmam” ile öğretmenlerin için her öğrencinin çok değerli olduğu, sınıfta ders anlatırken öğrenmeleri için gerekli önlemleri aldığı görülüyor.

5.2. Hipotez Testleri

Sınıf öğretmenlerinin olumsuz davranışın en az tekrarlandığı vakit başvurdukları (en çok) davranış şekilleri olan üç maddenin (M10, M9, M48) ve olumsuz davranışın en çok tekrarlandığı vakit başvurdukları (en az) davranış şekilleri olan üç maddenin (M27, M19, M43) öğretmenlerin demografik özelliklerinden (yaş, cinsiyet, kıdem yılı ve görev bölgesinden) etkilenip etkilenmediği test edilerek analiz yapılmıştır. İki seviyeye sahip değişkenler için (cinsiyet, görev bölgesi) bağımsız örneklemli T-testi, ikiden fazla seviyeye sahip değişkenler için (yaş, kıdem yılı) Tek Yönlü Varyans Analizi, ANOVA yapılmıştır. (Seçilen örneklem 120 (>30) olduğundan her ki analizin varsaydığı normal dağılımın geçerli olduğu kabul edilmektedir). Testlerin sonuçları p-değeri olarak Çizelge2’de gösterilmektedir.

Tablo 6. Kullanılan Yöntemlere Demografik Faktörlerin Etkisi:p-değerleri

Maddeler	Demografik Faktörler			
	Yaş	Cinsiyet	Kıdem Yılı	Görev Bölgesi
M10	0,395	0,344	0,087*	0,553
M9	0,710	0,828	0,651	0,495
M48	0,058*	0,302	0,378	0,063*
M27	0,574	0,249	0,644	0,236
M19	0,000***	0,313	0,030**	0,000***
M43	0,279	0,532	0,617	0,245

*p<0.1, **p<0.05, ***p<0.001

Demografik faktörlerin olumsuz davranışı değiştirmek için sınıf öğretmenlerinin başvurduğu yollara etkisine bakıldığında; Yaş'ın M48'i (Bütün sınıfı cezalandırırım, p<0.1) ve M19'u (Öğrenciyi derse katmaya çalışırım, p<0.001) etkilediği, Cinsiyetin hiçbir davranış şeklini etkilemediği, Kıdem Yılı'nın M10'u(Öğrenciyi hafifçe dokunurum, p<0.1) ve M19'u (p<0.05) etkilediği son olarak görev bölgesinin M48'i(Bütün sınıfı cezalandırırım, p<0.1) ve M19'u (Öğrenciyi derse katmaya çalışırım, p<0.001) etkilediği görülmektedir. Bu etkilerin detayları Tablo 6'dan anlaşılabilir.

Tablo 7:Kullanılan Yöntemlere Yaşın Etkisi

Yaş	Maddeler					
	M48			M19		
	Ortalama	N	S.Sapma	Ortalama	N	S.Sapma
25-34	2,5000	2	2,12132	4,3333	3	,57735
35-44	1,3571	42	,93238	4,3091	55	,85792
45-54	2,3077	13	1,75046	3,6842	38	1,54404
55 ve üzeri	2,0000	6	1,26491	2,1667	18	1,50489
Toplam	1,6508	63	1,24640	3,7632	114	1,42855

“Bütün sınıfı cezalandırma” davranışına (M48) en fazla 35-44 yaş grubu (orta yaş) sınıf öğretmenleri başvurmaktadır (Olumsuz davranış ortalama 1.35 defa tekrarlandığında). Bu yaş gurubu sınıf öğretmenlerin sınıfta istenmeyen davranışlar karşısında, sınıfın bir bütün olduğu, olumsuzluklardan sınıfın sorumlu olduğu görüşünde oldukları Tablo 3 'te görülmektedir. En az başvuran sınıf öğretmenleri ise 25-34 yaşında (genç) olanlardır (Olumsuz davranış ortalama 2,5 kere

tekrarlandığında). Bu durumda yeni yetişen sınıf öğretmenleri bütün sınıfı cezalandırma yoluna çokça başvurmadıkları anlaşılmaktadır. Genç sınıf öğretmenlerin çocuk psikolojisini daha çok önemseydiğini, istenmeyen davranışı yapan öğrencinin sorumlu olması gerektiği anlaşılmaktadır. İstenmeyen davranışı yapan öğrenciye sorumluluk vererek yaptıklarından sadece kendilerinin sorumlu oldukları ve davranışı söndürmeye çalıştıkları görülmüştür.

“Öğrenciyi derse katmaya çalışırım” davranışına (M19) en fazla 55 yaş ve üzeri sınıf öğretmenleri başvurmaktadır (Olumsuz davranış ortalama 2.16 kez tekrarlandığında). Kıdemli olan sınıf öğretmenleri yılların deneyiminden de olacağı için istenmeyen davranışı yapan öğrenciyi de derse katarak onun dikkatini toplamasını sağlamaya çalıştıkları Tablo 7’de görülmektedir. Bu metoda en az kullanan 25-34 yaş grubundaki sınıf öğretmenler başvurmaktadır (Olumsuz davranış ortalama 4.33 kez tekrarlandığında). Genç sınıf öğretmenlerin ise bu tekniği tercih etmedikleri görülmektedir.

Tablo 8: Kullanılan Yöntemlere Kıdem Yılıının Etkisi

Kıdem Yılı	Maddeler					
	M10			M19		
	Ortalama	N	S.Sapma	Ortalama	N	S.Sapma
6-10 Yıl	2,0000	3	1,73205	4,3333	3	,57735
11-15 Yıl	4,0000	1	.	4,0000	2	,00000
16-20 Yıl	1,4762	42	,91700	4,1538	52	1,16121
21 Yıl ve Üzeri	1,6429	28	1,06160	3,3684	57	1,59946
Toplam	1,5946	74	1,03260	3,7632	114	1,42855

“Öğrenciye hafifçe dokunma” davranışına” (M10) en fazla 16-20 yıl arasında kıdeme sahip sınıf öğretmenleri başvurmaktadır (Olumsuz davranış ortalama 1.64 defa tekrarlandığında). Kıdem yılları fazlalaştıkça sınıf öğretmenlerin ise, istenmeyen davranışları söndürmede öğrencilere küçük bir temasın bile etkili bir metod olduğu görülüyor. En az başvuran öğretmenler ise 11-15 yıl arasında kıdeme sahip olanlardır (Olumsuz davranış ortalama 4,0 kere tekrarlandığında). Bu kıdemde

olan sınıf öğretmenlerinin ise temasın fazla etkili olmadığı kanaatinde oldukları görülmüştür.

“Öğrenciyi derse katmaya çalışırım” davranışına (M19) en fazla 21 yıl ve üzeri kıdeme sahip olan öğretmenler başvurmaktadır (Olumsuz davranış ortalama 3.36 kez tekrarlandığında). Kıdem yılı artıkça öğrenci psikolojisini daha iyi anlayıp dikkatlerini nasıl toparlayacağını yılların birikiminden yararlanarak öğrenciyi derse katarak bir şeyler öğretme çabasında oldukları Tablo 8’de görülmüştür. En az ise 6-10 yıl kıdeme sahip olan öğretmenler başvurmaktadır (Olumsuz davranış ortalama 4.33 kez tekrarlandığında). Yeni mesleğe adım atan kıdemi az olan sınıf öğretmenleri sınıfta istenmeyen davranışı yapan öğrencileri derse katmayı çok tercih etmemişlerdir.

Tablo 9: Kullanılan Yöntemlere Bölgenin Etkisi

Bölge	Maddeler					
	M48			M19		
	Ortalama	N	S.Sapma	Ortalama	N	S.Sapma
Birinci Bölge	2,1111	18	1,56765	3,2321	56	1,60670
İkinci Bölge	1,4667	45	1,05744	4,2759	58	1,00513

“Bütün sınıfı cezalandırırım” davranışı (M48) göz önüne alındığında İkinci eğitim bölgesinde bulunan öğretmenlerin, birinci eğitim bölgesinde bulunan öğretmenlere göre, bu tekniğe daha fazla başvurdukları gözlenmektedir. Birinci eğitim bölgesindeki bulunan öğretmenler, öğrencilerin velilerinin gelir ve statü düzeyleri daha yüksek olduğu için sınıfı cezalandırmaktan kaçındıkları görülmüştür. Öğrencilerin herhangi olumsuz bir davranışı karşısında öğretmen, veliyle bilgi alışverişi rahatça yapabildiği için öğrencilerin istenmeyen davranışında sönme olabildiğinden birinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin M48’i ikinci eğitim bölgesine göre çok fazla tercih etmedikleri anlaşılmaktadır. İkinci eğitim bölgesindeki öğretmenler ise, sınıfta istenmeyen davranışlar karşısında bütün sınıfı cezalandırmaya başvurdukları anlaşılmaktadır. İkinci eğitim bölgesindeki öğrencilerin gelir düzeyleri ve ailelerin eğitim seviyelerinin düşük olması nedeniyle çocukların eğitimi ve sorunlarıyla yeterince ilgilenmedikleri için kendi sorunlarını

sınıfa taşıdıklarından öğretmenler daha çok sınıfı cezalandırmayı seçtikleri Tablo 9'dan anlaşılmaktadır. İkinci eğitim bölgesindeki öğrencilerin aileleri, eğitimin öneminin farkında olmaması ve öğrencilerin bunu bilmesi sınıfta istenmeyen davranışı tetiklediği ve öğretmenlerinde olumsuzluklar karşısında sınıfı cezalandırmayı daha fazla başvurdukları anlaşılmaktadır. “Öğrenciyi derse katmaya çalışırım” M19'dan anlaşılacağı gibi alındığında birinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin ikinci eğitim bölgesinde bulunan öğretmenlere göre bu davranışa daha fazla başvurdukları anlaşılmaktadır. Bu da okulun bulunduğu ekonomik seviyesinin artmasıyla, öğretmenler daha yapıcı davranışlara başvurma eğilimlerinin de artmakta olduğunu göstermektedir. İkinci eğitim bölgesinde bulunan öğretmenler ise, bu metodu daha az tercih ettikleri gözlemlenmiştir. Öğretmenlerin istenmeyen davranışı yapan öğrenciyi derse katamadığı anketler sonucunda gözlemlenmiştir.

Tablo 9'da görüldüğü gibi sınıf öğretmenlerinin eğitim bölgelerinde istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları metot ve teknikler arasında farklılıklar göstermektedir. Bunun sebebi ise; sosyo-ekonomik farklılıklar, çarpık kentleşme gibi faktörler, büyük şehir ile kasabaları iç içe getirmiştir. Aynı il hatta ilçe dâhilindeki okulların buldukları semtler gerek ekonomik gerek kültürel olarak farklı grup insanlar barındırmaktadır. Öğrenciler, içlerinde buldukları aile yapısı ve sosyal çevreden fazlasıyla etkilenmekte ve gördüklerini uygulamaktadır. Bu nedenle istenmeyen davranışlara karşı kullanılacak yöntemler okuldan okula farklılık göstermektedir. Bir okula yeni atanmış bir öğretmen, gerek ekonomik gerek kültürel olarak okulun mevcut öğrencilerin yaşadığı şartları bilmemektedir. İstenmeyen davranışlara karşı kullanacağı baş etme yöntemlerini kendi bilgi birikimine bağlı olarak yine deneme yanılma yoluyla bulmaya çalışacaktır. Öğretmenin kıdem süresi arttıkça, öğretmen, öğrencileri, velilerini, okulun bulunduğu çevreyi daha iyi tanımış olacak ve denediği yöntemler içerisinde istenmeyen davranışlara karşı en etkin yöntemleri belirleyecektir. Bu nedenle okuldaki kıdem süresi az olan bir öğretmen, kıdem süresi fazla olan bir öğretmenden farklı olarak istenmeyen davranışlara karşı daha çok sayıda baş etme yöntemi kullanır.

Tablo 7'de öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında kullanılan tekniklerde cinsiyet faktörü rol olmamıştır. Çünkü tüm öğretmenler mesleklerine

adım attıklarında sorumlu oldukları öğrencilerine eğitim ve öğretim vermekle yükümlü oldukları bilinciyle hareket ederler. Bu doğrultuda istenmeyen öğrenci davranışlarına karşı kullandıkları yöntemleri seçerken; bilinçli, disiplinli ve Atatürk ilkeleri doğrultusunda yetişmiş saygın bir toplum oluşturmak amacıyla hareket ettiklerini unutmazlar. Bu nedenle öğretmenlerin öğretmenlik mesleğini tercih eden öğretmenler, cinsiyet farkı gözetmeksizin eşit duygu ve düşüncelerle mesleklerini icra etmektedir. Mevcut sosyo-ekonomik yapının cinsiyet üzerine getirdiği zorunluluklar belli demografik özellikler dâhilinde etkili olsa da, araştırmanın yapıldığı eğitim bölgeleri içerisinde, öğretmenlerin mesleki tavırları ve bakış açıları içerisinde yer almamakta, istenmeyen öğrenci davranışlarıyla baş etmede kullanılan yöntemler belirlenirken, öğretmenliğin getirdiği sorumluluk ve bakış açısı, hepsinin üzerinde tutulmaktadır. Cinsiyet farklılıkları istenmeyen davranışlara karşı kullanacakları baş etme yöntemlerine yansımaz.

İkinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin sınıfta bazı öğrenci davranışlarının, belirli yaptırımlar uygulamadan aşılamayacağı için öğretmenler belirli düzeyde yaptırımlara ihtiyaç duyabilirler. Öğretmenlerin istenmeyen öğrenci davranışları karşısında uyguladıkları yöntemlerin “Bütün sınıfı cezalandırma” gibi tekniği seçmesinin nedeni ise, öğrenciye tekrarı için cesaret vermeyecek ve öğrencinin disiplinin gerekliliğini unutmamasını sağlayacak derecede ölçülü bir yaklaşım sergilediğini ifade eder.

“Olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek gösteririm” tekniğini uygulayan öğretmen aslında, küçük yaşta disiplin bilincini oluşturmak için doğru davranışları ödüllendirilerek öğrenciler bu yolda hareket etmeye sevk edilir. Bu hareket öğrencilerin kendi rızalarıyla olacağı için daha verimli sonuç alınacaktır. Öğrenciler sert tepki almak yerine olumlu örnekleri görüp yönlendirildikleri için öğretmenlerine karşı ebeveynlerine olduğu gibi sevgi ve saygı göstermeye başlarlar. Bu durum öğretmenlerin kurallarının aile içerisinde uyulması gereken kurullarla aynı öncelikte algılanmasını ve riayet edilmesini sağlayacaktır. Böylelikle ilköğretim okullarının üzerindeki eğitim sorumluluğu öğrencinin bilinçli yetişmesine olanak sağlayacaktır.

Araştırma sonuçlarına göre meslekte toplam kıdemi az olan bir öğretmen, meslekte fazla kıdemi olan bir öğretmene göre daha çok yöntem kullanmaktadır. Öğretmenlerin meslekteki toplam kıdem süreleri, eğitim öğretim hayatını yaşayarak, deneyerek tecrübe ettikleri süreçtir. Bu nedenle mesleğe yeni atılan bir öğretmen ile meslekte yıllarını geçirmiş bir öğretmenin kullandığı baş etme yöntemlerinin farklılık göstermesi olağandır çünkü ilk yıllarda bu deneyimi elde etmek için öğretmenler deneme yanılma yolu olarak da nitelendirebileceğimiz yolla, istenmeyen davranışlara karşı birçok başa çıkma yöntemi denemektedir. Meslekteki kıdem arttıkça öğretmenler bu yöntemlerden en etkin olanları tecrübeyle sabitler ve o yöntemleri kullanarak eğitim vermeye devam ederler.

Yapılan araştırmanın sonucunda kıdemli olan öğretmenlerin birinci eğitim bölgesinde çalışmayı tercih ettikleri tespit edilmiştir. Öğretmenlerin birinci eğitim bölgesini tercih etmelerinin sebebi ise; sosyo-ekonomik düzeyi daha gelişmiş bir öğrenci ve veli potansiyeli oluşturduğu içindir. Sosyo-ekonomik düzeyi iyi olan bir eğitim bölgesinde velinin, eğitime verdiği önemden dolayı sınıf içerisinde istenmeyen davranışların daha çabuk çözümlenebildiği içindir.

İkinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin kıdem yıllarının az olması ise eğitim hayatına yeni başladıkları içindir. Tecrübelerini bu bölgelerde çalışarak sahip olurlar. Yaşları ve kıdem yılları ise birbirleriyle bağlantılıdır. Öğretmenlerin, kıdem yılı fazlaştıkça yaşları da fazlaşır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Hatay ili, Antakya ilçesindeki, birinci eğitim bölgesinden Hatay Nizamettin Özkan İlkokulu, Vali Teoman İlkokulu; ikinci eğitim bölgesinden Vali Utku Acun İlkokulu, Şehoğlu İlkokulu'ndan toplam 120 öğretmeni kapsayan araştırma sonucunda; okullarda çalışmakta olan ilköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin sınıf yönetiminde karşılaştıkları istenmeyen davranışlara karşı farklı yöntemler kullandıkları tespit edilmiştir.

Sınıf öğretmenlerinin sınıfta istenmeyen davranışlar karşısında en çok tercih ettikleri yöntemler, “Olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek gösteririm.”, “Öğrenciyi derse katmaya çalışırım”. “Öğrenciyi onore eden sözlerle derse devam ederim.” şeklinde sıralanmıştır.

Sınıf öğretmenlerinin sınıfta istenmeyen davranışlar karşısında en az tercih ettikleri yöntemler, “Öğrenciyi hafifçe dokunurum.”, “Öğrenciyi fiziksel şiddet uygularım.”, “Öğrencinin yerini değiştiririm” , “Öğrencinin dersi dinleyip dinlememesi beni pek fazla ilgilendirmediğinden her hangi bir tepkide bulunmam” şeklinde sıralanmıştır.

Yapılan araştırmada görülüyor ki, devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlara karşı en çok ve en az sıklıkla kullandıkları yöntemleri belirlerken öğrencinin psikolojisini dikkate alarak uyguladıkları görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin genel anlamda, öğrencilerin kişiliklerine müdahale etmeden saygı çerçevesinde uygun yöntemleri seçerek istenmeyen davranışları söndürmeye yönelik gayret ettikleri görülmüştür.

Sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlara karşı, genelde olumsuz bir tutum sergilemedikleri, istenmeyen davranışları pekiştirme yoluna gitmedikleri görülmüştür. Sınıf öğretmenlerinin sınıflarına hâkim oldukları, istenmeyen davranışı sergileyen öğrencinin davranışının nedenini bulup çözdüğü gözlemlenmiştir.

Yapılan araştırma sonuçlarında görüldüğü gibi öğretmenlerin, istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemlerin seçiminde bireysel faktörler de etkilidir. Öğretmenlerin kıdem süreleri, buldukları eğitim bölgesi, yaşı, cinsiyeti

istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemlerin seçiminde önemli rol oynadığı görülmüştür.

Genç öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında diğer yaş gruplarına oranla daha duyarlı davrandıkları anlaşılmış; istenmeyen davranışlar sergileyen öğrencinin sorumlu olması gerektiği biçiminde davranmışlardır. Sınıfı toplu olarak cezalandırmadıkları anlaşılmaktadır. İstenmeyen davranışı yapan her öğrenciye sorumluluk bilinci kazandırmak için görevler vererek istenmeyen davranışı söndürmeye çalıştıkları görülmüştür.

Öğretmenlerin kuralları zoraki uygulamak yerine o davranışların iyi oldukları bilincini, çeşitli takdir yöntemleriyle aşılamanın daha başarılı olduğunu gösterir. Okulların bir eğitim ve öğretim yuvası olması düşüncesinden hareketle eğitimcilerin görevi, öğrencileri iyiye ve doğruya yönlendirmektir

Bu araştırma sonuçlarından anlaşıldığı üzere birinci ve ikinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntemlerin seçiminde, bireysel bir faktör olan cinsiyetin hiçbir davranış şeklini etkilemediği görülmüştür. Bayan ve erkek öğretmenlerin istenmeyen davranışlar karşısında birlikte hareket ettikleri görülmüştür.

Kıdem yılının ve eğitim bölgesinin ise yöntem seçiminde etkili olduğu görülmüştür. Kıdemli öğretmenlerin bütün öğrencilerin derse katılmasını, her öğrenciyle ilgilendiği sonucu çıkmıştır. Kıdemi fazla olmayan öğretmenlerin öğrenciyle fiziksel teması geçmedikleri görülerek temasın önemsiz olduğu görülmüştür.

Birinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin yaş ortalamalarının ikinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin yaş ortalamasından daha fazla olduğu görülmüştür. Bu anketin sonucunda birinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin yaş ortalamasının, ikinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin yaş ortalamasından 10 yaş fazla olduğu görülmüştür. Bu sonuca göre de yaşları fazla öğretmenlerin birinci bölgede çalışıyor olmalarıdır.

Birinci ve ikinci eğitim bölgesinden ankete katılan öğretmenlerin yaşları ortalamasına bakıldığında, ikinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin daha çok orta yaş grubunda olduğu görülmüştür. İkinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin istenmeyen davranışlar konusunda uyguladıkları metot ve teknikleri deneme yanılma yoluyla daha iyi sonuç veren tekniğe ulaştıkları sonucuna varılmıştır.

Birinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin ikinci eğitim bölgesindeki öğretmenlere göre daha kıdemli oldukları için sınıftaki öğrencilere daha hâkim oldukları görülmüştür. Birinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları tekniklerin tecrübeleri sayesinde daha etkili ve istenilen sonuçlara ulaşıldığı sonucuna varılmıştır.

Ankete katılan İkinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin ise daha az kıdem yıllarına sahip olduklarından istenmeyen davranışlar karşısında sınıfı cezalandırdıkları görülüp, istenmeyen davranışların bir daha tekrarını engellemeye yönelik tedbir almayı öngörölmüşlerdir.

Ankete katılan birinci ve ikinci eğitim bölgesindeki öğretmenlerin cinsiyetleri arasında bir farklılık görülmemiştir. Bu da gösteriyor ki iki bölge arasında öğretmenlerin cinsiyetlerinin sayıları birbirlerine çok yakındır.

Devlet okullarında çalışan sınıf öğretmenlerinin istenmeyen davranışlara karşı kullandıkları yöntem ve teknikler, her geçen gün çeşitlenmekte, etki gücü ve alanı genişlemektedir. Bu yüzden öğretmenler eğitimdeki gündemleri takip edip kendini geliştirmelidir.

İlköğretim birinci kademe sınıf öğretmenlerinin karşılaştıkları istenmeyen öğrenci davranışları için her şeyden kendi alanlarında kişisel yeterlilik ve uzmanlaşmanın sağlanması gerekmektedir. Bunun için hizmet içi eğitim seminerleri yoluyla bu konuda uzmanlaşmış üniversite akademi personeliyle beraber iş birliği yapılmalıdır.

Devlet okullarında etkin bir rehberlik hizmeti verilmeli; sadece öğrencilere değil aynı zamanda yönetici ve öğretmenlerin de bu hizmetlerden her zaman etkili bir biçimde yararlanmaları sağlanmalıdır.

Devlet okullarının buldukları sosyo-ekonomik çevrenin öğrencilerde istenmeyen davranışlara neden olan faktörler incelenmeli, bunun sonucunda önlemler alınmalıdır. Okul ve çevrenin işbirliği ile ortaya çıkan sorunlar, çözümlenmeye çalışılmalıdır. Sorunlu bir sosyo- ekonomik çevresi olan ailelerin de bu konuda bilinçlendirilmesi ve diğer kurumlarla işbirliği yapılarak koşulların iyileştirilmeye çalışılması önemli bir önleyici tedbirdir.

Öğrencilerde istenmeyen her davranışın mutlaka takibinin yapılması, geçiştirilmemesi, anında müdahale edilmesi gerekmektedir. Etkin müdahale sonucu, sorunlu davranış, pekiştirilmeden sönmesi sağlanır.

Sınıf ortamında istenmeyen davranış sergileyen öğrencileri, sınıf öğretmenleri, iyi tanıyıp ilgi duydukları alanlara yönlendirerek dikkatlerini ve ilgilerini o yöne yönlendirmelidir.

KAYNAKÇA

- Ağaoğlu, E. (2007). "Sınıf Yönetimiyle İlgili Genel Olgular", *Sınıf Yönetimi*. (Edt. Zeki Kaya). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Ağaoğlu, E. (2002). *Sınıf Yönetimi*. (Edt:Zeki Kaya). Ankara: Pegema Yayıncılık.
- Akar, İ. (2004). "Öğrenci Davranışlarını Etkileyen Etmenler", *Sınıf Yönetimi*. (Edt: Zeki Kaya). Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Akçadağ, T. (2005). "Sorun Davranışların Yönetimi", *Etkili Sınıf Yönetimi*. (Edt:Hüseyin Kıran). Ankara: Anı Yayıncılık.
- Aksoy, N. (2002). *Sınıf Yönetimi*. (Edt. Emin Karip). Ankara: Pegem A Yayıncılık
- Ataman, A. (2004). "Sınıf içinde Karşılaşılan Davranış Problemleri ve Bunlara Karşı Geliştirilen Önlemler", *Sınıf Yönetimi*. (Edt: Leyla Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Aydın, A. (2000). *Sınıf Yönetimi*. Ankara : Anı Yayıncılık.
- Aydın, A. (2004). *Sınıf Yönetiminin Yaklaşımlar, Temel Kavramlar ve Öğretmenin Rolü*. Ankara: Tek Eylül Ağaç.
- Ayhan, A. (2008). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Bal, T. (2005). *İlköğretim 4. ve 5. Sınıf Öğretmenlerinin Disiplin Anlayışları ve Kullandıkları Disiplin Yöntemleri*. Konya: (Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başar, H. (2006). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Anı Yayıncılık..
- Bursalıoğlu, Z. (1998). *Okul Yönetiminde Yeni Yapı ve Davranış*. Ankara : Pegem A.
- Celep, C. (2000). *Sınıf Yönetimi Ve Disiplini*. Ankara: Anı Yayıncılık.
- Çalık, T. (2004). " Sınıf Yönetimi ve Özellikleri", *Sınıf Yönetimi*. (Edt: Leyla Küçükahmet). Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Çelik, V. (2002). *Sınıf Yönetimi*. Ankara: Nobel Yayınevi.
- Demirel, Ö. (1994). *Genel Öğretim Yöntemleri*. Ankara: Usem Yayınları.
- Demirel, Ö. (1999). *Öğretme Sanatı, Plandan Değerlendirmeye*. Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Ekici, G. (2002). " Öğretim Yönetimi", *Sınıf Yönetimi*. (Edt: Emin Karip). Ankara: Pegem A Yayıncılık.

- Erdoğan, İ. (2001). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Sistem Yayıncılık.
- Gordon, T. (2001). *Etkili Öğretmenlik Eğitimi*. İstanbul : Sistem Yayıncılık.
- Gündüz, Y. (2011). *Okul ve Sınıf Yönetimi İlişkileri*. (Edt: Yusuf İnandı). Adana: Karahan Kitabevi.
- İlgar ,L.(2000). *Eğitim Yönetimi, Okul Yönetimi, Sınıf Yönetimi*. İstanbul: Beta Yayıncılık.
- Işık, H. (2006). “ Öğrenme Ortamlarının Fiziksel Düzeni ”, *Sınıf Yönetimi*. (Edt: Mehmet Şişman ve Selahattin Turan), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Karasar, N. (2011). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Kaya, Z. (2002). *Sınıf Yönetimi*. İstanbul : Pegem A Yayıncılık.
- Keleş, Z. (2010). *İlköğretim Okulları Birinci Kademe Sınıf Öğretmenlerinin Sınıf Yönetiminde Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu Davranışlarla Baş Etme Yöntemleri*. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi.
- Kılbaş, Ş. K. (2003). *Sınıf Yönetimi*. Adana : Nobel Kitabevi.
- Korkmaz, İ. (2003). “İstenmeyen Davranışların Önlenmesi” , *Sınıf Yönetimi*. (Edt: Zeki Kaya),Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özdemir,İ. E.(2004). “Sınıf Ortamında İstenmeyen Davranışlar” , *Sınıf Yönetimi* . (Edt: Şule Erçetin, Çağatay Özdemir), Ankara: Asil Yayın Dağıtım.
- Özkılıç, R. (2003). “Sınıfta Zaman Yönetimi” , *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*. (Edt: Yusuf İnandı), Ankara.
- Öztürk, B. (2005). “Sınıfta İstenmeyen Davranışların Önlenmesi ve Giderilmesi ”,*Sınıf Yönetimi*.(Edt: Emin Karip), Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Özyürek, M. (2000). “Problem Davranışları Azaltmada Ceza Uygulanmalı Mı?” . *Aktif Eğitim Dergisi*, Sayı:1, Kasım .
- Peker, S. ve İnandı,Y. (2011). “Sınıf Yönetimi İle İlgili Kavramlar ve Olgular” ,*Sınıf Yönetimi*. (Edt: Yusuf İnandı), Adana: Karahan Kitabevi.
- Sadık, F. (1999). *İlköğretim I.Aşama Sınıf Öğretmenlerinin Sınıfta Gözlemledikleri Problem Davranışlar*. Adana: atmYayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Sarıtaş, M. (2003). “Sınıf Yönetimi Ve Disiplinle İlgili Kurallar Geliştirme ve Uygulama”, *Sınıf Yönetiminde Yeni Yaklaşımlar*. (Edt: Leyla Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Sayın, N. (2001). *Sınıf Öğretmenlerinin Karşılaştıkları İstenmeyen Öğrenci Davranışları ve Bu İstenmeyen Davranışların Nedenlerine İlişkin Görüşleri İle İstenmeyen Davranışları Önleme Yöntemleri*. Eskişehir: (Yüksek Lisans Tezi) Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enst.
- Tertemiz, N. (2001). “Sınıf Yönetimi ve Disiplin”, *Sınıf Yönetimi*. (Edt: Leyla Küçükahmet), Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.
- Tok, Ş. (2005). “Öğretimin Yönetimi”, *Etkili Sınıf Yönetimi*. (Edt: Hüseyin Kıran), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Turan, S. (2006). “Sınıf Yönetiminin Temelleri”, *Sınıf Yönetimi* (Edt: Mehmet Şişman ve Selahattin Turan),Ankara: Pegem A Yayıncılık.
- Türnüklü, A. (2000). *Sınıf Yönetiminin Öğretimdeki Yeri*.(Edt: Hüseyin Kıran), Ankara: Yaşadıkça Eğitim.

İnternet Kaynakları

- Eroğlu, O. (2006). “Eğitimde Araştırma Yöntemleri”,
<<http://80.251.40.59/education.ankara.edu.tr/aksoy/eay/eay/.../oeroglu.doc>>.
- Güleç, S.ve Alkış, S.(2003). “Öğretmenlerin Sınıf Ortamında Kullandıkları Davranış Değişirme Stratejileri”.
<<http://kutuphane.uludağ.edu.tr/Univder/uufader.htm>(12-15 Ekim 2003- Antalya sunulan bildiri s.260,261).
- Temel, A. (2008 05 04). “Okulda ve Sınıfta Disiplin ”.
<
Http://www.Maltepe.Edu.Tr/05_Haber/Reh_Sempozyum/Ali_Temel.Doc.
adresinden alınmıştır.

EKLER

EK -1 İzin Belgesi

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32889839/605/645395
Konu: Araştırma İzin Onayı

20/01/2015

ANTAKYA KAYMAKAMLIĞINA
(İlçe Millî Eğitim Müdürlüğü)

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı Öğrencisi Cazibe KILIÇOĞLU; ilçeniz ilköğretim öğretmenlerine "Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlara Karşı Öğretmenlerin Baş Edebilme Yöntem ve Teknikleri Nelerdir?" konulu anket çalışmasını yapması ile ilgili 20/01/2015 tarihli ve 32889839/605/607134 sayılı araştırma izin onayı ekte gönderilmiştir.
Gereğini rica ederim.

Kemal KARAHAN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdür V.

EK:Onay(1 sayfa)

Hatay Nizamettin Özkan
İlköğretim Okulu
Tarih: 20.01.2015
Sınıf No: 605 77
Okulumun öğretmenlere
Bilgi: Cazibe Kılıçoğlu

İl Millî Eğitim Müdürlüğü Ürgen Paşa Mahallesi Ayşe
Fitnat Hanım Caddesi 14.Sokak Antakya/Hatay
Elektronik Ağ:www.hatay.meb.gov.tr
E-posta :Stratejigelistirme31@meb.gov.tr

Ayrıntılı Bilgi İçin:C.TAZE/V.H.K.İ.
Til: 0-326-2276868/1132
Fax :0-326-2246969

Bu evrak güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır. <http://evraksorgu.meb.gov.tr> adresinden60ce-7d88-3e2d-8852-9c73 kodu ile teyit edilebilir.

T.C.
HATAY VALİLİĞİ
İl Millî Eğitim Müdürlüğü

Sayı : 32889839/605/607134

20/01/2015

Konu: Cazibe KILIÇOĞLU'nun Araştırma İzni

VALİLİK MAKAMINA

Toros Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü İşletme Anabilim Dalı Tezli Yüksek Lisans Programı öğrencisi Cazibe KILIÇOĞLU'nun "Sınıf İçerisinde İstenmeyen Davranışlara Karşı Öğretmenlerin Baş Edebilme Yöntem ve Teknikleri Nelerdir?" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili anket çalışmasını İlimiz Antakya İlçesindeki ilkokul öğretmenlerine uygulamak istemektedir.

Söz konusu çalışma ile ilgili olarak komisyonumuzca inceleme yapılmış olup, "Millî Eğitim Bakanlığının 07.03.2012 tarihli ve B.08.YET.00.20.00.0/3616 ve 2012/13 nolu Araştırma, Yarışma ve Sosyal Etkinlik İzinleri Genelgesine" uygun olduğundan, ilgilinin Antakya ilçesinde ilkokullardaki idarecilerin uygun göreceği tarih ve saatlerde ilkokul öğretmenlerinin derslerini aksatmayacak şekilde çalışmasını yapması komisyonumuzca uygun görülmüş olup, olurlarınıza arz ederim.

Şevket HELVACI
İl Millî Eğitim Şube Müdürü

OLUR
.../01/2015

Kemal KARAHAN
Vali a.
İl Millî Eğitim Müdür V.

EK -2 Anket Formu

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN KİŞİSEL BİLGİLERİ									
Yaşınız	:	25-34		35-44		45-54		55 ve Üstü	
Cinsiyetiniz	:	Kadın		Erkek					
Kıdem Yılı	:	.....Yıl							
Görev Bölgeniz	:	Birinci Bölge		İkinci Bölge					

SINIF ÖĞRETMENLERİNİN SINIFTA İSTENMEYEN DAVRANIŞLARA KARŞI KULLANDIKLARI METOD VE TEKNİKLER					
	İstenmeyen Davranışın Tekrarlanma sıklığı				
	1	2	3	4	5 ve Daha Fazlası
1) Sınıfın kurallarını hatırlatalım.					
2)Öğrencinin yerini değiştiririm.					
3)Sözlü olarak uyarırım.					
4)Yapmak istemeyeceği bir iş veririm.					
5)Tahtaya çıkarır, komikliklerini sınıf önünde yapmasını söylerim.					
6)Öğrenciyi tek ayaküstünde bekletirim.					
7)Derhal davranışını sonlandırmasını isterim.					
8)Yanlış davranan çocukla sınıfın konuşmamasını isterim.					
9)Öğrenciyi fiziksel şiddet uygularım.					
10)Öğrenciyi hafifçe dokunurum.					
11)Sınıfın önünde bir daha yapmaması için alay ederim.					
12)Dersten sonra öğrenciyle konuşurum.					
13)Öğrenciyi davranışlarının sonuçlarını açıklarım.,					
14)Öğrenciyi eleştiririm.					
15)Göz kontağı kurmaya çalışırım.					
16)Öğrenciyi bağırırım.					
17)Öğrenciyi tehdit ederim.					
18)Aniden dersi keserim.					
19)Öğrenciyi derse katmaya çalışırım.					
20)Espriyle karşılık veririm.					
21)Sınıftan dışarı çıkarırım.					
22)Görmezden gelirim.					
23)Öğrenciyi davranışından dolayı küstüğümü söylerim.					
24)Okul disiplin kuruluna başvururum.					
25)Bazı hak ve ayrıcalıklardan yoksun bırakırım.					
26)Öğrenciyi daha fazla ödev veririm.					
27)Olumlu davranış gösteren öğrenciyi örnek gösteririm.					
28)Öğrenciyi sınıf içi görev vererek cezalandırırım.					

29)Dikkatini dağıtan nesnelere ortadan kaldırım.					
30)Öğrencinin ilgisini çekmek için çeşitli eğitim materyalleri kullanırım.					
31)Disiplinsiz davranışlar hakkında anında yorum yaparım.					
32)Yapılması gereken doğru davranışları açıklarım.					
33)Fiziksel olmayan bir ceza veririm.					
34)Notla tehdit ederim.					
35)Okuldan uzaklaştırmakla tehdit ederim.					
36)Yanında veya yakınında oturanların o öğrencinin olumsuz davranışlarına bir etkisi olup olmadığına bakarım.					
37)Teneffüse çıkarmam.					
38)Teneffüste konuşmak istediğimi söylerim.					
39)Bakış, vurgu ve tonlama ile durumdan rahatsız olduğumu belli ederim.					
40)Son söylediğim şeyi sorarım.					
41)Yaptığı yanlış ifade ederek beni rahatsız ettiğini söylerim.					
42)Öğrenciler arasında dolaşmaya başlarım.					
43)Öğrenciyi onore eden sözlerle derse devam ederim.					
44)Açık olarak anlattıklarımı anlayıp anlamadığını sorarım.					
45)problemleri davranış kişiliğime bir saldırı olarak algılayıp tepkide bulunurum.					
46)İsmiyle hitap ederek uyarırım.					
47)Velisine söylemekle tehdit ederim.					
48)Bütün sınıfı cezalandırırım.					
49)Öğrenciden çalışmasını bitirene kadar okulda kalmasını isterim.					
50)Öğrencinin dersi dinleyip dinlememesi beni pek fazla ilgilendirmediğinden Her hangi tepkide bulunmam.					

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı: Cazibe Kılıçoğlu

Doğum Yeri ve Tarihi:01/05/1963

Lise: Kurtuluş Lisesi

Lisans :Anadolu Üniversitesi

Yüksek Lisans: Toros Üniversitesi (Mersin)

Çalıştığı Kurum: M.E.B.

Ünvanı: Sınıf öğretmeni